

Chráněné dílny a jejich vliv na rozvoj a seberealizaci osob s mentálním postižením

Bc. Miluše Červinková

Diplomová práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Miluše ČERVINKOVÁ**
Osobní číslo: **H09809**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Chráněné dílny a jejich vliv na rozvoj a seberealizaci osob s mentálním postižením**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti činnosti chráněných dílen, mentálně postižených zaměstnanců aj.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu metodou polostrukturovaných rozhovorů a dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

LANG, G., BERBERICHOVÁ, CH. Každé dítě potřebuje speciální přístup. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-144-4.

MARKOVÁ, Z., STŘEDOVÁ, L. Mentálně postižené dítě v rodině. Praha: SPN, 1987. 14-340-87.

MONATOVÁ, L. Speciálně pedagogická diagnostika z hlediska vývoje dětí. Brno: PAIDO, 2000. ISBN 80-85931-86-9.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

ŠVARCOVÁ, I. Komplexní systém vzdělávání dětí, mládeže a dospělých. Praha: SEPTIMA, 1995. ISBN 80-85801-54-X.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Mgr. Ivana Marášková**
Ústav pedagogických věd

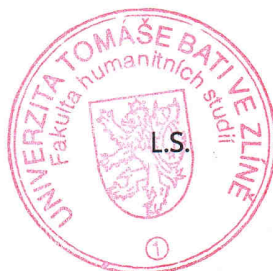
Datum zadání diplomové práce: **20. ledna 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **29. dubna 2011**

Ve Zlíně dne 20. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28. 4. 2011

..... *Čestmír Křivánek*

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá zkoumáním vlivu chráněných dílen na rozvoj a seberealizaci mentálně postižených osob. Má dvě části, teoretickou a praktickou.

Teoretická část vymezuje pojmy jako je zdravotní znevýhodnění, mentální retardace, socializace, vzdělávání osob s mentálním postižením a jejich uplatnění na trhu práce, činnost a význam chráněných dílen. Poznatky se opírají o odbornou literaturu, která je součástí seznamu.

Cílem praktické části je zpracování získaných dat, která by pomohla objasnit, v čem spočívá vliv chráněných dílen Slunečnice na rozvoj a seberealizaci mentálně postižených zaměstnanců.

Klíčová slova: zdravotní znevýhodnění, mentální retardace, vzdělávání, zaměstnávání chráněné dílny, volný trh práce.

ABSTRACT

This thesis examines the impact of sheltered workshops for the development and fulfillment, mentally disabled persons. It has two parts: theoretical and practical ones.

The theoretical part defines terms such as medical handicaps, mental retardation, socialization and education of persons with intellectual disabilities and their market of work and the importance of sheltered workshops. The findings are based on the literature, which is part of the list.

The aim of the practical part is data processing, which would help clarify the impact of sheltered workshop called Sunflower development and fulfillment of mentally disabled workers.

Keywords: health handicaps, mental retardation, education, employment, sheltered workshops, the free market of work.

Děkuji vedoucí práce PhDr. Mgr. Ivaně Maráškové za odborné vedení diplomové práce, cenné rady a připomínky, které mně poskytla při jejím zpracování. Dále chci poděkovat ředitelce Bc. Miluše Zvonařové a zaměstnancům chráněných dílen Slunečnice ve Zlíně za ochotu a spolupráci při získávání informací pro výzkumnou část mé diplomové práce. Děkuji své rodině za podporu a pomoc.

Motto:

„Kvalita společnosti se může měřit podle způsobu, jak se stará o své nejzranitelnější a nezávislejší členy. Společnost, která se o ně stará nedostatečně, je pochybená.

Adrian D. Ward

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 OSOBY S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	14
1.1 SEBEHODNOCENÍ A SEBEREALIZACE	14
1.2 KLASIFIKACE MENTÁLNÍHO POSTIŽENÍ	15
1.3 RŮZNÁ POJETÍ MENTÁLNÍHO POSTIŽENÍ	16
1.3.1 Zdravotně znevýhodněné osoby	17
1.4 SPECIFIKA OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	18
1.4.1 Lehká mentální retardace	19
1.4.2 Středně těžká mentální retardace.....	20
1.4.3 Těžká mentální retardace	20
1.4.4 Hluboká mentální retardace	21
2 SOCIALIZACE OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	22
2.1 STUPNĚ SOCIALIZACE	22
2.2 PSYCHOLOGICKÉ PŘEDPOKLADY INTEGRACE MENTÁLNĚ POSTIŽENÝCH ŽÁKŮ.....	24
2.3 VZTAH SPOLEČNOSTI K OSOBÁM S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	24
2.4 ZAČLENĚNÍ DO SVĚTA DOSPĚLÝCH	26
2.5 VYROVNÁNÍ PŘÍLEŽITOSTÍ.....	26
3 VZDĚLÁVÁNÍ A VZDĚLAVATELNOST MENTÁLNĚ POSTIŽENÝCH JEDINCŮ	28
3.1 UČENÍ A STIMULACE.....	29
3.2 PODPORA VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ A ŽÁKŮ S TĚŽKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM.....	30
3.3 VZDĚLÁVÁNÍ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	30
3.3.1 Základní škola speciální a praktická	31
3.4 ODBORNÁ UČILIŠTĚ A PRAKTICKÉ ŠKOLY	32
3.4.1 Závčkové kurzy	32
3.5 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	33
3.5.1 Další možnosti vzdělávání lidí s těžkým mentálním postižením	33
4 VOLBA POVOLÁNÍ A ZAMĚSTNÁVÁNÍ OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	34
4.1 OSOBY S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM JAKO RIZIKOVÁ SKUPINA NEZAMĚSTNANÝCH.....	34
4.2 ZAMĚSTNÁVÁNÍ OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	35
4.3 PROBLEMATIKA ZAMĚSTNÁVÁNÍ OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM.....	35
4.4 PODPOROVANÉ ZAMĚSTNÁVÁNÍ	37
4.5 CHRÁNĚNÉ PRACOVNÍ MÍSTO.....	37
4.6 PRACOVNÍ REHABILITACE.....	38
5 CHRÁNĚNÁ DÍLNA	40

5.1	NÁPLŇ PRÁCE V CHRÁNĚNÉ DÍLNĚ	41
5.2	VÝZNAM CHRÁNĚNÝCH DÍLEN	42
5.2.1	Činnost sociálního pracovníka v chráněných dílnách	43
5.3	CHRÁNĚNÉ DÍLNY SLUNEČNICE.....	43
5.3.1	Charakteristika dílen	44
5.3.2	Zaměstnanci pracovních dílen.....	45
5.3.3	Centrum denních služeb.....	45
5.3.4	Uživatelé Centra denních služeb	46
5.3.5	Projekty	46
II	PRAKTICKÁ ČÁST	47
6	VÝZKUMNÝ PROJEKT	48
6.1	CÍL VÝZKUMU	48
6.2	FÁZE VÝZKUMU.....	48
6.3	METODY A TECHNIKY VÝZKUMU	49
6.4	VOLBA VÝZKUMNÉHO VZORKU	51
6.5	ANALÝZA ROZHOVORŮ MENTÁLNĚ POSTIŽENÝCH ZAMĚSTNANCŮ.....	54
6.6	ANALÝZA ROZHOVORŮ PRACOVNÍKŮ VEDOUCÍCH DÍLEN	63
6.7	ANALÝZA DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	72
6.8	ZÁVĚR VÝZKUMU	85
	ZÁVĚR	89
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	91
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	94
	SEZNAM OBRÁZKŮ	95
	SEZNAM TABULEK.....	96
	SEZNAM PŘÍLOH.....	97

ÚVOD

Zdravotně znevýhodnění jedinci mají své specifické potřeby a schopnosti, potřebují lásku a citlivý přístup, každodenní péči. Pro rodiče je to mnohdy velmi vyčerpávající. Starat se o zdravotně znevýhodněné dítě vyžaduje velkou vnitřní sílu. V minulosti jsme se s těmito lidmi často nesetkávali. Společnost se je snažila separovat do ústavních zařízení. V současné době se naopak společnost snaží, aby se zdravotně znevýhodnění co nejvíce vzdělávali, zdokonalovali své naučené dovednosti a začlenili se tak do běžné společnosti. Mnoho psychologů stále více řeší otázky, které se týkají seberealizace a uplatnění zdravotně znevýhodněných osob ve všech obdobích jejich života.

Pro výběr tohoto tématu mě motivovala přítelkyně, které se narodil zdravotně postižený syn. Svou každodenní péčí a starostlivostí se jí podařilo svého syna připravit na život ve společnosti, i když byla na vše sama. Později své nasbírané zkušenosti předávala ostatním maminkám stejně postižených dětí a pomáhala jim tak řešit problémy, se kterými se setkávaly. Vždy jsem obdivovala její sílu a odhodlání pomoci synovi za každou cenu. Její snahou bylo, aby se co nejvíce osamostatnil a necítil se vyčleněný ze společnosti.

Chráněné dílny pomáhají osobám zdravotně znevýhodněným osamostatnit se a začlenit do pracovního procesu. Cílem diplomové práce je zjistit vliv chráněných dílen na rozvoj a seberealizaci zdravotně postižených jedinců, jak zdravotně znevýhodnění zaměstnanci vnímají chráněné dílny, zda jim pomáhají osamostatnit se, naučit se nové dovednosti a jestli tyto dovednosti dále využívají. Zajímal mě jejich zájem pracovat na volném trhu práce. Oslovila jsem ředitelku chráněných dílen Slunečnice a požádala ji při realizaci výzkumu o pomoc.

Diplomová práce má část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou vymezeny pojmy zdravotního postižení různých autorů. Další kapitoly se zabývají charakteristikou a stupni mentální retardace, problémy socializace, v jakých školách se mohou vzdělávat a zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Objasňuji pojmy separace, segregace, inkluze, integrace a socializace. V závěrečné kapitole popisuji činnost chráněných dílen Slunečnice.

V praktické části budu kvalitativním výzkumem zjišťovat, jak chráněné dílny ovlivňují rozvoj a seberealizaci zdravotně postižených zaměstnanců. Do výzkumu se zapojili zdravotně znevýhodnění zaměstnanci chráněných dílen Slunečnice, vedoucí chráněných

dílen – sociální pracovníci a rodiče. Cílem dotazníkové formy šetření je názor rodičů, jak oni vnímají rozvoj svých dospělých dětí v chráněných dílnách.

Zjištěné informace mohou chráněné dílny Slunečnice dále využít při své další činnosti se zdravotně znevýhodněnými zaměstnanci.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBY S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

Kvalita péče o staré, nemocné a zdravotně postižené občany je základem demokracie a humanity každé civilizace. Zvláštní skupinou jsou děti, mládež a dospělí s mentální retardací. Přestože je to jedna z nejpočetnějších skupin, veřejnost o nich moc neví. Mentálně postižení o sobě nedokážou hovořit, prosazovat svá práva, zájmy, bránit se křivdám a bezpráví nebo vyjádřit své potřeby. Obtížně si hledají cestu k ostatním lidem, na jejichž pomoci jsou velmi často závislí. Při narození postiženého dítěte je to pro rodinu vždy velké trauma. Většinou znamená celoživotní závislost na rodině a sociální izolaci. Jejich integrace do společnosti není lehká a je závislá na vytvoření vztahů mezi lidmi tak, aby nikdo nebyl pro svou odlišnost přehlížen, vylučován a diskriminován. V současné době se již o problémech postižených lidí veřejně mluví, píše se o nich v odborném tisku, v časopisech, novinách, rozhlasu i v televizních pořadech. Hledají se nové cesty vzdělávání veřejnosti k postiženým občanům. K velmi významným změnám však došlo v systému výchovy a vzdělávání mentálně postižených dětí a mládeže. Speciální školství jako první respektuje, že své cíle, prostředky a metody musí přizpůsobit zvláštnostem, možnostem a potřebám svých žáků. I děti s mentálním postižením se vyvíjejí a jejich psychický vývoj závisí na výchově a vyučování. Duševní vývoj může probíhat, když se správně rozvíjejí prvky učení, tzn., jestliže je dítě zásobováno v přiměřené míře psychickými podněty a jeho reakce na ně jsou správnými postupy zpevňovány a posilovány. Každý mentálně postižený je svébytný subjekt s charakteristickými osobními rysy. (Švarcová, 1995)

1.1 Sebehodnocení a seberealizace

Nekritičnost a sugestibilita jsou charakteristické pro sebehodnocení osob s mentální retardací. Jejich sebehodnocení je zkreslené, ovlivněné okolím a závislé na názorech druhých. Mentálně postižený člověk těžko odhaduje své nové možnosti. Neumí přizpůsobit své chování životním změnám, chová se pořád stejně. V oblasti seberealizace se spokojí s pozitivní reakcí lidí. Chápu ji jako potvrzení jejich vlastní hodnoty. Žijí převážně v přítomnosti. Protože jim chybí hypotetické uvažování, neplánují svoji budoucnost. Potřeba životní perspektivy je potlačena, proto obtížně chápou pojem času a diferenciaci minulosti, přítomnosti a budoucnosti. (Vágnerová, 2003)

Seberealizace je obecně nacházení sebe sama ve smysluplné činnosti, plné uplatnění a rozvinutí schopností i dovedností člověka, stávání se osobností.

Způsob uvažování mentálně postižených osob a omezená možnost pochopit, jaké jsou jejich kompetence, v čem jsou odlišni od ostatních, ovlivňuje jejich sebehodnocení. Proces sebehodnocení úzce souvisí s motivací. Velký vliv na sebehodnocení mentálně postižených má působení protichůdných vjemů v rodině a ve škole. Celý život jsou závislí na názorech jiných lidí. Zvýšené sebehodnocení souvisí s celkovým nedostatečným intelektuálním rozvojem. Je projevem celkové nezralosti osobnosti a celkového emocionálního zabarvení hodnocení i sebehodnocení. Osoby s mentálním postižením nedokážou odhadnout své možnosti, mají nerealisticky vysokou nebo nízkou aspirační úroveň. Jejich chování je na jedné straně motivováno snahou vyhnout se úkolům, obavami z nezdaru, ze selhání a z toho vyplývající nízká aspirace, která je v rozporu s jeho skutečnými schopnostmi. Na druhou stranu tam, kde se jedná o plánované jednání, o úvahu svých možností a podmínkách, které jsou dány určitou situací, tam se dítě nerealisticky hodnotí a uplatňuje nerealisticky vysoké aspirace. (Pipeková in Vítková, 2004)

1.2 Klasifikace mentálního postižení

Mezinárodní klasifikace (IC IDH) zavedla nové označení stupňů mentálního postižení. Místo dosavadní klasifikace podle stupně snížení intelektu (debilita, imbecilita, idiocie), zavádí novou, vycházející z posouzení zachovaných schopností a dovedností a rozlišuje mentální retardaci na mírnou, lehkou, střední, těžkou a hlubokou. (Vysokajová, 2000)

Müller (2002) ve své publikaci uvádí klasifikaci mentální retardace:

F 70 Lehká mentální retardace – IQ mezi 50 – 69 (u dospělých odpovídá věku 9-12 let). Mnoho dospělých je schopno práce a úspěšně udržují sociální vztahy (lehká slabomyslnost – oligofrenie, lehká mentální subnormalita, debilita).

F71 Střední mentální retardace – IQ 35 – 49 (u dospělých odpovídá mentálnímu věku 6-9 let). Objevuje se zřetelné vývojové opoždění v dětství, jedinci se však dokáží vyvinout k určité hranici nezávislosti a soběstačnosti, dosáhnou přiměřené komunikace a školní dovednosti (střední mentální subnormalita, střední slabomyslnost - oligofrenie, imbecilita).

F 72 Těžká mentální retardace – IQ 20 – 34 (odpovídá věku 3-6 let). Jedná se o stav, který vyžaduje trvalou potřebu podpory (těžká mentální subnormalita, těžká slabomyslnost – oligofrenie, idioimbecilita).

F 73 Hluboká mentální retardace – IQ – nejvýše 20 (odpovídá mentálnímu věku pod 3 roky (je to stav, který způsobuje nesamostatnost a potřebu pomoci při pohybování, komunikaci a hygienické péči (těžká mentální subnormalita, hluboká slabomyslnost – oligofrenie, idiotie).

F 78 Jiná mentální retardace - nelze ji přesně určit pro přidružené senzorické nebo somatické poškození.

F 79 Neurčená mentální retardace - mentální retardace je prokázána, ale vzhledem k nedostatku informací nemůže dojít k zařazení jedince do kategorií.

K základnímu kódu stupně mentálního postižení se podle MKN – 10 přidává kód, který vyjadřuje postižení chování:

- 0. – žádná nebo minimální porucha chování,
- 1. – významná poruchy chování, která vyžaduje pozornost nebo léčbu,
- 8. – jiné poruchy chování,
- 9. – bez zmínky o poruchách chování. (Müller, 2002)

1.3 Různá pojetí mentálního postižení

Obor speciální pedagogiky, zabývající se problematikou žáků s mentálním postižením se nazývá psychopedie. Nejčastěji se v české psychopedii používají termíny jedinec s mentální retardací a jedinec s mentálním postižením. (Pipeková, 2006)

Postižení, disabilita, změněná schopnost je omezení nebo ztráta schopnosti, která brání vykonávat činnost způsobem nebo v rozsahu, který je pro člověka považován za normální. (Vysokajová, 2000)

Podle Vysokajové (2000, s. 25) lze zdravotní postižení vymezit jako „stav trvalého a závažného snížení funkční schopnosti v důsledku nemoci, úrazu nebo vrozené vady.“

Zdravotní postižení je mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování. (Pipeková, 2006)

Vysokajová (2000, s. 3) uvádí, že

„Osoby se zdravotním postižením mají stejné naděje, aspirace a práva jako každý jiný člověk.“

Podle postižení se u nás rozlišuje mezi **šesti velkými skupinami** osob se zdravotním postižením: (Šesták, 2007)

1. Lidé s mentální retardací (lehká, střední, těžká, hluboká)
2. Lidé se smyslovým postižením (vady a poruchy řeči, sluchové postižení, zrakové postižení)
3. Lidé s tělesným postižením (postižení horních končetin, dolních končetin, páteře, omezené lokomoce)
4. Lidé s kombinovaným postižením
5. Lidé s duševním onemocněním (schizofrenie, psychózy...)
6. Dlouhodobě (trvale) nemocní

1.3.1 Zdravotně znevýhodněné osoby

jsou fyzické osoby, při jejíž poruše zdravotního stavu je zachována schopnost vykonávat soustavné zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost a její možnosti pracovního začlenění, vykonávání dosavadního povolání nebo využití dosavadní kvalifikace jsou podstatně omezeny z důvodu jejího dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

Znevýhodnění (handicap) je omezení, které vyplývá z vady jedince nebo postižení a které ztěžuje nebo znemožňuje, aby plnil roli, která je pro něj normální. (Vysokajová, 2000)

Za zdravotně znevýhodněné se považují osoby zdravotně oslabené, dlouhodobě nemocné nebo s lehčími zdravotními poruchami, které vedou k poruchám učení a chování a které vyžadují zohlednění při vzdělávání.

Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona:

- a) rodinné prostředí s nízkým sociálně-kulturním postavením, ohrožené sociálně patologickými jevy,
- b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo
- c) postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu. (Pipeková, 2006)

1.4 Specifika osob s mentálním postižením

Pojem mentální retardace doporučila organizace Inclusion International užívat ve spojení člověk s mentálním postižením (s mentální retardací). Doporučení vyjadřuje skutečnost, že jde především o lidskou bytost. Postižení je jedno z mnoha osobnostních rysů.

Podle Švarcové (1995, s. 4)

„Osobami s mentální retardací těžšího stupně rozumíme osoby s takovou mírou mentálního postižení, které jim znemožňuje získávat vzdělávání na úrovni zvláštní školy.“

Za mentálně postižené (retardované) se považují děti, mládež i dospělí, u kterých dochází k zaostávání rozumových a dalších schopností. Zaostávání činí problémy i v navazování sociálních kontaktů. Psychika mentálně postižených jedinců se nevyvíjí normálně v důsledku organického poškození mozku. Děti, které mají opožděný rozumový vývoj z jiných příčin, se nepovažují za mentálně postižené (např. sociální zanedbanost, nepodnětné výchovné prostředí, smyslové vady...) Mentální postižení se většinou týká všech psychických funkcí. Týká se zejména percepce, vizuomotoriky, myšlení, řeči, paměti, pozornosti i citové a volní složky osobnosti. (Švarcová, 1995)

Pokud zdůrazňujeme IQ jako základní kritérium, potom za mentálně retardované jsou považovány všechny osoby, jejichž rozsah inteligence je nižší než pásmo hraniční – IQ 70-80. V „UNESCO terminologii“ byla jako první v roce 1977 uvedena definice mentální retardace. Podle ní M. Černá (in Müller, 2002, s. 9) uvádí, že

„Pod heslem mentální retardace se rozumí celkové snížení intelektových schopností osobnosti postiženého, které vzniká v průběhu vývoje a je obvykle provázeno nižší schopností orientovat se v životě.“

Projevuje se v **nedostatečném adaptivním** chování:

- ve zpomaleném, zaostávajícím vývoji,
- v ohraničených možnostech vzdělávání,
- v nedostatečné sociální přizpůsobivosti. (Černá in Müller, 1995)

V roce 1983 uvádí „UNESCO terminologie“ v novém vydání:

Pojem mentální retardace se vztahuje k podprůměrnému obecně intelektuálnímu fungování osoby, které se stává zřejmým v průběhu vývoje a je spojeno s poruchami adaptačního chování. **Poruchy adaptace se projevují:**

- v pomalém tempu dospívání,
- ve snížené schopnosti učit se,
- v nedostatečné sociální přizpůsobivosti. (Müller, 2002)

1.4.1 Lehká mentální retardace

Postižení s lehkou mentální retardací dovedou v nejlepším případě uvažovat na úrovni dětí středního školního věku. Uznávají některá pravidla logiky, nejsou však schopni uvažovat abstraktně, i v jejich verbálním projevu užívají jen konkrétní označení. Jsou schopni se učit a zvládnout výuku ve speciální škole. (Šesták, 2007)

Nejčastěji vzniká lehká mentální retardace jako důsledek zděděné inteligence a jako důsledek vlivů rodinného prostředí. Rodiče s nízkým intelektovým vybavením, postihují své děti několikanásobně – dědičnost, nepodnětná výchova, nestabilní rodinné vztahy, špatné bytové podmínky... Hlavní potíže se obvykle začínají projevovat při teoretické práci ve škole. Jedinci, blízcí se k horní hranici lehké mentální retardace, většinou zvládnou výuku podle osnov zvláštní školy s pomocí speciálně pedagogického působení zaměřené na rozvíjení jejich dovedností a kompenzování nedostatků. Jako orientační diagnostické kritérium pro určení jakéhokoliv mentálního deficitu se považuje stanovení sníženého inteligenčního kvocientu. Při užití správných standardizovaných inteligenčních testů prokazuje Lehkou mentální retardaci rozmezí IQ mezi 50 až 69. Správnou diagnózu mentální retardace je možno stanovit až v předškolním věku nebo po nástupu do školy.

Rodičům může v předškolním věku unikat jeho retardace z více důvodů, jako například:

- je somaticky zdravé,
- je dobře vyvinuté v hrubé motorice,
- po formální stránce nemívá opožděnou řeč,
- může mít poměrně dobrou mechanickou paměť. (Müller, 2002)

1.4.2 Středně těžká mentální retardace

Uvažování postižených středně těžkou mentální retardací můžeme přirovnat k myšlení předškolního dítěte. V jejich slovníku schází i méně běžné konkrétní pojmy. Verbální projev je chudý, agramatický a špatně artikulovaný. Umějí se učit jen mechanicky, především na praktické úrovni. Zvládnou běžné návyky a jednoduché dovednosti. (Šesták, 2007)

U jedinců zařazených do této kategorie je výrazně opožděn rozvoj chápání a užívání řeči a i jejich konečné schopnosti v této oblasti jsou omezené. Stejně je také omezena a opožděna schopnost starat se sám o sebe (sebeobsluhy) a zručnost. Pokroky ve škole jsou limitované, ale někteří žáci se středně těžkou mentální retardací si při kvalifikovaném pedagogickém vedení osvojí základy čtení, psaní a počítání. (Švarcová, 2000)

1.4.3 Těžká mentální retardace

Snížená úroveň schopností je v této skupině běžně mnohem výraznější. Většina jedinců s těžkou mentální retardací trpí značným stupněm poruchy motoriky nebo jinými přidruženými defekty, které prokazují přítomnost klinicky signifikantního poškození, či chybného vývoje ústředního nervového systému (Co je mentální retardace? [online])

Přestože jsou možnosti výchovy a vzdělávání těchto osob velmi omezené, zkušenosti ukazují, že včasná systematická a dostatečně kvalifikovaná rehabilitační, výchovná a vzdělávací péče může významně přispět k rozvoji jejich motoriky, rozumových schopností, komunikačních dovedností, samostatnosti a celkovému zlepšení kvality jejich života. (Švarcová, 2000)

1.4.4 Hluboká mentální retardace

Postižení jedinci jsou těžce omezeni ve své schopnosti porozumět požadavkům či instrukcím nebo jim vyhovět. Většina osob z této kategorie je imobilní nebo výrazně omezená v pohybu. Mají nepatrnou či žádnou schopnost pečovat o své základní potřeby a vyžadují stálou pomoc a stálý dohled. Možnost jejich výchovy a vzdělávání jsou velmi omezené. (Dobromysl.cz [online])

IQ nelze přesně změřit, je odhadováno, že je nižší než 20. Chápání a posuzování řeči je přinejlepším omezeno na reagování na zcela jednoduché požadavky. Je možné dosáhnout nejzákladnějších zrakově prostorových orientačních dovedností a postižený jedinec se může při vhodném dohledu a vedení podílet malým dílem na praktických sebeobslužných úkonech. (Švarcová, 2000)

2 SOCIALIZACE OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

Proces socializace probíhá po celý život. Není závislý jen na samotných postižených, ale především na postojích a vůli intaktní veřejnosti. Hlavně je však závislá na rodině, přátelích a spolupracovnících. Určitá část veřejnosti se mylně domnívá, že má význam pouze pro postižené. Tento názor ale znamená neschopnost vyrovnat se s vadou a odlišností postižených. Vždy jsou vzájemně obohacováni všichni účastníci tohoto procesu (Jesenský, 1993)

Socializace dětí s vrozeným postižením je primárně odlišná, protože objektem tohoto působení je jedinec s jinými, omezenými dispozicemi. K ovlivnění postojů společnosti a chování dochází již v počátcích vývoje. I u postižených dětí je rodina základním činitelem socializace. (Vágnerová, 2004)

Znamená schopnost jedince zapojit se do společnosti, formovat z ní pozitivní vztahy, vztahy ke vzdělání a k práci.

Současné řešení:

- směřuje k integraci do většinové, tzv. zdravé populace,
- absolutní a úplná integrace je zatím sporná. (Hejnic [Online])

Utváření sociálních vztahů tělesně postižených může být velmi problematické a závisí na mnoha činitelích. Je ovlivněno typem postižení a stylem výchovy. Velkou úlohu sehrává i nedostatečná motivace, která vyplývá z neujasněných životních perspektiv, sociální izolace a zkreslené hodnocení jedince s postižením sociálním okolím a jeho stigmatizace. (Opatřilová, Zámečnicková, 2008)

2.1 Stupně socializace

Socializace osob se speciálními potřebami jsou dána druhem a stupněm postižením v určitém věku. Podmínky při začleňování těchto jedinců jsou velmi ztížené. První problémy se mohou projevit již v rodině. Rodiče se velmi těžko vyrovnávají s postižením svého dítěte. Proto by měli mít rodiče možnost získávat odborné rady a pomoc při řešení svých i výchovných problémů.

Podle hodnocení WHO můžeme klasifikovat devět stupňů socializace:

Plná integrace

1. Sociálně integrovaný jedinec – plná účast všech společenských činností.

Vysoká integrace

2. Inhibovaná účast – vyvolává u osob se zdravotním nebo sociálním postižením určitou nevýhodu, která může znamenat mírné omezení ve společenské účasti.
3. Omezená účast – neúčast osob na obvyklých společenských aktivitách, protože jejich postižení negativně ovlivňuje různé sféry života.

Středně vysoká integrace

4. Zmenšená účast – jedinci nejsou schopni navázat náhodné kontakty, jejich účast na společenském životě je omezena na rodinu, příbuzenstvo, spolupracovníky apod.

Nízká integrace

5. Ochuzené vztahy – zdůrazňuje se omezení ve fyzickém, sociálním nebo psychickém vývoji bez snahy ke zlepšení.
6. Redukované vztahy – udržování vztahů jen k vybrané a omezené skupině nebo jednotlivci.
7. Narušené vztahy – osoby nejsou schopny udržovat trvalejší vztahy s ostatními lidmi.

Středně vysoká segregace

8. Odcizení.

Vysoká segregace

9. Společenská izolace – míra integrace je nezjistitelná pro izolovanost jedinců. Jedná se o úplnou segregaci.

Integrace je tedy nejvyšší stupeň socializace jedinců se speciálními potřebami. Jedná se o spolužití postižených a nepostižených v rámci přijatelně nízké konfliktnosti vztahů mezi těmito skupinami.

Integrace a segregace jsou dva přístupy k handicapu, které mohou jít až do naprosté krajnosti. Týkají se školského, výchovně vzdělávacího a obecného společenského řešení otázek spojených s handicapem.

Segregace je opak integrace. Je to stav, kdy jedinec se speciálními potřebami je vyčleněn ze společnosti intaktních osob nebo se z ní sám vyčleňuje. (Jesenský, 1993)

Segregace je stav, kdy je postižený ze společnosti vyčleněn nebo se sám ze společnosti pro svůj defekt vyčlenil. Znamená vyčlenění ze společenských vztahů, izolace, rezignace na společenské vztahy, podvolení se handicapu. Znevýhodnění je zde chápáno jako nepřekonatelná bariéra mezi handicapovanými a těmi druhými. Znamená únik od společnosti. Výsledkem může být naprostá rezignace, agrese, útok vůči sobě i navenek.

Segregované vzdělávání je vzdělávání ve speciálních školách či jiných institucích bez kontaktu se zdravými vrstevníky. Nemusí znamenat nemožnost běžných sociálních kontaktů obecně. (Hejnic [Online])

2.2 Psychologické předpoklady integrace mentálně postižených žáků

Integrace mentálně retardovaných dětí je z psychologického hlediska jevem značně složitým a rozporupným. Není pochyb, že i mentálně retardované dítě je bytost sociální. Má-li se psychika dítěte vyvíjet, je nutno mu vytvořit podmínky k učení. Je vhodné, aby děti s mentální retardací, a zejména děti s mentální retardací těžšího stupně, byly vzdělávány samostatně, nikoliv ve společných třídách se svými nepostiženými vrstevníky. Ke svému úspěšnému vývoji však nezbytně potřebují i kontakt s nepostiženou populací, aby si osvojily kulturní formy a kulturní vzorce chování, platné v běžné populaci. Vzájemná komunikace je prospěšná i pro nepostiženou populaci, která tímto lépe pozná své postižené spoluobčany. Maximální možná míra integrace mentálně postižených a nepostižených občanů je žádoucí a prospěšná oběma zúčastněným stranám, ovšem za předpokladu, že pro ni budou vytvořeny takové podmínky, že nikdo nebude přehlížen, podceňován, zesměšňován nebo dokonce zneužíván či týrán až už fyzicky nebo psychicky. (Švarcová, 1995)

2.3 Vztah společnosti k osobám s mentálním postižením

Každá společnost si vytváří svou vlastní filozofii pro zabezpečení životních potřeb svých členů. Na počátku 20. století v roce 1924 byla přijata deklarace práv dítěte. Ta vytvořila základ všem dalším deklaracím o právech dítěte (1959). V šedesátých letech se objevila

nová organizace rodin dětí s mentální retardací – Evropská liga společnosti mentálně handicapovaných. Hlavním cílem je zvýšit zájmy mentálně handicapovaných bez ohledu na národnost, rasu či přesvědčení. 20. prosince 1971 byla přijata Valným shromážděním Spojených národů Deklarace práv mentálně postižených osob. Na konci 70. let bylo zjištěno, že žádná země tato práva plně nerealizovala. V roce 1981 byla, na světové konferenci o činnosti a strategii ve vzdělávání, prevenci a integraci ve španělské Malaze, přijata deklarace pod názvem Sunbergova. Tato deklarace prohlašuje, že každá handicapovaná osoba musí mít přístup ke vzdělání, profesní přípravě, kultuře a informacím, a to v rámci světového systému celoživotního vzdělávání. Valné shromáždění OSN o rok později přijalo Celosvětový vzdělávací program, který formuloval politiku handicapu v oblastech prevence, rehabilitace a zrovnoprávnění příležitostí. Deklarace práv dítěte z roku 1959 byla přijata teprve v roce 1989. Článek 23 uvádí, že mentálně nebo fyzicky handicapované dítě má prožít plný život v podmínkách zajišťujících důstojnost, podporujících sebedůvěru a usnadňujících aktivní zapojení dítěte do společnosti. V České republice vyšel v roce 1993 Národní plán opatření pro snížení negativních důsledků zdravotního postižení. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), zakotvil legislativní změny vedoucí k rovnému přístupu ke vzdělání všech osob bez rozdílu a bez ohledu na stupeň jejich zdravotního postižení či sociálního znevýhodnění. V § 16 Zákona č. 561/2004 Sb. je zahrnuto vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Za dítě, žáka nebo studenta se vzdělávacími potřebami je ve smyslu tohoto zákona považována osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním. (Pipeková, 2006)

Světová konference o lidských právech, která byla pořádána v roce 1993 ve Vídni, potvrdila, že všichni lidé, včetně zdravotně postižených, mají právo na požívání všech lidských práv a základních svobod. Vyzvala k přijetí legislativy, která garantuje zdravotně postiženým přístup k těmto právům a svobodám. Jakákoli diskriminace se považuje za porušení práv handicapovaných osob. Těmto osobám musí být zaručeny stejné možnosti jako ostatním. Proto je nutné, aby bylo odstraněno fyzické, finanční, sociální nebo psychologické bariéry, které jakýmkoli způsobem omezují jejich účast na společenském dění. (Vysokajová, 2000)

Zdraví jedinci vytvořili na základě stigmatizace a předsudečného vnímání nesprávnou teorii, že handicapovaní lidé mají mimořádné a speciální potřeby. Zdravá populace tak degraduje život postižených osob a přikládá jim pocit speciálních potřeb na základě jejich fyzických a psychických odlišností. Ve skutečnosti se však jejich potřeby v zásadě neodlišují od potřeb zdravých lidí, ale výrazně se liší ve způsobu uspokojování a realizování těchto lidských potřeb. (Novosad, 2000)

2.4 Začlenění do světa dospělých

Při začlenění postiženého jedince do společnosti jde o vstup do nechráněného světa zdravých lidí a do světa práce a dále o vytváření partnerských vztahů a založení vlastní rodiny. Jedná se o specifický problém. Týká se to především jedinců, kteří své dětství a dospívání strávili ve specializovaných zařízeních. V těchto zařízeních se vytváří specifické ochranné klima. Vlivem péče v těchto zařízeních jsou děti málo připravovány na kontakty s lidmi, kteří jen málo znají problémy postižených jedinců. Velmi často je vztah zdravých a postižených zatížen předsudky vůči postiženým. Ale i postižení žijící v rodině se mohou setkávat s problémy, kdy jejich rodina vytváří kolem nich ochranné klima jako v ústavech. Závislost na rodičích mohou pro mladého dospělého představovat velkou zátěž v okamžiku, kdy budou muset vyhovovat nárokům zaměstnání, dopravy, vyřizování záležitostí apod. (Vágnerová, 2004)

2.5 Vyrovnání příležitostí

Vyrovnání příležitostí umožňuje, aby bydlení, doprava, sociální a zdravotní služby, vzdělání a pracovní příležitosti, kulturní a společenský život, včetně sportovních a rekreačních zařízení, byly všem – i zdravotně postiženým – přístupné. Jedinec je znevýhodněný, když jsou mu odpírány možnosti a příležitosti ve společnosti, které jsou běžně dostupné ostatním a které jsou považovány za základní součást života, jako jsou např. vzdělání, zaměstnání, bydlení, rodinný život, finanční a osobní jistoty, účast na společenském životě apod. Pokud je to z pedagogického hlediska možné, vzdělávání zdravotně postižených by mělo probíhat v normálních školách, pracovní uplatnění na normálním trhu práce a bydlení by mělo být dostupné jako ostatním lidem. Princip stejných práv pro postižené a ostatní občany znamená, že potřeby jednotlivců jsou stejně důležité a

že všechny zdroje musejí být využívány způsobem, dodávající každému stejnou možnost účasti. (Vysokajová, 2000)

3 VZDĚLÁVÁNÍ A VZDĚLAVATELNOST MENTÁLNĚ POSTIŽENÝCH JEDINCŮ

V poslední době se vedou spory, zda jsou osoby s mentálním postižením vzdělavatelné a kde jsou hranice jejich vzdělavatelnosti. Vedou se spory, jaké je měřítko rozumových schopností, podle kterého je člověk ještě schopen být vzděláván. Mezi hlavní problém, který se projevuje v péči o těžce mentálně nemocné je jejich vzdělávání, spojené s problematikou vzdělavatelnosti. Donedávna se soudilo, že u mentální retardace jde o poruchu trvalou a nezměnitelnou. Z novějších výsledků výzkumů vyplývá, že v řadě případů lze vhodným pedagogickým a psychologickým působením dosahovat výrazného zlepšení. Ukazuje se, že adaptace člověka na sociální prostředí závisí jednak na inteligenci, a jednak na mimointelektových faktorech, zejména na emocionalitě, na stupni rozvoje volných vlastností a na jeho motivaci.

Významný pedagog minulého století G. A. Lindner (Švarcová, 1995, s. 8) vidí problematiku vzdělavatelnosti člověka takto

„Člověku potřebí výchovy již proto, že přichází na svět jako malomocný, slabý a nesamostatný tvor, jenž by bídě se vyvinul, kdyby byl jenom náhodně ostaven. Člověk jest však také způsobilý k výchově: způsobilost ta zakládá se na jeho vzdělavatelnosti. Vzdělavatelnost jest podajnost naproti vnějším vlivům ku zvýšení vlastní hodnoty vzdělavatelného.“

Mnohé děti jsou vzdělavatelné jen ve velmi malé míře a s vynaložením nesmírného, někdy těžko představitelného úsilí. Toto úsilí je morální povinností každého pedagoga, který pracuje s těžce mentálně postiženými dětmi. Každý mentálně postižený je svébytný subjekt s charakteristickými osobními rysy. U značné části se však projevují určité společné příznaky, které závisí na druhu mentální retardace, na její hloubce, rozsahu, na tom, zda jsou výrazněji postiženy některé psychické funkce a duševní vývoj je nerovnoměrný. (Švarcová, 1995)

Znevýhodněnými osobami na trhu práce jsou absolventi škol a mladiství, občané se zdravotním postižením, občané starší 50 let a příslušníci romské komunity. Velkým problémem je uplatnění osob se zdravotním postižením na trhu práce. Jako příčina se jeví nedostatečná kvalifikace a nedostatečné vzdělání. Vzdělávání je v současné společnosti

chápano jako vyjádření určité kvality. Řada dětí nemá mentální předpoklady ke studiu, proto roste potřeba škol, které poskytují vzdělání bez maturity. Tento typ vzdělání je vzdělání středoškolské bez maturity nebo klasické učební obory. Pro těžce tělesně postižené nebo při kombinaci postižení, je vhodné zvolit školu speciálně určenou pro tělesně postižené studenty. Nejdelší tradici mají školy při Jedličkově ústavu v Praze. Péče o postižené děti zde byla zahájena už v dubnu 1913. Vyučovaly se všeobecně vzdělávací předměty, jazyky, psaní na stroji a účetnictví, ale byly zřízeny i cvičné dílny jako např. truhlářská, košíkářská, obuvnická, knihařská aj. Pro větší počet zdravotně postižených dětí je zapotřebí, aby se udržela určitá síť speciálních škol různého typu. (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

3.1 Učení a stimulace

Lidé, kteří jsou mentálně postiženi, potřebují celoživotní vedení a podporu v učení, které se nám může jevit jako méně efektivní. Přesto jsou jeho výsledky pro život takového jedince velmi užitečné, především pokud se jedná o vedení k soběstačnosti. Mentálně postižený dospělý člověk bez dalšího vedení, své dovednosti a návyky ztrácí. Proto je vhodné, jakékoliv zvládnutelné pracovní začlenění, které by mu poskytlo potřebnou životní náplň a denní režim. (Šesták, 2007)

Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a žáci s autismem se mohou vzdělávat na základní škole speciální a to se souhlasem zákonného zástupce a na základě písemného doporučení odborného lékaře a školského poradenského zařízení. (Bartoňová, Vítková, 2007)

I děti s mentálním postižením se vyvíjejí a jejich psychický vývoj závisí na výchově a vyučování. Duševní vývoj může probíhat, když se správně rozvíjejí prvky učení, tzn., jestliže je dítě zásobováno v přiměřené míře psychickými podněty a jeho reakce na ně jsou správnými postupy zpevňovány a posilovány. Ke společnému cíli učení je třeba vést žáka postupně malými kroky, účinně organizovat podávané podněty tak, aby měl předem pečlivě vytvořeny podmínky ke správné reakci, která bude bezprostředně zpevňována odměnou. Pro práci s postiženými dětmi ještě mnohem více než s nepostiženými platí požadavek, že učení je třeba vést tak, aby se – pokud možno – dělo bez chyb. Závažným handicapem

mentálně retardovaných dětí, komplikujícím proces jejich učení je, že poznávací zájmy a potřeby jsou u nich rozvinuty v menší míře než u ostatní populace. (Švarcová, 1995)

3.2 Podpora vzdělávání dětí a žáků s těžkým mentálním postižením

Článek 33 Listiny základních práv a svobod, která je součástí Ústavy České republiky, v odst. 1 udává: „Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.“ Pravidelné systematické vzdělávání dětí s těžším postižením, s více vadami i s autismem, se v ČR stává stále častějším jevem, a to v souvislosti se současným výchovně vzdělávacím systémem probíhajícím ve státních, soukromých i církevních speciálních školách. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zařadilo nový model přípravy mládeže s těžším mentálním postižením k uplatnění na trhu práce mezi praktické školy s jednoletou přípravou s pracovním označením Praktická profesní příprava. Práce středně těžce a těžce mentálně postižených lidí má především funkci rehabilitační, na druhém místě můžeme sledovat její produktivní efekt. Proto je zapotřebí ke všem pracovním činnostem těchto lidí přistupovat s mimořádnou citlivostí, odpovědností a na vysoké odborné úrovni. (Švarcová, Vítková, 2001)

Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní. (Zákon č 561/2004 Sb., § 16)

3.3 Vzdělávání na základních školách

Vzdělávání žáků s mentální retardací se uskutečňuje buď v běžné škole, nebo ve škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením (speciální škole). Žáci s mentálním postižením mohou plnit povinnou školní docházku, v závislosti na stupni postižení, v těchto **typech škol**:

- základní škola – individuální nebo skupinová forma integrace,
- základní škola praktická,
- základní škola speciální,

- základní škola určená pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení. (Pipeková, 2006)

3.3.1 Základní škola speciální a praktická

V této škole se vychovávají a vzdělávají žáci s takovými nedostatky rozumového vývoje, pro které se nemohou vzdělávat v běžné základní škole ani v základní škole praktické, ale jsou schopni si osvojit elementární vzdělání. Výchovně-vzdělávací činnost se zaměřuje na osvojování a rozvíjení přiměřených poznatků a pracovních dovedností, rozvíjení komunikačních a motorických schopností a vypěstování si návyků a dovedností samostatnosti a sebeobsluhy, které jsou potřebné ke snižování závislosti na péči dalších osob. Vzdělávají se zde většinou žáci s mentálním postižením středního až těžkého stupně. Základní škola speciální připravuje žáky k dalšímu vzdělávání. Absolventi se mohou dále vzdělávat v praktické škole, kde získají kvalifikaci k vykonávání jednoduchých pracovních činností. Speciální základní škola má za cíl rozvíjet psychické i fyzické schopnosti a předpoklady žáků a vybavit je vědomostmi, dovednostmi a návyky, umožňující v maximální míře zapojení do společenského života. Ředitel běžné základní školy může pro vzdělání žáků s mentálním postižením zřídit, v rámci skupinové integrace žáků se zdravotním postižením, v blízkosti jejich bydliště třídu nebo více tříd. Skupinová integrace znamená vzdělávání žáka ve třídě, oddělení nebo studijní skupině, která je zřízená pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole nebo ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení. (Švarcová, 2006)

Ve speciálních školách se poskytují zvláštní výchovné a vyučovací metody, prostředky a formy výchovy a vzdělávání žákům mentálně, smyslově nebo tělesně postiženým, žákům s vadami řeči, žákům s kombinovanými vadami, žákům obtížně vychovatelným a žákům nemocným a oslabeným, kteří jsou umístěni ve zdravotnických zařízeních a kteří se připravují k začlenění do zaměstnání a života společnosti. (Vysokajová, 2000)

Žáci po absolvování základní školy praktické mohou ve své profesní přípravě pokračovat na jakékoliv střední škole, odborném učilišti a praktické škole. Žáci, kteří absolvovali základní školu speciální, mohou pokračovat ve studiu na praktické škole. Tyto typy středních škol jsou zřizovány podle vyhlášky č. 13 ze dne 29. 12. 2004 o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři. (Pipeková, 2006)

3.4 Odborná učiliště a praktické školy

V odborných učilištích se připravují žáci na profesní uplatnění se zdůrazněním na předávání praktických dovedností.

Praktická škola dvouletá je určená pro chlapce i dívky se sníženou úrovní rozumových schopností nebo žákům s více vadami, kteří ukončili povinnou školní docházku v základní škole praktické nebo v základní škole speciální v nižším než devátém ročníku základní školy a v odůvodněných případech v devátém ročníku základní školy.

Praktická škola jednoletá pro žáky s těžkým zdravotním postižením, zvláště s těžkým stupněm mentálního postižení, žákům s více vadami a s diagnózou autismus, kteří ukončili povinnou školní docházku v základní škole speciální, případně základní škole praktické a ze zdravotních důvodů nebo jiných závažných důvodů se nemohou vzdělávat na jiném druhu a typu školy. (Švarcová, 2006)

3.4.1 Závčkové kurzy

Novou formou přípravy na povolání zdravotně postižených jsou **závčkové kurzy**, které jsou určeny:

- absolventům speciálních škol (zvláštních a pomocných škol) a těm, kteří neukončili přípravu na povolání v rámci praktické školy,
- zdravotně postiženým se základním vzděláním, s nedokončenou speciální školou (zvláštní nebo pomocnou školou).

Cílem je postupné získávání, rozvíjení a prohlubování dovedností a návyků, které klienti získali ve všeobecně vzdělávací části. Realizovány jsou tyto **závčkové kurzy**:

- pomocné práce v keramické dílně,
- pomocné práce v zahradnictví a farmářské práce,
- úklidové práce v zařízeních veřejného stravování,
- pomocné práce v krejčovské dílně – šití a opravy prádla,
- pomocné práce v administrativě. (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

3.5 Vzdělávání dospělých osob s mentálním postižením

Dospělé osoby s mentálním postižením mají ve vzdělávání stejné cíle jako dospělé osoby v obecném vzdělávání. **Hlavní význam** mají tyto aspekty: (Baumgart, 1985, s. 32):

- jednou naučené co možná nejdéle uchovat,
- naučit se k tomu něco nového, ať je to v oblasti profesní či soukromé,
- vyrovnat speciální osobní vzdělávací deficity, které jsou společenskou překážkou nebo jsou diskriminující,
- rozvinout svou osobnost, vzdělávat se, kultivovat se,
- hledat pospolité bytí, setkávat se s přáteli a poznávat nové lidi.

Úkoly a vytyčené cíle jsou upřesňovány vzhledem ke vztahu k osobám s mentálním postižením.

3.5.1 Další možnosti vzdělávání lidí s těžkým mentálním postižením

Dospělí lidé s mentálním postižením se mohou v současné době vzdělávat v nově vznikající vzdělávací formě studia, ve večerní škole, kterou organizují a zřizují nejen státní instituce, ale především zájmové a společenské organizace (Sdružení pro pomoc mentálně postiženým, Psychopedická společnost), církve (zejména katolická Charita a evangelická Diakonie) a občanské iniciativy. Pro lidi s těžkým a hlubokým mentálním postižením se začínají pomalu otevírat cesty k jejich rozvíjení a humanizaci. Nacházejí se nové metody nonverbální komunikace, založené na bazálním tělesném kontaktu s postiženým člověkem. Rozvoj technických prostředků usnadňuje osobám s nejtěžšími formami postižení jejich životní situaci, hledají se nové formy alternativní komunikace, pomocí níž by bylo možné tyto děti, mladistvé i dospělé dále vzdělávat. Podmínkou efektivního vzdělávání je i stále zvyšování kvalifikace pedagogických a dalších pracovníků, kteří se na péči o ně podílejí. (Švarcová, Vítková, 2001)

Celoživotní vzdělávání lidí s mentálním postižením – vzdělávání je pro tyto lidi jedinou účinnou terapií jejich handicapu. Rozvinutí jejich rozumových schopností jim dává větší naději na začlenění do společnosti. (Švarcová, 2006)

4 VOLBA POVOLÁNÍ A ZAMĚSTNÁVÁNÍ OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

Při volbě budoucího povolání u postižených osob často dochází k tomu, že ti, kteří rozhodují, přistupují k problému z hlediska zdravých lidí, tj. nedokážou připustit, že by se postižený mohl adaptovat na výkon profese, která je z hlediska zdravých pro postižené nedostupná. Postižený jedinec má obvykle rozvinuté kompenzační postupy, které nahrazují chybějící smysly či údy. Může najít vlastní řešení pracovních postupů, které si zdravý často neumí ani představit. Postižený však musí dostat k této adaptaci příležitost. (Šesták, 2007)

Volba povolání u postižených je složitější než u zdravých jedinců. Ze zdravotního důvodu jsou reálně omezeny možnosti výběru budoucího povolání. Některá povolání postižení nemohou vykonávat vůbec. Velmi důležitá je příprava na povolání. Postižený by měl mít možnost vyzkoušet si konkrétní činnosti a hledat takovou aktivitu, která mu bude nejlépe vyhovovat a které se nejlépe přizpůsobí. (Vágnerová, 2004)

4.1 Osoby s mentálním postižením jako riziková skupina nezaměstnaných

U lidí s mentálním postižením vystupují do popředí jak problémy ekonomické, sociální a psychické, tak problém přiměřeného smyslu života, problém pocitu lidské důstojnosti. Protože se klade stále větší důraz na produktivitu práce a výkon, mají tito lidé v současné společnosti stále menší šanci uplatnit se na trhu práce. Na úřadech práce převyšuje doba jejich evidence několikanásobně dobu evidence zdravých jedinců. Často se dostávají do bezvýchodné situace a pro jejich rodiny to znamená starost o nezaměstnaného postiženého rodinného příslušníka. Přestože dosavadní systém sociálního zabezpečení pomáhá zajišťovat jejich základní materiální potřeby, závisí společenská integrace skupiny zdravotně postižených z větší části na širších sociálních, ekonomických a legislativních podmínkách. (Buchtová a kol., 2002)

4.2 Zaměstnávání osob s mentálním postižením

Významným úkolem politiky zaměstnanosti je zpřístupnit systém vzdělání a rozvést ho tak, aby bylo handicapovaným osobám přístupné jak vzdělání základní, tak střední, vysokoškolské a celoživotní. Provázaná spolupráce mezi jednotlivými stupni vzdělávacích zařízení, mezi zaměstnavateli, školskými úřady a úřady práce, podá lepší obraz o situaci ve školství a povede ke vzniku studijních oborů, které vyhovují lidskému kapitálu handicapovaných a které poté nebudou vyčleňovat handicapované na sekundární pracovní trh. (Novosad, 2000)

Podle Standardních pravidel pro vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením nesmějí právní předpisy tyto osoby v oblasti zaměstnávání diskriminovat a klást překážky pro jejich zaměstnávání. Členskými státy OSN doporučují aktivní podporování uplatnění těchto osob na otevřeném pracovním trhu. **Programy** činnosti státu v této sféře by měly **zahrnovat:**

- opatření po úpravu pracovních podmínek a projektování pracovních míst tak, aby byly přístupné pro osoby s různými druhy postižení,
- podporu pro využívání nových technologií a vývoj a výrobu pomůcek, přístrojů a vybavení, které by umožnily osobám se zdravotním handicapem snazší získání a udržení zaměstnání,
- zajišťování odpovídajícího zaškolení a pracovního umístění včetně další pomoci (např. služby osobní asistence),
- iniciování a podporu kampaní sloužících k překonání negativních postojů a předsudků veřejnosti vůči zaměstnancům se zdravotním postižením. (Vysokajová, 2000)

4.3 Problematika zaměstnávání osob s mentálním postižením

Pro mnoho lidí má práce vysokou hodnotu. Zvláště osobám s mentálním postižením zprostředkovává i přes určitá omezení společenskou spoluúčast. Při odstranění problematických překážek, které se mohou vyskytnout při přechodu škola-vzdělání-povolání-vstup do světa práce, je společenským cílem rovnoprávná šance na profesní

integraci. Ta vychází z morální povinnosti celé společnosti. (Bartoňová, Pipeková, Vítková, 2005)

Zaměstnávání zdravotně postižených je možné jen s určitými právními opatřeními pro všechny strany. I v běžných profesích lze zaměstnat zdravotně znevýhodněné občany, pokud bude např. přizpůsobeno vybavení pracoviště. Osoby se zdravotním postižením se mohou **integrovat do zaměstnání** těmito způsoby:

- soukromý a veřejný sektor,
 - chráněné dílny, zařízení adaptované na speciální potřeby zdravotně postižených,
 - speciální centra, určená pro těžce zdravotně postižené, kterým jejich postižení brání být ekonomicky aktivní,
 - domácí zaměstnání, tato forma integrace je uspokojivá pouze v určitých případech.
- (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

Někteří zaměstnanci pracující na volném trhu práce však nemohou, vzhledem ke svému zdravotnímu stavu, pracovat v běžném provozu za obvyklých podmínek. Proto musí zaměstnavatelé individuálně přizpůsobit pracovní podmínky potřebám těchto zaměstnanců. Jedná se především o vyhovující úpravu pracoviště, pracovních pomůcek nebo vhodnou úpravu pracovního režimu, pracovní doby apod. Tím mohou zaměstnavatelé rozšiřovat nabídku pracovních míst, které byly původně vyhrazené jen pro zdravé občany. (Vysokajová, 2000)

Problematika zaměstnávání osob s mentálním postižením patří mezi nejzávažnější otázky. Uplatnění osob s mentálním postižením na pracovním trhu je ovlivněno ekonomickou situací, sociálním statusem a vlastní seberealizací. Druh práce, peníze, které vyděláváme a získané možnosti ovlivňují naše sebeuvědomění, naše postavení ve společnosti a stupeň svobody, volnosti na úrovni ekonomické a sociální. Poskytnout osobám s mentálním postižením zaměstnání znamená přiznat jim jejich sociální postavení v rámci rodiny a společnosti. Tyto osoby s postižením středního a těžšího stupně se nejčastěji realizují prostřednictvím práce pod dohledem – na chráněných pracovištích nebo v podporovaném zaměstnávání. Specifickou formou jejich pracovního uplatnění jsou chráněná povolání a chráněná pracoviště. Hlavním cílem je připravit osoby i s těžším postižením k vykonávání některých méně náročných profesí, jako např. pomocník v kuchyni, pomocný zdravotník

pracovník, pomocný pracovník v zahradnictví aj. Osoby s mentálním postižením se mohou pracovně uplatnit v chráněných dílnách nebo dílnách zřízených ve stacionářích. (Pipeková, 2006)

4.4 Podporované zaměstnávání

Poprvé bylo definováno v USA v roce 1984. Jedná se o časově omezenou službu, která je určena lidem, kteří hledají placené zaměstnání v běžném pracovním prostředí. Trénink pracovních dovedností probíhá přímo na pracovišti. Smyslem je vyrovnání příležitostí pracovního uplatnění lidí, kteří mají ztížený přístup na otevřený trh práce a v důsledku toho mohou být nebo jsou omezeni ve svém společenském uplatnění. Jsou to lidé zdravotně postižení nebo jinak znevýhodnění. **Cílovou skupinu tvoří:**

- lidé, jejichž schopnosti jsou sníženy v oblasti získání a zachování vhodného zaměstnání,
- lidé, kteří z důvodu rozsahu snížení svých schopností získat a zachovat si vhodné zaměstnání, potřebují odbornou individuální podporu postavenou na osobní pomoci. (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

Hlavním cílem podporovaného zaměstnávání je plnohodnotná integrace člověka s mentální retardací na trhu práce, zahrnující pracovní i společenské začlenění. Jedná se o časově omezený komplex služeb, jehož cílem je podporovat zájemce o práci a také je podporovat v jejich úsilí najít si a udržet si pracovní místo na otevřeném trhu práce za rovných platových podmínek. Uživatelé tohoto programu potřebují dlouhodobou podporu přímo na pracovišti, která je poskytována v souladu s jejich individuálními potřebami. Službám podporovaného zaměstnávání se v ČR věnují neziskové organizace, jako jsou např. občanská sdružení Rytmus v Praze a občanské sdružení Spolu v Olomouci. (Pipeková, 2006)

4.5 Chráněné pracovní místo

Jde o místo, které vytvořil zaměstnavatel pro osoby se zdravotním postižením na základě písemné dohody s úřadem práce. Místo musí být provozováno nejméně 2 roky. Na chráněné pracovní místo může úřad práce poskytnout příspěvek. Příspěvek na vytvoření

pracovního místa může úřad práce poskytnout i samotné osobě se zdravotním postižením, která se rozhodne vykonávat samostatně výdělečnou činnost s tím rozdílem, že nebude požadováno vrácení příspěvku při nepokračování ve výdělečné činnosti z důvodu nepříznivého zdravotního stavu nebo úmrtí osoby. (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

4.6 Pracovní rehabilitace

Pro osoby se zdravotním postižením jsou uskutečňovány na základě dohody s úřadem práce a ve spolupráci s pracovně rehabilitačními středisky nebo jinou formou, pracovní rehabilitace. Jde o činnost, která je zaměřená na získání a udržení zaměstnání, které je vhodné pro zdravotně postiženou osobu. Zahrnuje především poradenskou činnost pro volbu povolání spolu s teoretickou a praktickou přípravou. Úřad práce sestavuje individuální plán pracovní rehabilitace. (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

Právo na pracovní rehabilitaci upravuje zákon 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 69-74. Osoby se zdravotním postižením mají právo na pracovní rehabilitaci, kterou zabezpečuje úřad práce místně příslušný podle bydliště osoby se zdravotním postižením ve spolupráci s pracovně rehabilitačními středisky nebo může na základě dohody pověřit zabezpečením pracovní rehabilitace jinou právnickou nebo fyzickou osobu. Pracovní rehabilitace je souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením. Zahrnuje především poradenskou činnost, zaměřenou na volbu povolání, teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnání, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání. Úřad práce společně s osobou se zdravotním postižením sestaví individuální plán pracovní rehabilitace.

Teoretická a praktická příprava zahrnuje:

1. Přípravu na budoucí povolání podle zvláštních právních předpisů
2. Přípravu k práci
3. Specializované rekvalifikační kurzy

Příprava k práci je cílená činnost, která směřuje k zapracování osoby se zdravotním postižením na vhodné pracovní místo a k získání znalostí, dovedností a návyků, které jsou nutné pro výkon zvoleného zaměstnání. Tato příprava trvá nejdéle 24 měsíců. Příprava

probíhá na pracovištích, kde má po pracovní rehabilitaci osoba zdravotně postižená pracovat a ve vzdělávacích zařízeních. (online [Práce pro ZP])

5 CHRÁNĚNÁ DÍLNA

Chráněnou pracovní dílnu vymezuje zákon o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. v § 76. Chráněná pracovní dílna je pracoviště zaměstnavatele, vymezené na základě dohody s úřadem práce a přizpůsobené pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením, kde je v průměrném ročním přepočteném počtu zaměstnáno nejméně 60 % těchto zaměstnanců. Chráněná pracovní dílna musí být provozována po dobu nejméně 2 let ode dne sjednaného v dohodě. Na vytvoření chráněné pracovní dílny může poskytnout úřad práce zaměstnavateli příspěvek. (Zákon č. 435/2004 Sb.)

Chráněné dílny jsou jednou z možností, jak uplatnit pracovní schopnosti a zároveň slouží k sociálnímu začlenění osob s těžkým zdravotním postižením. Na rozdíl od otevřeného trhu práce se jedná o formu uplatnění, která odpovídá a respektuje potřeby (potenciál) zdravotně postižené osoby. **Jedná se o osoby:**

- s těžším zdravotním postižením,
- s kombinovanými vadami / mentální retardace,
- s nízkou nebo žádnou kvalifikací. (Opatřilová, Zámečnicková, 2005)

Chráněnou dílnu tvoří soubor více pracovišť, která jsou přiměřeně upravená k chráněné práci ve vymezeném prostoru nebo samostatném celku. Chráněná práce je pracovní činnost na vhodně zvoleném nebo upraveném výrobním programu nebo vybrané pracovní náplni, kterou vykonává zaměstnanec s těžším zdravotním postižením za podmínek, které jsou zcela přizpůsobeny jeho fyzickým a psychickým schopnostem na chráněném pracovišti. Technické úpravy chráněných dílen se týkají celých zařízení, přístupu k němu, prostorového uspořádání, využívání kompenzačních pomůcek, invalidních vozíků a úpravy pracovního prostředí, jako je úprava jednotlivých pracovních míst např. stolů, sedaček, manipulačních desek, ovladačů strojního zařízení, ale i nástrojů a nářadí. Neméně důležitý je i individuální přístup k zaměstnancům při instruktáži, znázorňování pracovních postupů, nácviku činností a odborný dohled rehabilitačních pracovníků a dalších odborníků. Zřízení chráněné dílny se vyhláší vydáním statutu chráněné dílny, ve kterém se stanoví den, kterým se dílna zřizuje, za jakým účelem a pro jaký okruh zaměstnanců. Status také uvádí odlišnosti v provozu, pracovních podmínkách a povinnostech zaměstnanců a zaměstnavatele. (Vysokajová, 2000)

Jedná se o pracoviště zaměstnavatele, které vzniklo na základě dohody s úřadem práce a je přizpůsobené pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením, a kde je zaměstnáno nejméně 60 % těchto zaměstnanců. Musí být provozována nejméně po dobu dvou let. Úřad práce poskytuje příspěvek na vytvoření chráněné dílny. Úřad práce zpravidla přispěje na zřízení chráněné dílny dle zákona na částečnou úhradu provozních nákladů, dále pokud jsou splněna všechna zákonná kritéria, je možné čerpat příspěvek na zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Získat statut chráněné dílny není nijak lehké, obzvláště ne např. v hlavním městě. Tato pracoviště zpravidla disponují pracovními terapeuty a je zde velmi specifický přístup k jednotlivci, provádí se zde pracovní rehabilitace, pracovní zácviky, lidé se učí chodit do zaměstnání, plnit si své základní úkoly, plánovat svůj pracovní i volný čas. (Možnosti zaměstnávání [online])

Do chráněných dílen a na chráněná pracoviště přicházejí zejména občané se změněnou pracovní schopností s těžším zdravotním postižením, občané se ZPS, kteří mohou podávat jen zmenšený pracovní výkon a nelze je umístit na volných pracovních místech na trhu práce a občané se ZPS po dobu přípravy k práci. (Vysokajová, 2000)

5.1 Náplň práce v chráněné dílně

Chráněné dílny **zajišťují**:

- rozvoj motoriky, nácvik jednoduchých pracovních stereotypů (keramická dílna, kreativní dílna),
- podporu při přechodu klientů na volný trh práce,
- rozvoj znalostí potřebných v každodenním životě (např. čtení). (Akce cihla [online])

Zaměstnanci v chráněné dílně mají uzavřenou pracovní smlouvu. Všechna práva a povinnosti tedy vyplývají ze zákoníku práce. Za svou práci dostávají mzdu. Manuální práce je většinou jednoduchá a stereotypní. Svou zručnost mohou uplatnit např. v dílně úklidové, keramické, kreativní, mýdlárně, zahradnické. V každé dílně je jeden klíčový pracovník, který se stará o svěřené zaměstnance.

Každá dílna má svůj předmět činnosti, kterému se věnuje. Může to být jak výroba produktů, tak poskytování služeb. Cílem je uplatnit se na trhu, stejně jako u ostatních podniků. Aby chráněná dílna mohla pokrýt svoje náklady, musí být úspěšná a chovat se tržně. Aby se mohla rozvíjet a zachovat si stávající pracovní místa pro osoby s mentálním postižením, musí mít odpovídající zisky. Odlišný přístup k zaměstnancům je jediný rozdíl, který odlišuje tržní chování chráněné dílny od ostatních podniků. Musíme rozlišovat chráněnou dílnu od dílny terapeutické. Terapeutickou dílnu zakládají většinou organizace, které poskytují sociální služby a klienti zde nejsou zaměstnání. Jejich práce má tedy pouze rehabilitační účinek. Chráněné dílny představují širokou škálu firem a podniků od malých dílen rodinného typu, až po velké moderní podniky. Zastoupení mají v mnoha odvětvích hospodářské činnosti, převážně však v lehkém průmyslu. Jedná se spíše o odvětví řemeslného charakteru nebo oblast služeb. (Faltínová, 2007)

5.2 Význam chráněných dílen

Posláním je zajistit mladým dospělým lidem s mentálním i s dalším znevýhodněním bezpečné, kvalitní a smysluplné trávení volného času s co největší mírou podpory, a to zejména formou pracovní a sociální rehabilitace. (Chráněné dílny Sunečnice [online])

Při vykonávání práce je velmi důležitý individuální přístup k zaměstnancům při instruktáži, znázorňování pracovních postupů, nácviku činností, nebo přímý dohled rehabilitačních pracovníků na handicapované pracovníky. Potřebná je podpora zaměstnanců při zdolávání psychických bariér handicapovaných, které jsou přirozené v situaci při nově vzniklých pracovních zkušenostech handicapovaných (Vysokajová, 2000).

Chráněná pracovní dílna je pracoviště zaměstnavatele přizpůsobené pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Některá chráněná pracoviště jsou určena pro lidi se zdravotním postižením, jinde dostávají příležitost osoby postižené mentálně. Přestože postupně vznikají další chráněné dílny, není jich zatím dostatek. Mimořádný význam má pro lidi s mentálním postižením podpora v rozvoji dovedností. Pokud je dostupná raná péče, vyhovující vzdělání, příprava na zaměstnání a další podpůrné služby v dospělosti, může mnoho lidí s mentálním postižením vést nezávislý život v běžné společnosti. V chráněných dílnách je bohatá nabídka různých druhů pracovních činností. Podle schopnosti jednotlivých zaměstnanců se přidělují vhodné pracovní úkoly.

V současné době se již o problémech postižených lidí veřejně mluví, píše se o nich v odborném tisku, v časopisech, novinách, rozhlase i v televizních pořadech. Hledají se nové cesty vzdělávání veřejnosti k postiženým občanům. (Švarcová, 1995)

5.2.1 Činnost sociálního pracovníka v chráněných dílnách

Sociální pracovník doprovází zdravotně postižené zaměstnance nebo uživatele sociální služby od jeho vstupu do chráněné dílny nebo zahájení služby až do jeho odchodu. Je pro něj jedním z klíčových pracovníků, musí to být kvalifikovaný odborník. Zdravotně postižení jsou většinou lidé, kteří nemívají omezenou způsobilost k právním úkonům, mají řádnou pracovně-právní smlouvu, která dodržuje zákoník práce a jsou proto zodpovědní za svůj život. Sociální pracovník mu nabízí služby, které podporují jeho úspěšný návrat do pracovního procesu a tím i plnějšiho občanského života. (Šesták, 2007)

5.3 Chráněné dílny Slunečnice

Občanské sdružení IZAP (Sdružení pro integraci zdravých a postižených dětí a mládeže „Chceme žít s vámi.“) je založeno za účelem podpory integrace spoluobčanů se znevýhodněním, především dětí, mládeže a mladých dospělých s mentálním a kombinovaným handicapem. Jejím posláním je vytvářet mladým dospělým lidem s mentálním postižením, popř. s přidruženým znevýhodněním zrakovým, sluchovým, tělesným, psychiatrickým, podmínky pro další vzdělávání, zaměstnávání, a sociální začleňování, s cílem žít běžný život ve stejných podmínkách jako mají jejich zdraví vrstevníci. Činnost sdružení je zaměřena na poskytování sociálních služeb, kulturně společenských a sportovních aktivit, rozvoj jedince i společnosti podporou zdravého životního stylu, veřejně prospěšných a ekologických akcí. Vedlejší činností je provozování chráněných a tréninkových dílen a chráněných pracovních míst. Občanské sdružení IZAP provozuje v současné době 10 chráněných dílen, kde zaměstnává osoby s mentálním popř. kombinovaným postižením. **Jedná se o tyto dílny:**

- Netradiční tréninková kavárna Slunečnice
- Kadeřnictví, kosmetika, pedikúra (v současné době není v provozu)
- Úklidová dílna
- Zahradnická dílna
- Technická dílna

- Prodejní galerie
- Keramika
- Mýdlárna
- Kreativní dílna
- Gastrodílna (Slunečnice [online])

5.3.1 Charakteristika dílen

Netradiční tréninková kavárna Slunečnice

Je to chráněná dílna s pracovním-treningovým programem pro lidi sociálně znevýhodněné a lidi s mentálním postižením. Slunečnice podporuje své zaměstnance a uživatele sociálních služeb v začlenění do běžného života a v uplatnění na volném trhu práce.

Úklidová dílna

Zaměstnanci jsou zodpovědní za pravidelný úklid celého integrovaného centra Slunečnice i venkovních prostor.

Zahradnická dílna

Zajišťuje péči o přilehlou oplocenou zahradu, okrasné keře, stromky, trávník a květiny.

Technická dílna

Zaměstnanci se starají o údržbu celého zařízení. Učí se přitom pracovat s potřebnými nástroji.

Keramická dílna

Pomocí různých technik si zaměstnanci osvojují cit pro barvy, procvičují si jemnou motoriku, zručnost, trpělivost a rozvíjí fantazii.

Mýdlárna

V dílně se vyrábí 9 druhů kvalitního glycerínového mýdla. Zaměstnanci se učí vážit, pracovat se škrabkou a nožem při krájení, obsluhovat elektrické spotřebiče, balit hotové výrobky.

Kreativní dílna

Hlavním úkolem je rozvoj jemné motoriky, procvičování zručnosti a přesnosti, rozlišovat přírodní a umělé materiály, barvy a tvary. Důraz se klade na vytrvalost a trpělivost.

Gastrodílna

Při všech pracovních činnostech se klade důraz na dodržování zásad HACCP (měření teploty a jídla, správné chlazení a rozmrazování, čištění zeleniny) a bezpečnost při práci s ostrými předměty a kuchyňskými spotřebiči. Zaměstnanci jsou vedeni k osobní hygieně a udržování příjemného vzhledu.

Rok 2007 se stal důležitým mezníkem, proběhla **registrace** poskytovaných sociálních služeb:

- Sociálně terapeutické dílny
- Sociální rehabilitace
- Centrum denních služeb (Slunečnice [online])

5.3.2 Zaměstnanci pracovních dílen

Jsou to dospělí lidé (19-40 let) s lehkým až středně těžkým mentálním postižením, případně přidruženým znevýhodněním zrakovým, sluchovým, tělesným nebo psychiatrickým. Tito lidé dokončili speciální nebo praktickou školu. (Slunečnice [online])

5.3.3 Centrum denních služeb

V Centru denních služeb se připravují osoby s mentálním postižením na samostatný život s důrazem na budoucí pracovní začlenění a péči o domácnost. Důležitou roli hraje vzdělávání a kulturní, sportovní nebo volnočasové aktivity. Centrum denních služeb úzce spolupracuje s chráněnými dílnami o. s. IZAP, ve kterých mají možnost uživatelé sociální služby po zapracování získat zaměstnání a posunout se tak k běžnému životu, jaký vedou jejich vrstevníci. (Slunečnice [online])

5.3.4 Uživatelé Centra denních služeb

Jsou to dospělí lidé (19-40 let) s lehkým až středně těžkým mentálním postižením, popřípadě přidruženým znevýhodněním zrakovým, sluchovým, tělesným nebo psychiatrickým. Tito lidé dokončili speciální nebo praktickou školu. (Slunečnice [online])

5.3.5 Projekty

Program Pyramida je součástí projektu získávání a rozvíjení kompetencí nutných k udržení se na trhu práce. Cílem projektu je vytvoření pěti semestrového výukového a výcvikového programu pyramida. Ten má umožnit vstup a udržení se na trhu práce jeho účastníkům.

Cílovou skupinou mohou být:

- Uživatelé Centra denní služeb
- Zaměstnanci pracovních dílen (Slunečnice [online])

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUMNÝ PROJEKT

Výzkumný projekt se zabývá problémem, jak chráněné dílny Slunečnice ovlivňují rozvoj a seberealizaci mentálně postižených zaměstnanců. Možnost uplatnění mentálně postižených osob na trhu práce je stále velmi nízká. Je to způsobené také tím, že společnost se ještě nenaučila žít s těmito lidmi. Přestože se v současné době situace velmi změnila, někteří zdraví lidé si neustále myslí, že mentálně postižený člověk nepatří mezi „normální“ lidi, že není schopný se nic naučit a nemůže se tak začlenit do běžné společnosti. Chráněné dílny jsou místem, které dávají lidem s mentálním postižením šanci pracovního uplatnění a žít tak plnohodnotný život. Tím napomáhají k jejich seberealizaci. O tuto problematiku jsem se začala zajímat blíže, když jsem měla možnost se setkávat s těmito lidmi. Začalo mě zajímat, jak mentálně postižení lidé žijí. Jaké mají šance uplatnění ve společnosti, jak vnímají skutečnost, že mohou být zaměstnáni v chráněných dílnách, rozvíjet a prohlubovat své již naučené, ale především však nové schopnosti a dovednosti.

6.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jak chráněné dílny Slunečnice ovlivňují rozvoj a seberealizaci svých zaměstnanců z pohledu zaměstnanců, sociálních pracovníků a rodičů. Pro upřesnění výzkumného cíle je nutné zjistit a ověřit tyto výzkumné otázky:

- Jaké sociální a pracovní dovednosti získali mentálně postižení zaměstnanci v chráněných dílnách?
- V čem chráněné dílny změnil život mentálně postiženým zaměstnancům?
- Jak chráněné dílny připravují mentálně postižené zaměstnance na volný trh práce?
- Jak chráněné dílny podporují další vzdělávání mentálně postižených zaměstnanců?

6.2 Fáze výzkumu

- Oslovení ředitelky chráněných dílen Slunečnice
- Seznámení s tématem
- Výběr respondentů
- Domluvení schůzek
- Realizace výzkumu

6.3 Metody a techniky výzkumu

Pro zjišťování cíle byl použit smíšený výzkum. V první části byl prováděn kvalitativní výzkum, ve druhé části dotazníkové šetření. Pro sběr dat kvalitativního výzkumu byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru. Kvalitativní výzkum jsem zvolila proto, že při výzkumu byl důležitý velmi citlivý a individuální přístup k zaměstnancům. Tato metoda dává možnost otázky dále objasnit, formulovat je tak, aby je zaměstnanci chráněných dílen pochopili a měli dostatek času na odpověď. Kvantitativní výzkum by byl pro zjištění cíle tohoto výzkumného projektu nevhodný jednak proto, že by byl neosobní a taky proto, že odpovědi na výzkumné otázky by se zaměřovaly pouze na „ano“ a „ne“ nebo u otevřených otázek by se mohly projevit problémy s vyjadřováním. Samotný dotazník by pak nepodával dostatečné informace, týkající se vlivu chráněných dílen na kvalitu jejich života.

V kvalitativním výzkumu se pro sběr dat nejčastěji používá rozhovor, označovaný jako hloubkový rozhovor (in-depth interview). Získávání dat zahrnuje výběr metody, přípravu rozhovoru, průběh vlastního dotazování, přepis rozhovoru, reflexi rozhovoru, analýzu dat, psaní a prezentaci výzkumné zprávy. (Švaříček, Šed'ová, 2000)

Polostrukturovaný rozhovor patří mezi nejrozšířenější metody moderovaného rozhovoru. Vyznačuje se náročnější technickou přípravou. Okruh otázek, na které se budeme ptát, je předem specifikován. Obvykle je možné zaměřovat pořadí otázek dle potřeby. Při této metodě klademe doplňující otázky a téma rozpracováváme do hloubky. Rozhovory byly prováděny v chráněných dílnách Slunečnice ve Zlíně v předem domluvených termínech tak, aby nenarušovaly jejich pracovní dobu a program. Všichni respondenti se tedy nacházeli ve známém prostředí. Respondenti byli seznámeni s výzkumem a informováni o možnosti, že mohou výzkum kdykoliv přerušit. O každém rozhovoru se provedl, se souhlasem respondentů, písemný záznam. Pro rodiče zaměstnanců byl připraven dotazník, zahrnující uzavřené i otevřené otázky. Analýzou těchto zdrojů jsem shromažďovala data pro výsledné zpracování a interpretaci.

Otázky k rozhovorům byly předem konzultovány s ředitelkou chráněných dílen Slunečnice. Byly zaměřeny na oblasti, které sociální pracovníky nejvíce zajímaly. První oblast byla zaměřená na vztah k chráněným dílnám a naučeným dovednostem. Druhá oblast měla

odpovědět, jak chráněné dílny ovlivňují změnu jejich života. Třetí oblast se zabývala přípravou a uplatněním na volném trhu práce a čtvrtá na vzdělávání v chráněných dílnách.

Při zpracování dat jsem použila metodu vytváření trsů a metodu prostého výčtu. Metoda vytváření trsů slouží k seskupení určitých výroků do skupin, které rozlišují určité jevy.

Miovský uvádí, že (2006, s. 221)

„Metoda vytváření trsů slouží obvykle k tomu, abychom seskupili a konceptualizovali určité výroky do skupin, např. dle rozlišení určitých jevů, místa, případů atd. Tyto skupiny (trsy) by měly vznikat na základě vzájemného přeryvu (podobnosti) mezi identifikovanými jednotkami. Tímto procesem vznikají obecnější, induktivně zformované kategorie, jejichž zařazení do dané skupiny (trsu) je asociováno s určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním atd.“

Metoda prostého výčtu, která je metodou na hranici mezi kvalitativním a kvantitativním přístupem, vyjadřujeme vlastnost určitého jevu, která se týká např. toho, jak často se daný jev vyskytl nebo v jakém poměru výskytu byl k jinému jevu. (Miovský, 2006)

Otázky pro zdravotně znevýhodněné zaměstnance CHD

- 1) Jak se jmenujete, kolik je vám let?
- 2) Jaké máte vzdělání?
- 3) Jak dlouho pracujete v chráněných dílnách?
- 4) Co se vám tam nejvíce líbí? Jaká je atmosféra v chráněných dílnách?
- 5) Ve které dílně pracujete nejraději?
- 6) Čím (v čem) je tato dílna u vás oblíbená? Jak se tam cítíte?
- 7) Co byste chtěl/a změnit, aby se vám v chráněných dílnách pracovalo lépe?
- 8) Co jste se v chráněných dílnách naučil/a? Jaké dovednosti jste se naučil/a?
- 9) Jak těchto dovedností využíváte mimo chráněné dílny?
- 10) Jaké další dovednosti byste se ještě chtěl/a naučit v chráněných dílnách?
- 11) Co byste potřeboval/a od zaměstnavatele, abyste svou práci vykonával/a lépe?
- 12) V čem se změnil váš život, když jste začal/a pracovat v chráněných dílnách?
- 13) Co pro vás znamená kamarádství?
- 14) Nachází se to v dílně? V čem se projevuje?

- 15) Víte, co znamená samostatně hospodařit? Jak se to projevuje?
- 16) Jak hospodaříte vy se svou mzdou? Pomáhá vám někdo s hospodařením?
- 17) V čem se v chráněných dílnách vzděláváte? Podporují vás v dalším vzdělávání?
- 18) V čem byste se chtěli vzdělávat?
- 19) Jaké kroužky nebo kurzy navštěvujete?
- 20) Co si představujete pod pojmem volný trh práce?
- 21) Chtěl/a byste pracovat na volném trhu práce? Proč?
- 22) Jaké dovednosti se musíte ještě naučit, abyste mohl/a pracovat na volném trhu práce?

Otázky pro sociální pracovníky - vedoucí chráněných dílen

- 1) Jaký máte pohled na chráněné dílny?
- 2) Jak ovlivňují chráněné dílny život zdravotně znevýhodněných zaměstnanců? V čem? Čeho se ta změna týká?
- 3) Jaké dovednosti se mohou zdravotně znevýhodnění zaměstnanci v chráněných dílnách naučit?
- 4) Jak mohou tyto naučené dovednosti dále využít ve svém životě? Jak se mohou dále seberealizovat?
- 5) Jak ovlivňují chráněné dílny u zdravotně znevýhodněných zaměstnanců vzájemné vztahy?
- 6) Jaké jsou další možnosti jejich vzdělávání?
- 8) Myslíte si, že je volný trh práce připraven na zaměstnávání zdravotně znevýhodněných jedinců, přicházejících z chráněných dílen? V čem vidíte problém?
- 9) Jak připravují chráněné dílny své zaměstnance na volný trh práce? Mají zájem o práci na volném trhu práce?
- 10) Jaká jsou úskalí chráněných dílen?

6.4 Volba výzkumného vzorku

Výzkumu se zúčastnily tři výzkumné soubory. Prvním výzkumným souborem je skupina mentálně postižených zaměstnanců chráněných dílen Slunečnice ve Zlíně, druhým výzkumným souborem jsou sociální pracovníci chráněných dílen Slunečnice, třetím rodiče

mentálně postižených zaměstnanců. Respondenti byli pro výzkum získáni metodou záměrného výběru. Jedná se o postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky podle jejich určitých vlastností. Z průzkumu by mělo být patrné, jak chráněné dílny pomáhají v rozvoji svých zdravotně postižených zaměstnanců, jak ovlivňují jejich život, jaké dovednosti se tam naučili, jak jim tyto dovednosti pomáhají v jejich seberealizaci a v sebeuplatnění i mimo chráněné dílny.

Do výzkumu bylo začleněno:

- 10 mentálně postižených zaměstnanců CHD – 6 mužů a 4 ženy ve věku 23 – 37 let,
- 5 zaměstnanců – vedoucích chráněných dílen,
- 14 rodičů mentálně postižených zaměstnanců CHD – z celkového počtu 16 mentálně postižených zaměstnanců.

Vzhledem k citlivosti získaných dat, jsou všechna jména mentálně postižených zaměstnanců kvůli jejich ochraně, změněná. Vedoucí pracovníci chráněných dílen jsou pro potřeby výzkumu značeni písmeny R1 – R5.

Osobní údaje mentálně postižených respondentů jsem uspořádala do následující tabulky

Tab. 1 Osobní údaje mentálně postižených respondentů

Jméno	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Délka zaměstnání
Milan	Muž	23	Praktická škola Lazy	Neví
Marta	Žena	25	Pomocná aranžérka v Uherském Hradišti	3 roky
Luděk	Muž	33	Integrovaná škola polytechnická Zlín, knihař	7 měsíců
Aneta	Žena	31	Praktická škola, kuchařka	8 let
Miloš	Muž	33	Nedokončený zahradník	4 roky
Mariana	Žena	37	Odborné učiliště, pomocné práce ve zdravotnictví	3-4 roky
Tibor	Muž	28	Praktická škola v Otrokovicích	10 let
Marie	Žena	24	Odborné učiliště a praktická škola Klečůvka, kuchařské práce za zvláštních podmínek	4 roky
Daniel	Muž	23	Základní speciální	5 měsíců
Dušan	Muž	23	Praktická škola v Otrokovicích	Od velkých prázdnin (5 měsíců)

Zdroj: Vlastní výzkum

Osobní údaje respondentů - vedoucích pracovníků chráněných dílen

Tab. 2 Osobní údaje vedoucích pracovníků CHD

Respondent	Pohlaví	Délka zaměst. v CHD	Vedoucí CHD
R1	Žena	6 let	Mýdlárna
R2	Žena	10 let	Ředitelka
R3	Žena	5 let	Zahradnická
R4	Žena	8 let	Kreativní
R5	Žena	1 rok	Keramická

Zdroj: Vlastní výzkum

6.5 Analýza rozhovorů mentálně postižených zaměstnanců

Atmosféra v chráněných dílnách

Z rozhovorů vyplynulo, že mentálně postiženým zaměstnancům se v chráněných dílnách líbí. Zajímalo mě, jak respondenti vnímají atmosféru v chráněných dílnách. Jeden respondent označil chráněné dílny Slunečnice spíše za rodinou dílnu. Pro Martinu je atmosféra senzační a chráněné dílny jí pomohly i po psychické stránce. Respondent Miloš si myslí, že je to v chráněných dílnách pro ně výhodné. Jednomu respondentovi se líbí, že mezi sebou komunikují, že jsou všichni na jedné lodi. Postoj k chráněným dílnám jsem rozčlenila do následujících trsů.

- ***V chráněné dílně se mně líbí***

Tři respondenti se vyjádřili, že se jim v chráněných dílnách líbí. Jeden z respondentů vyjadřuje svůj postoj takto „*Líbí se mně, jak tady se chovají, že nikdo nikomu nenadává, že všeci jsou v pohodě.*“ Marie uvádí: „*Ano, líbí. Ta komunikace, přátelství a taková komunikace, jako že si dokážeme říct, co nás trápí a tak.*“

- ***Jsem spokojený***

Dva respondenti se vyjádřili, že jsou v chráněných dílnách spokojeni. Milan se vyjádřil. „*Jo. Spokojený. Mě to hrozně tady velice baví.*“

- ***Kolektiv***

Tři respondenti odpověděli, že se jim kolektiv v chráněných dílnách líbí, a že si užijí i legraci. Dva respondenti se shodli, že jsou v chráněných dílnách dobří lidé a dobrý kolektiv. Martina odpověděla: „*Nejlepší je tady ten kolektiv a sranda se tu užije a příjemní jako lidi jsou tady.*“ Daniel „*Tak tady, tak úplně nejvíc se mně líbí ten kolektiv. To, že je tady dobrý kolektiv. No jsou tu dobří lidi, a je tu aj sranda. Chodím tady rád.*“

Nejoblíbenější dílna

Z rozhovorů vyplynulo, že mezi nejoblíbenější dílnu patří kavárna. Luděk: „*Nejraději v té kavárně.*“ Martina: „*No v té kavárně.*“ Marie: „*Tak nejčastěji se objevuju v kavárně.*“ Devět respondentů z deseti ji označilo za nejoblíbenější. Je to především proto, že kavárna nabízí možnost kontaktu s lidmi, tak jak si to myslí pět respondentů z deseti. Marta má ráda kavárnu a gastrodílnu, jak uvádí: „*Protože já mám ráda dotyk s jídlem.*“ Mezi další oblíbené dílny patří mýdlárna, ve které se učí vyrábět mýdlo a pěkně to tam voní. Zdůvodnění oblíbenosti jsem rozdělila do následujících trsů.

- ***Mezi lidmi***

Netradiční kavárna Slunečnice je netradiční především v tom, že nabízí mentálně postiženým i kontakt se zdravými lidmi, kteří kavárnu navštěvují. Marie k tomu uvádí: „*Tak cítím se tam dobře. Tak kupodivu já se tam snažím vycházet dobře s lidma a s maminkama, když třeba něco vylije nebo nám vběhne do cesty nějaké dítě, tak oni nám vycházejí vstříc. To já zase obdivuju, že nám vycházejí vstříc, že se vůbec nezlobí, nerozkřiknou se na nás, taková komunikace mezi námi.*“ Čtyři respondenti z deseti považují kavárnu za nejoblíbenější proto, že jsou mezi lidmi. Daniel k tomu dodává: „*Tak úplně nejraději pracuju asi v kavárně. No, tak tam se naučím nové věci, ohledně jak se dělá jídlo a takové ty věci. No tak tam su mezi lidima...*“

- **Činnost**

Chráněné dílny jsou oblíbené také proto, že se mentálně postižení zaměstnanci naučí novým činnostem. Nejoblíbenější činností, jak uvedlo šest respondentů z deseti, patří obsluha zákazníků v kavárně. Milan k tomu uvádí: „*Protože tam mám obsluhovat lidi.*“ Stejně jako Martina: „*Mě to baví jako obsluhovat ty lidi.*“ Dva respondenti, Marta a Aneta, rády vaří. „*V gastrodílně vařím. Tam vaříme přímo pro nás.*“

- **Dobry pocit**

Stejně jako u zdravých lidí, tak i u mentálně postižených je důležité, aby byli ve svém zaměstnání spokojeni, chodili tam rádi a měli z toho, co dělají, dobrý pocit. Svou oblibu k chráněným dílnám vyjádřili dva respondenti pocitem, že se „tam“ cítí dobře. Martina: „*Protože tam, protože baví mě to, s děckama tady, obsluhovat nebo když máme nějaké akce tady a vím, že ti lidi jsou šťastní, že můžou tady jako chodit a že se cítí tady jako doma.*“ Marie uvádí: „*Tak já se tam cítím dobře.*“ Respondent Tibor má rád mýdlárnu, protože je voňavá. Uvedl k tomu: „*No, protože hezky to tam voní.*“

- **Nové dovednosti**

Úlohou chráněných dílen je zdokonalování již naučených dovedností, ale i rozvoj nových dovedností, které zaměstnanci získávají svou prací a dalším vzděláváním. Získané dovednosti nejčastěji využívají doma při úklidu nebo při práci v kuchyni. Zajímalo mě, jaké dovednosti se naučili. Nejčastěji se objevovala odpověď, že se naučili vyrábět keramické hrníčky. Takto odpovědělo osm respondentů z deseti. Pět respondentů uvedlo, že se naučili vyrábět mýdlo. Daniel si uvědomuje, že se učí dovednost, kterou by se už možná nikde jinde nenaučil. K tomu uvádí: „*No ještě rád pracuju v mýdlárně. Tam se dělá mýdlo a tam je to takové to, prostě mě to baví. Je to taková práce, která se vlastně skoro nikde nedělá, takže je to takové to.*“ Martina uvedla, že se v mýdlárně kromě mýdla naučila vážit přípravky a dávat hmotu do forem. „*Krájet mýdla a třeba vážit ty přípravky a dávat tu hmotu do těch forem. Potom to balíme a chystáme na prodej nebo pro zákazníky. Tady v kavárně si je kupujou nebo do různých firem.*“ Čtyři respondenti potvrdili, že se při

navlékání korálků, pletení stromků a malování u nich rozvíjí jemná motorika. Marie: „*Tak kreativní určitě, že tam se učíme stromečky, malovat. Vlastně u stromečků štěstí si vytváříme jemnou motoriku, abysme jako mohli manipulovat s prstama. Soustředujeme se na obrysy, že někdo třeba nezvládne malova., Možeme malovat buď ručně, nebo nám to obkreslí a my vymalováváme. A teď nově se učíme šperky, ze zvláštní modelovací hmoty, a to můžete různě kuličky z toho dělat, čtverečky, obdélníčky, a pak se to vypálí v troubě a věšíme to buď na ozdobnou šňůrku, nebo gumičku, jak bývá na řetízkách.*“ Kavárna a gastrodílna jsou oblíbené také z toho důvodu, že se v nich zaměstnanci naučí takové dovednosti jako je příprava různých káv, pečení štrúdlu nebo dělání toustů a palačinek. Tak to uvádí pět respondentů. Aneta: „*No, jsem podstatně s kuchařinou dál, než jsem byla předtím.*“ Miloš: „*Naučil jsem se v kuchyni péct štrúdl. Teď vlastně pečů do kavárny štrúdlů.*“ Marie: „*A že jsem se naučila až od káv a objednávek, jak mám připravovat tousty, palačinky.*“

Rozvoj osobnosti

Mezi získanými dovednostmi se objevily nejen manuální činnosti, ale respondenti se vyjadřovali i k rozvoji osobnosti. Martina se zmiňuje o trpělivosti a komunikativnosti. „*Spoustu nových věcí a komunikovat. Takovou trpělivost se mi zdá, že jsem se naučila a taky samostatnost, víc aj doma pomáhám.*“ Jeden respondent uvedl, že se učí hodně dovedností, jak se zachovat v práci, napsat si životopis, ... „*ukázat lidem, že máme slušný chování.*“ Martina: „*...už vím, jak se mám jako chovat.*“ Marie se zmiňuje, že se naučila více zapojovat hlavu a být soustředěná. Uvádí: „*Tak víc se určitě soustředit na práci, pozornost, soustředěnost a vlastně víc zapojovat hlavu na přemýšlení a ruce.*“

Změna života

Chráněné dílny působí velmi pozitivně na život zdravotně znevýhodněných zaměstnanců. Všichni respondenti si myslí, že jim chráněné dílny změnil život. Jeden respondent si myslí, že se naučil v chráněných dílnách být přesný a že chodí všude včas. Respondent Dušan jako změnu uvádí, že pracuje a bere plat. Změnu života jsem rozdělila do následujících trsů.

- ***Mám kamarády***

K otázce, zda chráněné dílny ovlivnily jejich život, odpovědělo pět respondentů, že za nejvýznamnější změnu označuje, že si našli nové kamarády. Milan: „*Třeba jo. Kamarádi, mám tady spoustu kamarádů.*“ Aneta: „*Já myslím, že určitě změnila. Já tady mám spoustu kamarádek.*“ Martina: „*Ano, hrozně. Kamarádství, že mám víc tady kamarádů...*“ Marie: „*Takže pro mě je důležité to přátelství. Myslím si, že každý nebo aspoň já to tak vnímám, tak udržuju ten blízký vztah s tím vedoucím pracovníkem.*“

- ***Důvěra***

S kamarádstvím souvisela i otázka, co si respondenti představují pod pojmem kamarádství. Všichni respondenti se dokázali vyjádřit. Pět respondentů uvádí, že ke kamarádství patří důvěra. Předkládám zde zajímavé odpovědi některých respondentů. Marta: „*Když se někdo s někým baví, ale je si jistý, že s ňou může být kamarád, ale tím způsobem, že se mu ten člověk svěří a ten druhý to neřekne.*“ Martina: „*Že si můžu tomu kamarádovi říct, se můžu na něho v nějakých případech, jako spolehnout. Anebo když něco potřebuju, tak mu řeknu a on mně třeba pomůže.*“ Marie: „*Tak určitě důvěra, tolerantnost, upřímnost, aby to, co si řekneme, zůstalo fakt mezi náma, aby to, aby ten klíčový pracovník to neřikal ostatním třeba.*“

- ***Psychická pomoc***

Mentálně retardované osoby jsou velmi citlivé a je pro ně důležité nejen prostředí, ale i chování všech, kteří s nimi přijdou do kontaktu. Martinu ovlivňují chráněné dílny i po psychické stránce a oceňuje chování ostatních zaměstnanců a návštěvníků. „*... a jako lidi, že se k nám chovají hrozně příjemně, jako nebuzerujou nás nebo nekřičí na nás a aj po psychické stránce myslím.*“ Luděk: „*Změna je, mně to nějak jako psychicky pomáhá, protože otec zemřel tento rok.*“

- ***Samostatnost***

Všichni zaměstnanci chráněných dílen usilují, aby mentálně postižení zaměstnanci se naučili co největší samostatnosti, aby se mohli v budoucnu sami o sebe postarat. Celkově se o samostatnosti zmiňují tři respondenti. Marta: „*Jsem se naučila být*

soběstačná a mám i cíle do budoucna.“ Aneta: „Já myslím, že určitě změnila. Po tom vyučení jsem byla míň samostatná, teď už su soběstačnější čím dál víc, protože to je obrovský pokrok.“ Marie: „Já si myslím, že ano, že já si myslím jako, že když by mně ten úřad práce jako našel něco, tak třeba bych nebyla taková zvyklá nebo vyjukaná.“

- **Hospodaření se mzdou**

Pozitivní změnou je i to, že zaměstnanci v chráněných dílnách dostávají za svou práci mzdu. Učí se znát hodnotu peněz. Mohou si se svými penězi hospodařit sami. K tomu vedla i další otázka, která zjišťovala, zda si respondenti hospodaří se mzdou sami. Osm respondentů odpovědělo, že jim s hospodařením pomáhají rodiče nebo babička. Milan: *„Ne, já dávám peníze babičce. Ona se o mě stará babička.“* Marta: *„Tak já dávám peníze mamce. My máme takovou obálku a tam píšu, kolik si vezmu, abych si ušetřila. Sama hospodařit, je to těžké.“* Miloš: *„Tak já bývám s rodičama zatím, takže mamce dávám nějaké peníze na to, zbytek já hospodařím si sám.“* Martina: *„Ano, když potřebuju, maminka mně vždycky dá nějaké peníze, nějakou částku, a s tím si hospodařím.“* Jeden respondent odpověděl, že si hospodaří sám, a Marie odpověděla, že si hospodaří částečně sama. *„Já beru k výplatě invalidní důchod, mám částečný invalidní důchod, takže já s těma penězma hospodařím sama, plus to, že bydlím s rodičema, takže dávám na domácnost, a když potřebuju, tak mám takové rodinné zázemí, že mě podpoří.“*

- **Myslím na budoucnost**

V souvislosti s hospodařením se respondenti vyjadřovali ke své budoucnosti, ke svému cíli, kterého by chtěli dosáhnout. Nejčastěji se zmiňovali o samostatném bydlení. Osm respondentů se vyjádřilo, že mají stavební spoření nebo si peníze spoří, šest respondentů by chtělo v budoucnu koupit nějaké bydlení a osamostatnit se. Marta: *„Já moc peněz nemám, ale já to šetřím proto, abych měla na živobytí, abych mohla i půjčit rodičům. Do chráněného bydlení už bych jít nechtěla. Kdyby byly peníze a byt, tak jo.“* Luděk: *„Já mám svůj vlastní účet a ještě mám stavební spoření. Určitě bych si chtěl koupit potom nějaké bydlení.“* Aneta: *„Mám stavební spoření, abych jednou, kdybych chtěla bydlet sama, tak abych tam měla nastřádané peníze.“* Respondent Daniel by si chtěl koupit auto.

Sebeuplatnění

Dovednosti, které se zaměstnanci naučí v chráněných dílnách, mohou později využít v novém zaměstnání na volném trhu práce. Proto jsem se zajímala, zda respondenti vědí, co je to volný trh práce a zda by chtěli pracovat na volném trhu práce.

- **Volný trh práce**

Sedm respondentů odpovědělo, co je volný trh práce. Respondenti to komentují: Miloš: *„Že člověk dělá práci sám pro sebe. Úplně v jiném zaměstnání mimo chráněnou dílnu.“* Aneta: *„Nové zaměstnání mimo chráněnou dílnu.“* Martina: *„Hledat si práci, třeba na úřadě práce, v agenturách a tak. Je to vlastně pracovat někde jinde než v chráněných dílnách.“* Dva respondenti odpověděli, že neví, co je volný trh práce, jeden respondent se nevyjádřil.

- **Moje přání**

Šest respondentů se vyjádřilo, že by chtěli v budoucnu pracovat na volném trhu práce. Pro Marii je to velký cíl. *„Můj velký cíl je, uplatnit se na volném trhu práce. My teď máme projekt Pyramida, kde během tří let se dostaneme na volný trh práce, a protože během roku odešly od nás dva lidi na volný trh práce, chtěla bych to vyzkoušet. Takže teď budu mít možnost se zaučit třeba nějakou práci. Máme nabídku, někdo vybraný budeme chodit k Johanovi, je to restaurace U Johana, v kuchyni, takže tam se budeme učit, abysme věděli, jaké mají nároky.“* Marta pracuje v chráněných dílnách tři roky a jejím přáním je, aby mohla pracovat na volném trhu práce a aby byla více samostatná a mohla si některé věci vyřizovat sama. *„Mě spíš láká to, být mezi těma normálníma lidma. Protože, já čím víc su tady, tím víc mě to deprimuje. Tím víc mně to dodává, že se uzavírám do sebe. Chtěla bych se ještě dále vzdělávat v dovednostech. Asi bych chtěla být úplně stejná, jak normální lidi. Třeba, abychom šli někam, abychom si všechno zařídili a tak. Abychom byli více samostatní, třeba jít na úřad a tak, zařídít si to sama, jít to tam podepsat a tak.“* Martina: *„Ano chtěla. Třeba někde dělat, někde mimo chráněnou dílnu, dělat třeba na čtyři hodiny, třeba uklízet nebo třeba tak pomáhat těm, co to třeba potřebují.“* Miloš: *„Uvažoval jsem taky, že kdyby byla nějaká dobrá nabídka, chtěl bych dělat moderátora.“* Aneta: *„Chtěla jsem kolikrát. Abych*

poznala i jinší lidi než jsou tady. Nové přátele.“ Tři respondenti odpověděli, že by nechtěli pracovat na volném trhu práce. Luděk by na volném trhu pracovat nechtěl, protože má nějaké omezení, má částečný důchod, má však svůj cíl: *„Být jako úplně perfektní, umět všechno připravovat, tak jako ti, co už jsou tady delší dobu, tak už se to naučili.“*

Osobnostní růst

Osobnostní růst zdravotně postižených zaměstnanců podporuje jejich další vzdělávání. Je důležité, aby naučené znalosti a dovednosti neustále procvičovali, opakovali a prohlubovali, aby nedocházelo k poklesu jejich osobnosti.

- **Vzdělávání**

Všichni respondenti uvedli, že se v chráněných dílnách dále vzdělávají. Respondent Milan uvedl, že v pondělí je výuka počítačů, v úterý je vzdělávání (trivium) a ve středu chodí do anglického jazyka. Všech deset respondentů odpovědělo, že se vzdělávají na počítačích. Počítače patří mezi nejoblíbenější aktivitu. Milan: *„Ano, vzděláváme, chodíme na počítače, ve Wordu, obrázek z internetu stáhnout.“* Luděk: *„Učíme se ve Wordu, něco psát, nějaké texty, potom to někde přenášet.“* Marie se zmínila, že výuka probíhá odpoledne po pracovní době. *„Učíme se odpoledne po práci, máme třeba kurz počítačů, učíme se vytvářet dokument na Wordu...* K oblíbeným patří i výuka anglického jazyka. I zde odpovědělo shodně všech deset respondentů. Milan: *„Na angličtině se učíme mluvit, číst.“* Aneta: *„V angličtině se učíme ty základní slovíčka.“* K méně oblíbeným patří trivium, které obsahují výuku psaní, čtení, počítání. Dva respondenti se zmiňují o úklidovém kurzu ve Vsetíně, který navštěvují. Milan: *„Protože já chodím kurz do Vsetína, víš. Je to kurz úklidových činností. Učíme se tam normálně v učebně, jak se má žehlit, umývat okna, třídit odpadky.“* Pět respondentů uvedlo, že chodí do divadla. K dalším aktivitám patří také návštěva knihovny, kina nebo exkurzí. Luděk: *„...byli jsme u hasičů na exkurzi, teď se do divadla chystáme. U pana Jelínka ve Vizovicích jsme byli. To se mně líbí.“* Luděk se dále zmiňuje o muzikoterapii. Sedm respondentů uvedlo, že chodí plavat. Dva respondenti hovoří o bowlingu. Respondenti se mohou zúčastnit dalších sportovních aktivit, jako jsou kuželky, výlety na Lešnou nebo jóga.

Shrnutí

Chráněné dílny Slunečnice představují pro zdravotně znevýhodněné zaměstnance určitý pocit bezpečí a jistoty. Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že respondenti chodí do chráněných dílen rádi, líbí se jim kamarádský kolektiv, jsou tam velmi spokojeni. Dva respondenti uvedli, že mají velmi pozitivní vliv na jejich psychiku. Jak uvádí devět respondentů, nejoblíbenější dílnou je kavárna, protože jsou v kontaktu s lidmi, se kterými mohou komunikovat, naučí se obsluhovat zákazníky a připravovat různé kávy. Obsluha zákazníků v kavárně je nejoblíbenější činností šesti respondentů. V chráněných dílnách se naučili mnoho nových dovedností a rozvíjejí se zde i schopnosti. Nejvíce uváděnou dovedností byla výroba keramických hrníčků. Jak uvedli respondenti, při navlékání korálků, pletení stromků a malování se rozvíjí jemná motorika. Učí se zacházet s různými pracovními nástroji a přístroji, mezi něž patří např. práce s nožem, ať už při krájení mýdla nebo při práci v kuchyni, vážení různých přípravků, zapnutí nebo vypnutí elektrospotřebičů. V kavárně se naučili připravovat různé druhy káv, v gastrodílně péct štrúdl, dělat tousty a palačinky. Kromě získaných dovedností se respondenti vyjadřovali i k rozvoji osobnosti. Patří k ní komunikativnost, samostatnost, zručnost a větší soběstačnost. Tři respondenti uvedli, že se naučili být více soběstační a samostatní a považují to za velký pokrok. Za nejvýznamnější změnu označilo pět respondentů, že si našli v chráněných dílnách nové kamarády. Všichni respondenti dokázali vyjádřit, co to je kamarádství. Velmi pozitivní změnou je, že za svou práci dostávají mzdu, se kterou si mohou sami hospodařit a učí se znát hodnotu peněz. Osm respondentů však uvedlo, že jim pomáhají hospodařit rodiče nebo babička. Své peníze si ukládají většinou na stavební spoření, které by v budoucnu chtěli využít pro své samostatné bydlení. Šest respondentů by chtělo pracovat na volném trhu práce, považují to za svůj cíl. Respondentka Marta uvádí, že ji láká být mezi normálními lidmi. Ostatní respondenti nechtějí pracovat na volném trhu práce a jsou spokojeni v chráněných dílnách. Všech deset respondentů uvedlo, že se v chráněných dílnách dále vzdělávají. K nejoblíbenějším patří výuka počítačů a anglického jazyka. Méně oblíbené je trivium, tj. výuka čtení, psaní, počítání. Kromě vzdělávacích činností se mohou zúčastňovat dalších kulturních a sportovních aktivit, jako je návštěva divadla, různé exkurze, návštěva knihovny, výlety na Lešnou, bowling, plavání apod.

6.6 Analýza rozhovorů pracovníků vedoucích dílen

Pohled na chráněné dílny

Chráněné dílny jsou místo, kde se mohou mentálně postižené osoby rozvíjet a seberealizovat. Mohou zde tvořit, vyrábět a naučí se být soběstační.

- **Dobrá věc**

Čtyři respondenti uvádí, že chráněné dílny jsou pro mentálně postižené zaměstnance dobrá věc. R1: „... chráněné dílny jsou dobrá věc, protože někteří mají problém najít si zaměstnání na volném trhu práce ...“ R3: „...chráněné dílny jsou pro zaměstnance určitě velice dobré ...“

- **Pracovní uplatnění**

Dva respondenti se zmiňují, že mentálně postižené osoby jsou rády, že mohou v chráněných dílnách pracovat, kde nachází své pracovní uplatnění. R1: „... jsou rádi, že mohou pracovat v chráněných dílnách ...“ R4: „... protože nemají uplatnění nikde jinde.“

- **Rozvoj**

Chráněné dílny podporují rozvoj mentálně postižených zaměstnanců. Nejčastěji se respondenti zmiňují o rozvoji jemné motoriky a zručnosti. R2: „Chráněné dílny podporují zručnost, jemnou motoriku a všechny věci běžného života.“ R3: „...protože se donutí něco udělat, naučí se nějaké auoritě ...“, R5: „...kde se mohou dále rozvíjet a pracovat.“

- **Smysl života**

Mentálně postižení zaměstnanci nacházejí v dílnách smysl svého života. Dva respondenti uvádí: R1: „...mohou něco tvořit, vyrábět, mají nějaký smysl života.“ R4: „V chráněných dílnách se seberealizují“. Jeden respondent uvádí, že se zaměstnanci naučí v chráněných dílnách být samostatní. „...musí se umět postavit samo za sebe.“

Nejoblíbenější dílna

Dva respondenti považují za nejoblíbenější dílnu kavárnu. R2 uvádí: „Kavárna je pro ně meta.“ R5: „Tak možná i kavárna je taková hodně oblíbená.“ Tři respondenti si myslí, že nejoblíbenější je mýdlárna. R1: „Oblíbená je keramická dílna a mýdlárna.“ R4: „Asi mýdlárnu. Každý má vyhraněné to svoje, a tam chodí rád.“ Jeden respondent uvádí, že nepopulární je úklidová dílna.

- **Voní to tam**

Tři respondenti se domnívají, že důvodem oblíbenosti chráněných dílen je to, že jim ty dílny voní. R1: *Tady jsou oblíbené dílny, kde se něco tvoří, keramická, mýdlárna, že je to tady voňavý, čistý...*, R2: „Proč – tyto dílny jim voní. ...protože když se tam vaří káva, dělají se palačinky, prostě jsou u té vůně, takže v té kavárně jsou i mezi lidmi, ale úplně stěžejní pro znevýhodněné lidi je smysl tady ten čichový a oni chtějí tam, kde jim to voní.“

- **Nové dovednosti**

R1 uvádí, že v chráněných dílnách se naučí mentálně postižení zaměstnanci takové zručnosti, které jsou použitelné v běžném životě. R2 uvádí, že se naučí všem dovednostem a vlastnostem, které potřebují pro získání a udržení si práce, ale rozvíjí se i všechny schopnosti, které potřebují k práci. Všech pět respondentů uvedlo, že se v chráněných dílnách rozvíjí jemná motorika rukou a zručnost především při navlékání korálků. R1 k tomu uvádí: „No tak jsou tady zručnější a třeba ti zručnější se naučí tady už tak dobře pracovat, že získají ty návyky a tu zručnost, že mohou jít třeba někam na volný trh práce.“ R3: „...třeba Honzík došel a on neuměl ani ten korálek navléknout a za celý den měl třeba jen pět korálků a ještě špatně. Pořád jsem mu říkala do kola: propíchněš, protáhneš, aby to bylo na konci stejně dlouhé, zamotáš. On aj ten cit v rukách, všechno procvičuje. A teďka on dojde, už jich má hrst, jo, teda aspoň na ten jeden stromeček a řekne, to jsem já sám.“ R4: „Určitě je to zručnost, jako třeba učí se navlékat korále nebo dělají kuličky z keramiky.“ Dva respondenti uvádí, že v mýdlárně se naučí vážení a krájení, vaření, zapínání a vypínání elektrospotřebičů. R1: „V mýdlárně dejme tomu vážení a krájení, vaření, zapínání a vypínání elektrospotřebičů...“ R5: „V

gastrodílňě se naučí vařit.“ Dále se zmiňuje, že se naučí práci za barem, připravit veškeré kávy, čaje, přípravu toustů, palačinek.

- ***Samostatnost***

R1 si myslí, že smyslem chráněných dílen je, aby mentálně postižení zaměstnanci byli soběstační. Dva respondenti se zmiňují, že se naučí být samostatní. R2: *„Pro mě, takové to stěžejní je to, že taková ta vlastnost, kterou získají a když zjistím, že ji získali, tak su ráda, je samostatnost.“* R4: *„Naučí se i určité samostatnosti, zodpovědnosti...“* Dále uvádí, že se naučí udělat si sami pro sebe svačinu, naučí se včas přijít do práce, mají nějakou náplň práce, musí pracovat. Uvědomují si, že to není nějaká hra, že je to zaměstnání. R5 si myslí, že po tom všem jim narůstá sebevědomí.

- ***Práce v kolektivu***

Kromě dovedností se naučí pracovat v kolektivu. K tomu se vyjadřují dva respondenti. R2 uvádí: *„... že jsou schopni porozumět věcem, že jsou schopni se domluvit v kolektivu, jsou schopni v tom kolektivu pracovat.“* R5: *„... že jsou zvyklí žít ve společnosti jiných lidí, dokážou se tolerovat, protože každý má jiné postižení.“*

Změna života

Zásadní změnou v jejich životě je, že chodí do zaměstnání, jsou v kolektivu zdravých i postižených lidí. Naučí se vzájemně tolerovat, komunikovat a pracovat v kolektivu. Zajímalo mě, v čem se změnil život mentálně postižených zaměstnanců po nástupu do zaměstnání v chráněných dílnách z pohledu sociálních pracovníků.

- ***Komunikace***

Dva respondenti uvádí, že zaměstnanci se naučí komunikovat s lidmi. R1: *„Mají tady společnost, komunikovat, je to pro ně dobré, že se stýkají se zdravými, s postiženými, tady přijde i veřejnost, třeba do kavárny. Chodí do kolektivu, se kterým komunikují.“* R3: *„V kavárně, myslím si, že komunikace s lidma, protože to nejde, aby tam došel, postavil se a nic neříkal. A někteří, co jsem si všimla, že třeba*

za ten rok, dva, když tady jsou, tak nemluvili. A oni třeba se i víc rozvykládají, protože jsou v kolektivu, nejsou jako jenom doma.“

- ***Kamarádství***

Čtyři respondenti se zmiňují, že jejich život se změnil i v tom, že mají nové kamarády. R1 k tomu uvádí: *„Našli si mezi sebou kamarády, je to jeden z důvodů, proč do chráněných dílen chodí, že jsou mezi kamarády...“* Podle R2 však lidé s mentálním postižením nejsou sami schopni vytvářet nějaké vazby. Není jim to dáno, vždycky jim musí někdo jiný nabídnout pomocnou ruku. *„Vytvořit přátelství mezi postiženými lidmi je strašně těžké, vždycky musí být mezi nimi zdravý člověk, který na sebe naváže tři, čtyři lidi s mentálním postižením. Ti dva postižení se spolu nedomluví, aby šli do kina, aby spolu něco zažili.“* R5: *„Kdyby ta Slunečnice jim neudělala ten program, tak oni si ten program neumí sami vymyslet. Což je u lidí s mentálním postižením docela takový problém.“* Dva respondenti však již vyzorovali, že se už začínají mezi sebou domlouvat a vzájemně se navštěvovat. Myslí si, že je to velký krok dopředu. K tomu uvádí opět R5: *„Ted’ jsme vyzorovali, že už se to tak malinko začíná dít. Jak my pořádáme třeba ty výlety a plavání, bowling a takhle, tak oni už se teda snaží domluvit se i mimo a jdou si někam posedět anebo se vzájemně navštěvují, což si myslím, že je obrovský krok dopředu.“* Jak dále uvádí, dříve se snažili vedoucí pracovníci, aby se zaměstnanci chráněných dílen stmelili i mimo práci a aby nebyli jen oni těmi iniciátory. Mentálně postižení zaměstnanci jsou více bezprostřední, své city nedovedou skrývat, dávají je více najevo.

- ***Zaměstnání***

R5 uvádí, že hlavní změnou je to, že chodí do zaměstnání, získali nějaké dovednosti a musí si plnit povinnosti.

- ***Hospodaření***

Názor většiny respondentů na samostatné hospodaření mentálně postižených zaměstnanců je, že si sami nehospodaří anebo že si hospodaří částečně sami. Zde uvádím názory respondentů – vedoucích pracovníků na to, jak si mentálně postižení zaměstnanci hospodaří se svou mzdou. R1 si myslí, že někteří mzdu odevzdávají

rodičům, některým to jde na účet, hospodaří si s tím sami. R2 a R4 odpověděly, že si nehospodaří se mzdou sami. R2 uvádí: „*Nehospodaří si sami, protože jim to rodiče nedovolí. Rodiče jim to nedovolí, berou to do společného rozpočtu, nechcou je ani nikam pouštět, nepustí je na sportovní hry do Čech, protože na to nemají, ač jim polovinu hradíme my... Do budoucna ta naše spolupráce s rodiči spočívá v tom, abysme rodiče přesvědčovali, abysme udělali nějakou tu osvětu, nějakých pár přednášek, aby to byly přednášky zvenku, nejenom od nás, že jim musí nechávat kapesné, měli by je naučit hospodařit ...*“ R3 a R5 si myslí, že si hospodaří částečně sami, ale většinou zaměstnanců pomáhají rodiče. R5: „*Jak kteří. Někteří jsou šetrní, někteří by zase hned všechno utratili. Když je to postižení lehčí, tak si hospodaří sami. Ale myslím si, že u dost zaměstnanců, tam asi je zásah té rodiny.*“

Seberealizace

- **Příprava na volný trh práce**

Zajímalo mě, zda chráněné dílny připravují mentálně postižené zaměstnance na volný trh práce. Všechny pět respondentů odpovědělo, že chráněné dílny připravují zaměstnance na volný trh práce. R1 uvedla, že v chráněných dílnách vysvětlují zdravotně znevýhodněným zaměstnancům co je volný trh práce a připravují je na něj. „*...někteří to mají jako svůj cíl, někteří se toho bojí a jsou rádi v chráněné dílně...*“ R2 se zmínila o projektech EU, které se zabývají přípravou lidí ze služby do chráněné dílny a z chráněné dílny na volný trh práce. R2 uvádí: „*Je spoustu věcí, které děláme neuvědoměle, že si je neuvědomujeme. Takže, že by byla konkrétní příprava, že bysme měli nějaký takový plán, to nemáme. Ale máme teď projekt EU, máme dva projekty z EU, kde připravujeme lidi ze služby do chráněné dílny a z chráněné dílny na ten volný trh práce.*“ R5: „*Od loňského roku v naší organizaci probíhají dva projekty. Jeden je zdatnost a druhý tady ta pyramida. Hodnotíme každou činnost v té které dílně a to si myslím, že taky hodně pomáhá k té integraci, protože my teď máme zpracovaný takový přehled u každého zaměstnance zvlášť, které činnosti zvládá, které zvládá částečně a které nezvládá vůbec.*“

- ***Volný trh práce není připravený***

Uvedu zde i některé názory respondentů, jak je volný trh práce připravený zaměstnávat mentálně postižené zaměstnance. I v této otázce se všichni respondenti shodli. Všech pět respondentů odpovědělo, že volný trh práce není připravený zaměstnávat mentálně postižené osoby. R1: *„Myslím si, že zatím ještě v naší republice ten volný trh práce na to není připravený tak, jako třeba v jiných zemích, kde jsme viděli zaměstnávání lidí s jakýmkoliv handicapem.“* R2 si myslí, že volný trh práce není na zaměstnávání zdravotně znevýhodněných připravený. Bude připravený, až bude absolutní integrace a inkluze zdravotně postižených. *„... tady by muselo být vytvořených x nějakých vzdělávacích center, které by vzdělávaly zaměstnavatele. A nejenom zaměstnavatele, ale i ty spolupracovníky, aby věděli, jak s nimi žít.“* R4 uvádí, že volný trh práce není připravený na zaměstnávání zdravotně znevýhodněných osob. Firmy by měly povinně zaměstnávat tyto lidi. *„Toto určitě by mělo být v nějakém zákoně nějak ošetřené.“*

- ***Sebeuplatnění***

I když z rozhovorů respondentů vyplynulo, že volný trh práce není připravený zaměstnávat mentálně postižené osoby, přesto je ze strany respondentů zájem hledat pro ně vhodné pracovní uplatnění na volném trhu práce. R2 k tomu uvádí: *„...za nějakou dobu, rok, dva, tři, pět, po pěti letech nastává regres, oni chtějí jít výš. Oni už vidí, že nechcú pořád být mezi těmi postiženými, oni už něco umí, takže tam, když vidíme, že někdo takový je, tak už hledáme to místo na volném trhu práce.“* Dva respondenti uvedli, v jakých oblastech se mohou uplatnit. R3: *„Určitě by mohli jít do kavárny, bufetu a do takových zařízení.“* R4: *„Tak nejvíce v té kuchyni anebo taky úklid.“*

- ***Obava***

Čtyři respondenti vyjádřili obavu, že mentálně postižení zaměstnanci chráněných dílen si nedovedou představit, co je na volném trhu práce čeká. K tomu uvádí R2: *„...nedovedou si představit, co je na tom volném trhu čeká. ...a tito lidé, když se do té práce dostanou, bývají strašně zneužíváni, ale strašně. Nejenom zaměstnavatelem, nejenom kolegy, ale celým společenským okolím...“* R3: *„Nejsem*

si jistá, že v normálním provozu by na ně brali ohledy, že tuto práci zvládnou. Je třeba si uvědomit, že oni nevydrží dělat celých osm hodin, že jsou třeba roztěkaní, rozhodí je něco, co třeba nás nerozhodí...“

Osobnostní růst

- **Vzdělávání**

Všichni zaměstnanci, kteří nastupují do chráněných dílen, jsou seznámeni s tím, že jsou povinni, stejně jako sociální pracovníci, se dále vzdělávat. Je jim nabízeno vzdělávání a různé možnosti kurzů. Každý den jsou dvě hodiny vzdělávání, které probíhá buď před anebo po práci. R2: *„...nejsou povinni chodit každý den do toho určitého vzdělávacího cyklu, který nabízíme, ale vybírají si a platí si, aby to dělalo určité procento z toho platu, aby si prostě zaplatili to vzdělávání... Všecko se děje formou počítačové gramotnosti.“* Všech pět respondentů se zmiňuje, že chráněné dílny nabízí výuku počítačů, anglického jazyka a trivia. R2: *„... protože máme před sebou cestu do Ameriky, tak všichni se učíme těm základům té angličtiny. Jde spíš o to, aby naslouchali ten jazyk. Třeba aby uměli poděkovat a pozdravit a takovou formou, aby se toho nebáli.* Respondenti R3 a R4 se shodli, že výuka počítačů patří mezi nejoblíbenější. R5: *„Oni se vzdělávají všichni strašně rádi...“* Dva respondenti se dále zmiňují, že v rámci služby se pořádají kulturní a sportovní aktivity. Volnočasové aktivity jsou vyhrazeny vždy na čtvrtek. Chodí se plavat, do aquaparku, na výstavy. R4 k tomu ještě uvádí: *„Každý čtvrtek tady mají buď výlet anebo plavání, na výstavu třeba jdou, do knihovny. Oni strašně rádi jezdí na tyto výlety.“* Dva respondenti uvádí, že o vzdělávání je zájem. R2: *„Pokud je dobrý lektor, tak ten zájem je a oni nepůjdou za vzděláváním, ale za lektorem.“* Jeden respondent se zmiňuje o stolničení, které se týká hlavně práce v kavárně.

- **Jiná úroveň**

R5 uvádí, že je důležité, aby vzdělávání bylo pevně dané, vždy ve stejný den, protože mentálně postižení zaměstnanci nemají rádi změny. Protože je každý mentálně postižený zaměstnanec na jiné úrovni, nastavuje podle toho i materiály: *„...a samozřejmě je každý na jiné úrovni. ...pro ty třeba, co neumí psát, tak chystám třeba grafomotorické listy, případně nějaké počítání s počítadlem od jedné*

do deseti, nácvik podpisu a u těch šikovnějších už třeba měkké a tvrdé y a takové ty věci, které jsou důležité už v praxi.“

Co se povedlo

- ***Dobry pocit***

R2 má dobrý pocit, že za deset let působení se jí povedlo mít na jednom místě službu a chráněné dílny. Těší ji, že se jí povedlo vytvořit spoustu nových pracovních míst, zaměstnat ty lidi. R2: „...když vezmu ty první lidi, co jsem zaměstnala, všichni jsou na volném trhu práce.“ Oceňuje, že všechny ty skupiny lidí se naučili spolu žít. Zmiňuje se i o spolupráci s rodiči, kteří jsou šťastní, že děti někde mají. R2: „Tak dneska už můžou říct, děcko je zaměstnané, je spokojené, bylo tam a tam.“ R5: „A všechny ty dílny poskytují to, že ten člověk se učí, jak žít v té společnosti. To je důležité tohle.“

Shrnutí

Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že chráněné dílny jsou pro mentálně postižené zaměstnance dobrá věc, protože někteří mají problém se uplatnit na volném trhu práce a v chráněných dílnách nacházejí pracovní uplatnění, mohou se zde dále rozvíjet. Změna se týká především toho, že chodí do zaměstnání, ve kterém se mohou seberealizovat, naučí se mnoho nových dovedností, mají povinnosti, které musí plnit. Tři respondenti považují za nejoblíbenější dílnu mýdlárnu, ostatní kavárnu. Nepopulární je úklidová dílna. Respondenti se zmiňují, že oblíbené jsou takové dílny, které jim voní.

Všech pět respondentů se shoduje, že v chráněných dílnách se rozvíjí jemná motorika rukou a zručnost, především při navlékání korálků. V mýdlárně se naučí vážení a krájení, v gastrodílně vaření, zapínání a vypínání elektrospotřebičů. K dalším dovednostem patří práce za barem, příprava veškerých káv, čajů, toustů a palačinek. R1 uvádí, že smyslem chráněných dílen je, aby se mentálně postižení zaměstnanci naučili být samostatní. Oblíbený je i úklidový kurz ve Vsetíně. Naučí se také pracovat v kolektivu zdravých i postižených lidí, navzájem se tolerovat a komunikovat s lidmi.

Čtyři respondenti z pěti se zmiňují, že jeden z důvodů, proč chodí mentálně postižení zaměstnanci do chráněných dílen je, že jsou mezi kamarády. R2 uvádí, že lidé s mentálním

postížením, nejsou sami schopni vytvářet nějaké vazby. Vždycky musí být mezi nimi zdravý člověk, který na sebe „naváže“ lidi s mentálním postižením. Dva respondenti však již vyzpозorovali, že se mentálně postižení zaměstnanci začínají mezi sebou domlouvat a vzájemně navštěvovat. Myslí si, že je to krok dopředu. Naučili se navzájem respektovat, tolerovat postižení druhých, vzájemně si pomáhat a podporovat se.

Názor na samostatné hospodaření mentálně postižených zaměstnanců není zcela jednotný. Dva respondenti si myslí, že se mzdou nehospodaří sami, ostatní uvádí, že si hospodaří částečně sami, ale R5 dodává, že u většiny je zásah rodiny. Většina má založeno stavební spoření.

Všech pět respondentů se shodlo, že chráněné dílny připravují mentálně postižené zaměstnance na volný trh práce. Je k tomu určený i projekt Pyramida, který se v současné době rozjíždí a připravuje mentálně postižených zaměstnanců na přechod ze služby do chráněné dílny a z chráněné dílny na volný trh práce. Všichni respondenti si myslí, že společnost ještě není připravena na zaměstnávání těchto osob. Především se obávají, že zdravotně znevýhodněné osoby by mohly být zneužívány, že by nebyly brány ohledy na jejich postižení. R2 si myslí, že volný trh práce bude připravený, až bude úplná integrace a inkluze zdravotně postižených osob. Respondenti dále uvádí, že po nějaké době nastává u mentálně postižených zaměstnanců regres. Chtějí se posunout dál, výš, protože se už něco naučili. Pro tyto zaměstnance se hledá místo na volném trhu práce, kde se mohou uplatnit v kavárně, bufetu, nejvíce v kuchyni nebo by mohli dělat úklidové práce.

Chráněné dílny pravidelně vzdělávají své zdravotně znevýhodněné zaměstnance. O vzdělávání, které si platí, mají zájem. Vzdělávání probíhá každý den dvě hodiny, vždy po pracovní době nebo před pracovní dobou. Na vzdělávání nemusí docházet každý den. Nejoblíbenější je výuka počítačů a anglického jazyka. Méně oblíbené je trivium, tj. výuka čtení, psaní a počítání. Dále chráněné dílny nabízí každý čtvrtek v rámci Centra denních služeb kulturní a sportovní aktivity. Mezi kulturní aktivity patří divadlo, exkurze, výstavy, vzdělávání v knihovně, výlety do okolí. Sportovními aktivitami jsou plavání, bowling, fotbalový turnaj, návštěva aqaparku apod. Dále jsou nabízeny různé kurzy mimo chráněné dílny. Zdravotně postižené zaměstnance vzdělávají dobrovolníci, praktikanti anebo vedoucí chráněných dílen. Pro ty, kteří neumí psát, se používají grafomotorické listy, počítání na počítadle, nacvičují si podpis. Důležité je, aby bylo vzdělávání vždy ve stejný den, protože zdravotně znevýhodnění zaměstnanci nemají rádi změny. R2 se zmínila o tom, co se

v chráněných dílnách povedlo, jako je vytvoření spousty nových pracovních míst, uplatnění zaměstnanců chráněných dílen na volném trhu práce a šťastní rodiče, jejichž děti mají práci a mohou pracovat. R1 uvedla, že se mentálně postižení zaměstnanci naučí v chráněných dílnách, jak žít ve společnosti a považuje to za důležité.

6.7 Analýza dotazníkového šetření

Otázka č. 1 – Vzhledem k mentálně postiženému zaměstnanci jste

Tab. 3 Vztah k mentálně postiženému
zaměstnanci

Odpověď	Počet
Otec	2
Matka	12
Jiné	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Dotazníkového šetření se zúčastnilo dvanáct matek, dva otcové a jedna babička,

Otázka č. 2 – Jak dlouho je váš syn/dcera zaměstnána v chráněných dílnách Slunečnice?

Tab. 4 Délka zaměstnání v CHD

Odpověď	Počet
Do 1 roku	2
2 – 3 roky	1
4 – 5 let	4
Více než 5 let	7
Nevím	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Sedm respondentů odpovědělo, že jejich syn/dcera, pracuje v chráněných dílnách Slunečnice více než 5 let, čtyři respondenti uvedli 4 – 5 let, jeden respondent 2 – 3 roky a dva respondenti uvedli, že jejich syn/dcera pracuje v chráněných dílnách do 1 roku.

Otázka č. 3 – Chodí tam váš syn/dcera rád/a?

Tab. 5 Obliba docházky do CHD

Odpověď	Počet
Ano, vždy	12
Téměř pokaždé	2
Spíše ne	0
Ne vůbec	0
Nevím	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Téměř všichni respondenti se shodli a uvedli, že jejich syn/dcera chodí do chráněných dílen Slunečnice „*vždy rádo*“, dva respondenti odpověděli „*téměř pokaždé*“.

Otázka č. 4 - V jaké dílně Váš syn/dcera nejraději pracuje?

Tab. 6 Nejoblíbenější díla

Pracoviště	Počet
Všechny	2
Kuchyně	1
Kavárna	8
Mydlárna	2
Keramika	2
Kreativní	0
Nevím	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Na otázku odpověděli všichni respondenti, dva respondenti za odpověď označili dvě dílny. *Nejoblíbenější* dílnou byla osmi respondenty označena *kavárna*. Shodně dvěma respondenty byly označeny dvě dílny – mydlárna a keramika a dva respondenti označily možnost „*všechny*“

Otázka č. 5 – Jak hodnotíte vztah odborných pracovníků chráněných dílen k vašemu synovi/dceři?

Tab. 7 Vztah odborných pracovníků

Odpověď	Počet
Výborný	6
Dobrý	6
Uspokojivý	1
Neuspokojivý	0
Nevím	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

V odpovědích na tuto otázku se respondenti shodli ve dvou odpovědích. Šest respondentů si myslí, že vztah odborných pracovníků chráněných dílen k jejich synovi/dceři je *výborný*, stejně tak šest respondentů uvádí, že je *dobrý*. Jeden respondent si myslí, že vztah odborných pracovníků k jejich synovi/dceři je uspokojivý a jeden respondent odpověděl, že neví. Odpověď „neuspokojivý“ nebyla označena ani jednou.

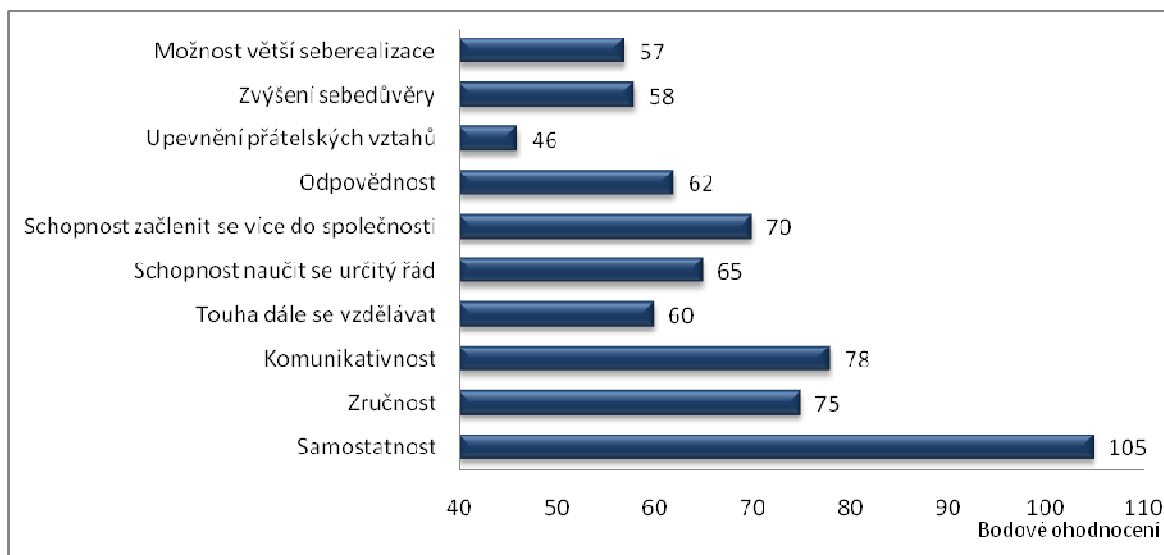
Otázka č. 6 – Myslíte si, že chráněné dílny pomáhají vašemu synovi/dceři v rozvoji jejich schopností a dovedností? Seřaďte následující možnosti podle toho, která schopnost/dovednost je u Vašeho syna/dcery nejvíce v chráněné dílně rozvíjena. Bodujte číslem 1 – 10, přičemž číslo 10 přiřaďte tomu, co je podle Vás nejvíce rozvíjeno.

Tab. 8 Nejvíce rozvíjené schopnosti a dovednosti

Bodové ohodnocení	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Samostatnost	7	1	2	0	0	0	2	0	1	0
Zručnost	3	2	2	0	0	0	1	1	1	2
Komunikativnost	0	4	2	1	0	2	0	3	0	0
Touha dále se vzdělávat	1	0	0	3	4	0	0	1	0	2
Schopnost naučit se určitý řád	1	0	2	1	2	2	1	1	1	1
Začleňování se do společnosti	2	3	0	0	1	2	0	1	1	2
Odpovědnost	0	0	1	4	1	3	1	0	0	1
Upevnění přátelských vztahů	0	0	1	1	1	1	2	0	6	0
Zvýšení sebedůvěry	0	2	1	1	1	1	2	1	1	1
Možnost větší seberealizace	0	1	2	1	1	0	2	3	0	2
Jiné	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 1 Nejvíce rozvíjené schopnosti a dovednosti

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

13 respondentů uvedlo na první místo *samostatnost*, která byla ohodnocena 105 body. S počtem bodů 78 uvedli na druhé místo *komunikativnost* a na třetí místo *zručnost* se 75 body. Na čtvrtém místě uvedli *schopnost začlenit se více do společnosti* – 70 bodů, páté místo má *schopnost naučit se určitý řád* – 65 bodů, šesté místo *odpovědnost* - 62 bodů, sedmé místo *touha dále se vzdělávat* – 60 bodů, osmé místo *zvýšení sebedůvěry* – 58 bodů, deváté místo *možnost větší seberealizace* – 57 bodů. Podle respondentů se nejméně rozvíjí v chráněných dílnách *upevnění přátelských vztahů*. Bylo ohodnoceno 46 body a respondenty bylo uvedeno na 10. místě.

Otázka č. 7 – Myslíte si, že chráněné dílny ovlivnily rozvoj vašeho syna/dcery?

Tab. 9 Vliv CHD na rozvoj

Odpověď	Počet
Ano	8
Spíše ano	5
Spíše ne	0
Ne	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Na otázku odpovědělo osm respondentů, že chráněné dílny *ovlivnily rozvoj* jejich syna/dcery. Pět respondentů označilo odpověď „*spíše ano*“. Jeden respondent si myslí, že chráněné dílny *neovlivnily* jejich rozvoj.

Otázka č. 8 – Pomáhají chráněné dílny rozvíjet seberealizaci vašeho syna/dcery?

Tab. 10 Rozvoj seberealizace v CHD

Odpověď	Počet
Ano	8
Spíše ano	4
Spíše ne	0
Ne	0
Nevím	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Osm respondentů uvedlo odpověď „*ano*“ a myslí si, že chráněné dílny *rozvíjí seberealizaci* jejich syna/dcery. Čtyři respondenti uvedli „*spíše ano*“ a dva, že „*neví*“

Otázka č. 9 – Máte pocit, že chráněné dílny pomáhají u vašeho syna/dcery rozvíjet odpovědnost k samostatnému hospodaření?

Tab. 11 Rozvoj k samostatnému hospodaření

Odpověď	Počet
Ano	7
Spíše ano	3
Spíše ne	2
Ne	0
Nevím	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Na tuto otázku odpovědělo sedm respondentů „*ano*“, myslí se tedy, že chráněné dílny *pomáhají* rozvíjet u jejich syna/dcery odpovědnost k samostatnému hospodaření, tři respondenti uvedli odpověď „*spíše ano*“ a dva respondenti uvedli „*spíše ne*“. Naproti tomu jen dva respondenti si myslí, že chráněné dílny *nepomáhají rozvíjet* odpovědnost k samostatnému hospodaření a stejný počet respondentů, tedy dva, označili odpověď „*nevím*“.

Otázka č. 10 – Hospodaří váš syn/dcera s peněžními prostředky sám/a?

Tab. 12 Samostatné hospodaření

Odpověď	Počet
Ano	2
Spíše ano	6
Spíše ne	3
Ne	3
Jiné	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že mentálně postižení zaměstnanci si *spíše hospodaří sami*, tak to uvádí *šest* respondentů. Dva respondenti si myslí, že jejich syn/dcera si hospodaří s peněžními prostředky *sám/a*. Tři respondenti označili odpověď „*spíše ne*“ a stejný počet, tj. tři respondenti označili taktéž odpověď „*ne*“.

Otázka č. 11 – Čeho si na chráněných dílnách nejvíce vážíte?

Tab. 13 Kladná stránka CHD

Odpoověď	Poččet
Přístup odborníků k zaměstnancům	5
Kvalita práce se zaměstnanci	5
Přístup pracovníků k rodičům	0
Kvalitní vybavení chráněných dílen	2
Přístup odborníků, kvalita práce	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Pět respondentů uvedlo, že si nejvíce váží *přístupu odborníků k zaměstnancům*, stejný počet respondentů, tedy pět, odpovědělo, že si váží *kvality práce se zaměstnanci*. Dva respondenti si váží současně *přístupu odborníků a kvality práce*, dva respondenti si váží *kvalitního vybavení chráněných dílen*.

Otázka č. 12 – V čem vidíte přínos chráněných dílen pro vašeho syna/dceru?

Tab. 14 Přínos chráněných dílen

Respondent č.	Přínos chráněných dílen
1	V přístupu, snaží se individuálně věnovat každému zaměstnanci podle jeho přání a cílů
2	Ve všem, co přináší mým vnukům chráněná dílna
3	Může být zaměstnaný
4	Že se tam snaží naučit nové věci do života, které snad jednou bude potřebovat v životě
5	V dobrém startu pro další život a práci
6	Zručnost, zvýšení sebedůvěry, samostatnost
7	Tráví čas užitečným způsobem, při svém postižení by např. doma nikdy nebyl schopný sám využít čas aktivně
8	Je v kolektivu sobě rovných
9	V sebevzdělávání, v samostatnosti
10	Samostatnost, zručnost, komunikativnost, odpovědnost, zvýšení sebedůvěry, seberealizace
11	Samostatnost, seberealizace, zručnost
12	Zvýšení sebedůvěry, samostatnost, komunikativnost
13	Samostatnost, zručnost, komunikativnost
14	Samostatnost, komunikativnost, sebedůvěra

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Nejčastější odpovědí, kterou uvedlo sedm respondentů, byla *samostatnost*. Pět respondentů označilo *komunikativnost* a čtyři respondenti vidí přínos v *získání zručnosti*. Další čtyři respondenti uvedli *větší sebedůvěru*. Dva respondenti se vyjádřili, že přínos vidí v tom, že se v chráněných dílnách naučí takové věci, které jim pomohou v dobrém startu pro další život a práci.

Otázka č. 13 – Podporují chráněné dílny další vzdělávání vašeho syna/dcery?

Tab. 15 Vzdělávání v CHD

Odpověď	Počet
Ano	8
Spíše ano	5
Spíše ne	0
Ne	0
Nevím	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že většina respondentů si myslí, že chráněné dílny podporují další vzdělávání jejich syna/dcery. Na tuto otázku odpovědělo osm respondentů „*ano*“ a pět respondentů „*spíše ano*“. Jen jeden respondent se vyjádřil, že neví.

Otázka č. 14 – Pracoval/a již váš syn/dcera na volném trhu práce?

Tab. 16 Práce na volném trhu práce dříve

Odpověď	Počet
Ano	3
Ne	10
Nevím	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Většina respondentů odpovědělo shodně. Deset uvedlo, že jejich syn/dcera ještě *nepracoval/a* na volném trhu práce. Na tuto otázku odpověděli „*ne*“. Jeden respondent odpověděl, že „*neví*“.

Otázka č. 15 – Chtěl/a by pracovat na volném trhu práce?

Tab. 17 Práce na volném trhu práce nyní

Odpověď	Počet
Ano	2
Spíše ano	1
Spíše ne	4
Ne	4
Nevím	3

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Čtyři respondenti odpověděli na tuto otázku „*spíše ne*“ a stejný počet respondentů tj. čtyři, odpovědělo „*ne*“. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že většina respondentů si myslí, že

by jejich syn/dcera *nechtěli pracovat* na volném trhu práce. Jen dva respondenti uvádí, že by *chtěli pracovat* na volném trhu práce a tři respondenti uvedli „*nevím*“.

Otázka č. 16 – Doporučili byste chráněné dílny Slunečnice svým známým pro jejich dítě?

Tab. 18 Doporučení CHD Slunečnice

Odpověď	Počet
Ano	10
Spíše ano	4
Spíše ne	0
Ne	0
Nevím	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení

Všichni respondenti by doporučili chráněné dílny Slunečnice svým známým pro jejich dítě. Deset odpovědělo „*ano*“, čtyři „*spíše ano*“.

Shrnutí

Dotazník vyplnilo 14 respondentů z celkového počtu 16. Vyplývalo z něho, že mentálně postižení zaměstnanci chodí do chráněných dílen Slunečnice rádi. Dvanáct respondentů uvedlo „ano vždy“, dva respondenti „téměř pokaždé“. Nejoblíbenější dílnou je podle osmi respondentů kavárna. Vztah odborných pracovníků k mentálně postiženým zaměstnancům označilo shodně šest respondentů za výborný a šest respondentů za dobrý.

Za velmi významnou považují otázku č. 8, ze které vyplývalo, že nejvíce se rozvíjí v chráněných dílnách samostatnost. Následuje komunikativnost, zručnost, schopnost začlenit se více do společnosti, touha dále se vzdělávat, zvýšení sebedůvěry a možnost větší seberealizace. Respondenti se domnívají, že nejméně se rozvíjí upevnění přátelských

vztahů. Jejich názor se však neshoduje s analýzou rozhovorů, ze které vyplynulo, že chráněné dílny změnilы život mentálně postižených i v tom, že mají hodně nových kamarádů. Všichni respondenti si myslí, že chráněné dílny ovlivňují rozvoj mentálně postižených zaměstnanců. Svou odpovědí to potvrdilo osm respondentů, kteří označili odpověď „ano“, pět „spíše ano“, jen jeden respondent si myslí, že chráněné dílny rozvoj neovlivňují. Z dotazníkového šetření dále vyplynulo, že téměř všichni respondenti si myslí, že chráněné dílny rozvíjí seberealizaci mentálně postižených zaměstnanců. Osm respondentů uvedlo „ano“, čtyři respondenti uvedli „spíše ano“ a dva respondenti označili odpověď „nevím“. Deset respondentů odpovědělo, že chráněné dílny pomáhají rozvíjet samostatné hospodaření. Sedm uvedlo „ano“, tři odpověděli „spíše ano“. K otázce samostatného hospodaření se respondenti neshodli a osm respondentů uvedli, že si hospodaří sami, tři uvedli „spíše ne“ a tři „ne“. Pět respondentů uvedlo, že si nejvíce váží přístupu odborníků k mentálně postiženým zaměstnancům, dalších pět kvality práce se zaměstnanci. Sedm respondentů vidí přínos chráněných dílen ve větší samostatnosti. Pět respondentů označilo komunikativnost a čtyři respondenti označili shodně získání zručnosti a větší sebedůvěry. Na otázku, která zkoumala vzdělávání mentálně postižených zaměstnanců v chráněných dílnách, odpovědělo třináct respondentů „Ano“ označilo osm a „spíše ano“ pět. Z dotazníkového šetření dále vyplynulo, že většina respondentů uvedla, že jejich syn/dcera ještě nepracoval/a na volném trhu práce. Osm respondentů si myslí, že by na volném trhu práce nechtěli pracovat. Jednoznačně odpověděli na poslední otázku, zda by doporučili chráněné dílny Slunečnice svým známým pro jejich dítě. Deset odpověděla „ano“, čtyři „spíše ano“.

6.8 Závěr výzkumu

Smyslem mé diplomové práce bylo zjistit, zda chráněné dílny Slunečnice ovlivňují rozvoj a seberealizaci mentálně postižených zaměstnanců. Nyní se pokusím odpovědět na první výzkumnou otázku, jaké sociální a pracovní dovednosti se mentálně postižení zaměstnanci v chráněných dílnách naučili.

Jak uvedli mentálně postižení respondenti, v chráněných dílnách se jim líbí, jsou spokojeni a cítí se tam dobře. Líbí se jim kolektiv a užijí si i legraci. Nejoblíbenější dílnou je jednoznačně kavárna. Důvodem oblíbenosti je možnost kontaktu s lidmi zdravými i mentálně postiženými. Nejoblíbenější činností je obsluha zákazníků. Naučili se vyrábět

různé předměty z keramické hlíny, vyrábět a krájet mýdlo, vážit přípravky, dávat hmotu do forem, balit mýdlo a připravovat ho na prodej. Při navlékání korálek a pletení stromků si rozvíjí jemnou motoriku. V kavárně se naučili připravovat různé druhy káv, v gastrodílňě péct štrúdl, děláni toustů a palačinek. Rozvíjí se i jejich osobnost. Zmiňovali se o trpělivosti a komunikativnosti, jak se chovat v práci, musí více zapojovat hlavu a ruce.

Z pohledu respondentů, sociálních pracovníků, jsou chráněné dílny pro mentálně postižené zaměstnance dobrá věc, protože tam nachází pracovní uplatnění. Zvláště je to dobré pro ty, kteří mají problém najít si zaměstnání na volném trhu práce. V chráněných dílnách se seberealizují a nachází tam smysl svého života. Za nejoblíbenější považují mýdlárnu a kavárnu, protože mentálně postiženým zaměstnancům tyto dílny voní. Také oni uvádí mezi naučenými dovednostmi rozvoj jemné motoriky rukou a zručnosti. V mýdlárně se naučí i zapínat a vypínat elektrospotřebiče. R1 uvedla, že smyslem chráněných dílen je, aby se naučili soběstačnosti a samostatnosti. Naučili se pracovat v kolektivu. Naučenými dovednostmi jim narůstá sebevědomí.

Respondenti-rodice se shodně vyjádřili, že jejich dospělé děti chodí do chráněných dílen rádi. Také oni si myslí, že nejoblíbenější dílnou je kavárna. Vztah odborných pracovníků považují shodně za výborný anebo dobrý. Z jejich pohledu chráněné dílny nejvíce ovlivňují rozvoj samostatnosti, komunikativnosti, zručnosti a schopnosti začlenit se více do společnosti. Za nejméně rozvíjené uvádí upevnění přátelských vztahů.

Všichni respondenti uvedli, že chráněné dílny jim změny život. Za nejvýznamnější změnu uvádí získání nových kamarádů. Všichni respondenti dokázali vyjádřit, co je to kamarádství. Ukázalo se, že chráněné dílny jim pomáhají i po psychické stránce. Uvedli, že se naučili být soběstační a více samostatní. Velmi pozitivně vnímají, že pracují a dostávají mzdu. Považují to za velký pokrok. Změna jejich života tedy zasahuje i do oblasti hospodaření. Všichni dotazovaní uvedli, že si mzdu ukládají na stavební spoření nebo si jinak spoří. Téměř všem respondentům pomáhají s hospodařením rodiče. Za své uspořené peníze by si většinou chtěli koupit samostatné bydlení, jeden respondent uvedl, že by si chtěl koupit auto.

Respondenti-sociální pracovníci považují za zásadní změnu, že mentálně postižení zaměstnanci chodí do zaměstnání a jsou v kolektivu zdravých i postižených lidí, naučí se

vzájemně tolerovat, komunikovat a pracovat v kolektivu. Většina respondentů považuje za důležitou změnu, že si mentálně postižení zaměstnanci našli nové kamarády.

Přestože R2 uvedla, že mentálně postižení nejsou sami schopni vytvářet vazby, dva respondenti vyzorovali, že se již začínají mezi sebou domlouvat a vzájemně se navštěvovat a považuje to za velký krok dopředu. Chráněné dílny tedy rozvíjí vzájemné vztahy. Podle R5 je chráněné dílny učí, jak žít ve společnosti. K hospodaření se mzdou mohu konstatovat, že většina respondentů uvedla, že si nehopodaří sami, ostatní uvedli, že si hospodaří částečně sami.

Respondenti-rodice téměř shodně odpověděli, že chráněné dílny ovlivňují rozvoj a seberealizaci jejich syna/dcery. Respondenti rovněž uvedli, že chráněné dílny pomáhají rozvíjet odpovědnost k samostatnému hospodaření. Nejvíce respondenti oceňují přístup odborníků k zaměstnancům a kvalitu práce se zaměstnanci. Mohu konstatovat, že jako přínos chráněných dílen označili hlavně větší samostatnost, komunikativnost, zručnost a sebedůvěru.

Třetí výzkumná otázka měla dát odpověď, jak chráněné dílny připravují mentálně postižené zaměstnance na volný trh práce. Pracovat na volném trhu práce je pro mnohé velký cíl. Šest respondentů z deseti by chtělo v budoucnu pracovat na volném trhu práce. Jen tři respondenti uvedli, že by nechtěli pracovat na volném trhu práce.

Respondenti-sociální pracovníci se shodli, že chráněné dílny připravují mentálně postižené zaměstnance na volný trh práce. K tomu slouží i projekt Pyramida, zabývající se přípravou lidí ze služby do chráněné dílny a z chráněné dílny na volný trh práce. Na volném trhu práce se mohou uplatnit v kavárně, bufetu, kuchyni nebo při úklidových pracích. Všichni respondenti se vyjádřili, že volný trh práce není na zaměstnávání těchto osob připravený. Vyjádřili obavu, že velmi často bývají mentálně postižení zaměstnanci zneužíváni nejen zaměstnavatelem, ale i celým společenským prostředím.

Respondenti-rodice se téměř všichni shodli, že by jejich dospělé děti, nechtěli pracovat na volném trhu práce.“

Ke čtvrté výzkumné otázce, zda chráněné dílny vzdělávají mentálně postižené zaměstnance, mohu konstatovat, že všichni respondenti se jednoznačně shodli. Nejoblíbenější je výuka počítačů a anglického jazyka. Méně oblíbené je trivium. Výuku si

hradí ze svých peněžních prostředků. V rámci Centra denních služeb se mohou zúčastnit různých sportovních i kulturních aktivit.

ZÁVĚR

V současné době začíná být společnost k postiženým lidem mnohem shovívavější a více humánní než tomu bylo v minulosti. To, co se dříve pokládalo za ideální řešení, je dnes pro mnohé nepochopitelné. I člověk s mentálním postižením není pouze živou bytostí, ale je především člověkem. Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jak chráněné dílny Slunečnice ovlivňují rozvoj a seberealizaci mentálně postižených zaměstnanců. Výzkum provedený se zaměstnanci chráněných dílen Slunečnice a analýza rozhovorů ukázala, že chráněné dílny jsou místo vhodné nejen k řešení nezaměstnanosti mentálně postižených zaměstnanců, ale i místo, kde se učí nové dovednosti a dále se vzdělávají. Chráněné dílny rozvíjí nejen manuální činnosti, ale ovlivňují i jejich osobnostní rozvoj, jako je samostatnost, komunikativnost, zručnost, seberealizace, odpovědnost. Pro lidi, kteří se nemohou uplatnit na volném trhu práce, znamenají jedinou možnost, jak se uplatnit na pracovním trhu. Chráněné dílny obohacují život mentálně postižených získáním nových kamarádů a spolupracovníků. Projekty EU, které probíhají v chráněných dílnách, podporují začlenění mentálně postižených zaměstnanců na volný trh práce.

Přestože se neustále hovoří o integraci mentálně postižených do společnosti, stále ještě není společnost o jejich životě dostatečně informována a není připravena na společný život s nimi. Závažným problémem se mně jeví obavy respondentů-sociálních pracovníků z toho, že zaměstnavatelé, ale i zaměstnanci na volném trhu práce, nejsou připraveni na zaměstnávání mentálně postižených osob. Názor, že by se mělo zřídit mnoho vzdělávacích středisek, které by je vzdělávaly, aby se naučili spolu žít, je tak opodstatněný. Doporučovala bych větší osvětu na základních, ale i středních školách. Doporučovala bych také větší propagaci chráněných dílen. Přesvědčila jsem se, že mnoho jedinců zdravé populace nezná význam chráněných dílen. Chráněným dílnám by pomohla také větší sponzorská činnost podnikatelů.

Dotazníkové šetření prováděné s rodiči mentálně postižených zaměstnanců v mnoha případech potvrdilo výsledky získané analýzou rozhovorů. V dotazníku se však rodiče nemohli více vyjádřit k problematice vlivu chráněných dílen na rozvoj mentálně postižených zaměstnanců. Doporučovala bych proto další výzkum, který by pomohl zjistit nejen názor rodičů, ale i problémy, se kterými se potýkají. Výsledky výzkumu by pomohly chráněným dílnám v jejich další činnosti.

Na základě analýzy dat mohu na závěr konstatovat, že chráněné dílny Slunečnice ovlivňují rozvoj a seberealizaci mentálně postižených zaměstnanců. Diplomová práce by mohla pomoci nejen sociálním pracovníkům chráněných dílen Slunečnice v jejich další kvalitní práci s mentálně postiženými zaměstnanci, ale i rodičům, aby se hlouběji seznámili s jejich názory, pocity a tužbami.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Akce cihla. *Svět lidí s mentálním postižením*. [online]. [cit. 2011/02/23]. Dostupné na <http://www.akcecihla.cz/chranene-bydleni.html>

BARTOŇOVÁ, M., PIPEKOVÁ, J. VÍTKOVÁ, M. (ed.) *Integrace handicapovaných na trhu práce v mezinárodní dimenzi*. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-31-4.

BARTOŇOVÁ, M. VÍTKOVÁ, M. *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-158-4.

BAUMGART, E. *Bildungsclub. Erwachsenenbildung für Menschen mit geistiger Behinderung an einer Zürcher Modelleinrichtung*. Luzern: 1985.

BUCHTOVÁ, B a kolektiv: *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický, a sociální problém*. Praha: Grada Publishing a.s., 2002. ISBN 80-247-9006-8.

Co je mentální retardace? [online]. [cit. 2011/02/23]. Dostupné na <http://www.ssvp.wz.cz/Texty/metalniretardace.html>

Dobromysl.cz. *Klasifikace mentální retardace*. [online]. [cit. 2011/02/23]. Dostupné na <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=623>.

FALTÍNOVÁ, M. *Efektivnost chodu chráněných dílen*. [s. 1.], 2007. 119 s. Diplomová práce. Masarykova universita.

JESENSKÝ, J. *Prostor pro integraci*. Praha: Comenia Consult, 1993.

Kritický rozbor pojmů. [online]. [cit. 2011/04/12]. Dostupné na <http://www.hejnic.com/products/a03-kriticky-rozbor-pojmu-separace-integrace-inkluzie-a-jejich-vliv-na-rozvoj-handicapovaneho/>

MAREŠ, J., PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

NOVOSAD, L. *Základy speciálního poradenství: struktura a formy poradenské pomoci lidem se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním*. Praha: Portál, 2000.

OPATŘILOVÁ, D., ZÁMEČNÍKOVÁ, D. *Možnosti speciálně pedagogické podpory u osob s hybným postižením*. Masarykova univerzita Brno, 2008. ISBN 978-80-210-4575-0.

PIPEKOVÁ, J. *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. Brno: MSD, spol. s r. o., 2006. ISBN 80-86633-40-3.

ŠESTÁK, J. *Chráněná dílna – nástroj k pracovnímu uplatnění a začlenění lidí se zdravotním postižením*. Týn nad Vltavou: Domov sv. Anežky, 2007. ISBN 978-80-254-0108-8.

ŠVARCOVÁ, I. *Komplexní systém vzdělávání dětí, mládeže a dospělých*. Praha: SEPTIMA, 1995. ISBN 80-85801-54-X.

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071785067.

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-060-7.

ŠVARCOVÁ, I., VÍTKOVÁ, M. *Podpora vzdělávání dětí a žáků s těžkým zdravotním postižením III. Právo na vzdělávání. Kurikulární aspekty podpory*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2001.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní význam v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ M., HADJ-MOUSSOVÁ, Z., ŠTECH, S. *Psychologie handicapu*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2004. ISBN 80-7184-929-4.

VÁGNEROVÁ, M. *Úvod do vývojové psychopatologie III. Vzdělávací handicap – postižení schopností k učení*. Liberec: TU v Liberci, 2003. ISBN 8070836695.

VÍTKOVÁ, M. (ed.). *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.

VYSOKAJOVÁ, M. *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0057-9.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
HACCP	Analýza nebezpečí a kritické kontrolní body
CHD	Chráněná dílna
IC IDH	Mezinárodní klasifikace poruch, disabilit a handicapů
IQ	Intelligenční kvocient
IZAP	Sdružení pro integraci zdravých a postižených dětí a mládeže
MKN	Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů
např.	na příklad
OSN	Organizace spojených národů
USA	Spojené státy americké
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu
WHO	Světová zdravotnická organizace
ZPS	Změněná pracovní schopnost

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf 1 Nejvíce rozvíjené schopnosti a dovednosti	76
--	----

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Osobní údaje mentálně postižených respondentů	53
Tab. 2 Osobní údaje vedoucích pracovníků CHD	54
Tab. 3 Vztah k mentálně postiženému	72
Tab. 4 Délka zaměstnání v CHD	72
Tab. 5 Obliba docházky do CHD	73
Tab. 6 Nejoblíbenější díla	74
Tab. 7 Vztah odborných pracovníků	74
Tab. 8 Nejvíce rozvíjené schopnosti a dovednosti	76
Tab. 9 Vliv CHD na rozvoj	77
Tab. 10 Rozvoj seberealizace v CHD	78
Tab. 11 Rozvoj k samostatnému hospodaření	78
Tab. 12 Samostatné hospodaření	79
Tab. 13 Kladná stránka CHD	80
Tab. 14 Přínos chráněných dílen	81
Tab. 15 Vzdělávání v CHD	82
Tab. 16 Práce na volném trhu práce dříve	83
Tab. 17 Práce na volném trhu práce nyní	83
Tab. 18 Doporučení CHD Slunečnice	84

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: PŘEPIS ROZHOVORŮ

PŘÍLOHA P II: FOTODOKUMENTACE

PŘÍLOHA P III: UKÁZKA ČASOPISU SLUNEČNICE

PŘÍLOHA P IV: HODNOTÍCÍ TABULKA PYRAMIDA

PŘÍLOHA P I: PŘEPIS ROZHovorŮ

Milan

Kolik je vám let?

23

Jaké máte vzdělání?

Praktickou školu na Lazech. Učili jsme se tam praktické všechno, chodívali jsme na různé ty... na Lešnou jsme chodili, hrabat listí, do technických služeb jsme chodívali, do dětského domova, do domova důchodců jsme taky chodívali praxi, aj vařit jsme se tam učívali.

Jak dlouho pracujete v CHD

to já nevím, já si nemůžu si vzpomenout, to já nevím.

Co se vám nejvíce v chráněných dílnách líbí?

Kavárna, v kuchyni, v kadeřnictví, kosmetice, uklízet, všechno mě baví. Pletení stromků, keramika.

Jaká je tady atmosféra?

Jo, spokojený. Mě to hrozně tady velice baví. Hlavně se mně líbí kavárna. *Proč se Vám líbí ta kavárna?* Protože tam mám obsluhovat lidi. *Co se tam ještě naučíte v té kavárně?* Připravovat kávy, palačinky, všechno.

Ve které dílně pracujete nejraději?

Kreativní nebo keramická.

Co děláte v kreativní dílně?

Pletení stromků, máme nějaké zakázky, pracujeme na zakázkách třeba. Ty vlaječky na těch párátkách se lepí jako, různé prodejky máme.

Co děláte v té keramické dílně?

Hrnky, děláme tam nějaké zakázky taky, jako děláme ... Malujeme tam keramické hrnky.

A co potom děláte s těmi výrobky?

To se potom vypálí a potom se to prodává.

Proč se Vám líbí v té kreativní dílně? Jak se tam cítíte?

Dobře. Naučil jsem se tam pletení stromků, navlékání korálků, pletení stromků ...

Co byste chtěl změnit v chráněných dílnách, aby se vám tam pracovalo ještě lépe?

Já nevím, co změnit. Všechno se mi líbí. No, jsem spokojený.

Co jste se v chráněných dílnách naučil, jaké dovednosti jste se naučil?

Naučil jsem se vyrábět hrníčky, pletení stromků, navlékání korálků.

Co byste se chtěl v chráněných dílnách ještě naučit?

Nevím

Co byste chtěl, co byste si přál, aby se vám tady lépe pracovalo?

To já nevím.

Co byste chtěl ještě umět?

Nevím

Jak se změnil váš život, když jste začal pracovat v chráněných dílnách? Jak chráněné dílny ovlivnily váš život?

Třeba jo. To já nevím.

Myslíte si, že toho umíte víc?

Umím toho víc.

Chtěl byste pracovat i v jiném zaměstnání, než v chráněných dílnách?

Mně se líbí tady.

Víte co je volný trh práce?

Volný trh je, že chodí na úřad práce. Mně se líbí tady hrozně, no tady jsem spokojený.

Co se vám tady nejvíc líbí?

Kamarádi, mám tady spoustu kamarádů.

Co to je kamarádství, co si pod tím představujete?

Když někdo s někým kamarádí.

Hospodaříte si se mzdou sám? Kdo vám pomáhá hospodařit?

Ne, já dávám peníze babičce. Ona se o mě stará babička. Já už mám jenom tatku, jinak už nikoho nemám. Maminku už nemám. Mně zemřela. Byla nemocná, chorá, měla ženské problémy. Je pohřbená na hřbitově. Uklízíme si sami doma, umýváme okna.

Co byste chtěl s těmi penězi potom dělat?

Chtěl bych potom bydlet sám, osamostatnit se.

Vzděláváte se tady?

Ano vzděláváme, chodíme na počítače, ve Wordu, obrázek z internetu stáhnout. Na angličtinu chodíváme, na jógu chodíme. Na angličtině se učíme mluvit, číst. V pondělí máme počítače, v úterý vzdělávání a ve středu angličtinu máme.

Jakou tady máte zájmovou činnost?

Chodíváme, děcka chodívají do plavání, ale já ve čtvrtky nechodím. Protože já chodím kurz do Vsetína, víš. Je to kurz úklidových činností. Učíme se tam normálně v učebně, jak se má žehlit, umývat okna, třídit odpadky. Autobusem tam jezdíme s Magdičkou.

Marta

Kolik je vám let?

Pětadvacet.

Jaké máte vzdělání?

Aranžér, květinář ... v Uherském Hradišti. Pomocná aranžérka.

Jak dlouho tady pracujete?

Tři roky. Ale dva a půl, co jako zaměstnaná. Já jsem tady šla přímo ze školy.

Co se vám tady nejvíc líbí?

Já su tady jako nejvíc spokojená asi s gastrodílňou a s kavárnou.

Jaká je tady atmosféra?

Je to spíš jako rodinná. Líbí se mně, že si tady můžeme tykat. S paní ředitelkou si netykám, já vím, že nadřízenému se nemá tykat, tak jí vykám.

Ve které dílně pracujete nejraději?

Jak jsem už říkala, kavárna a gastrodílňa. Protože já mám ráda dotyk s jídlem. Spíš, že jsem mezi lidma. V gastro dílně ráda vařím. Tam vaříme přímo pro nás.

Co byste chtěla změnit, aby se vám tady pracovalo lépe?

Ne, nechtěla bych nic změnit.

Co jste se v chráněných dílnách naučila?

Všechno. Naučila jsem se toho spousta. Ale hlavně mě naučilo, jak se chovat mezi lidma. Já jsem hodně takový typ, já mluvím, umím mluvit dobře, ale já jsem typ, že když potřebuju, tak já za tím člověkem nepřijdu. Já to nějak přes někoho jiného. Ale už je to lepší, bylo to horší. Zlepšilo se to. Doma mluvím furt. Já mám totiž strach za někým jít s tou vadou. I když su nedoslýchavá, třeba jít někde do kavárny, já prostě – měla jsem z toho strach. Ale teď už su taková na pevné noze.

Co byste se chtěla ještě v chráněných dílnách naučit?

V podstatě já už všechno umím, já jsem ten typ, že já su hodně učenlivá.

Co byste tady chtěla změnit, aby se vám pracovalo ještě lépe?

Já si myslím, že ne. Mně to tak vyhovuje, všechno při starém.

Jak ovlivnily chráněné dílny váš život?

Trošku jo. Jsem se naučila být soběstačná a mám i cíle do budoucna.

Jaké máte cíle do budoucna?

Tak pokud by to vyšlo, tak bych chtěla jít na volný trh práce. Chtěla bych pracovat jako mimo Slunečnici. Je mi to úplně jedno co. Co přijde, tak to budu dělat. Teď není moc práce, tak uvidíme.

Myslíte si, že vás chráněné dílny připravují na volný trh práce? Jak?

Ano připravuje. Učí nás hodně dovedností, jak se zachovat v práci, napsat si životopis, ukázat lidem, že máme slušný chování.

Rozvíjí se v chráněných dílnách vztahy?

Já takové ty vztahy nemusím. Já su spíš samostatná. Jednu kamarádku tu mám. Já su spíš sama sobě. Chcu se kamarádit, jako bavím se. Nejsu ten typ, abych si ty kamarády udržela. S tou kamarádkou chodíme na kafe, ale někdy se bojíme, že se i podrazíme. Jednou se nám to ze začátku stalo, že jsme se pohádali, ale to nás dalo hodně dohromady.

Co to je kamarádství?

Když se někdo začne s někým bavit, ale je si jistý, že s ňou může být kamarád, ale tím

způsobem, že se mu ten člověk svěří a ten druhý to neřekne.

Hospodaříte si se mzdou, kterou dostáváte za práci, sama?

Tak já je dávám mamce. My máme takovou obálku a tam píšu, kolik si vezmu, abych si ušetřila.

A proč si šetříte?

Já moc peněz nemám, ale já to šetřím proto, abych měla na živobytí, abych mohla i půjčit rodičům. Teď žiju ještě s rodiči. Ale když jsem žila chvíli v bytě, tak jsem hospodařila sama. Sama hospodařit je to moc těžké.

Co to znamená sama hospodařit?

Prostě ukázat ostatním, že to jde. Ale v tom bydlení, jak jsem byla sama, tam bylo, že vám pomáhal ještě ten pracovník. V tom chráněném bydlení. Do chráněného bydlení už bych jít nechtěla. Já jsem tam měla špatnou zkušenost, po měsíci jsem prostě odešla.

A chtěla byste bydlet sama?

Kdyby byly peníze a byt, tak jo. A plánujeme to do dalších měsíců.

Vzděláváte se v chráněných dílnách?

Míváme vzdělávání. Ohledně trivium, jako čtení, psaní, počítání, počítače, jak s počítačem zacházet, potom je tu angličtina, potom tu máme ty sportovní akce, divadla, sporty, ale na tohle já nechodím, protože mám jinou aktivitu. My jsme teďka začali chodit do kurzu úklid, do úklidového kurzu s kolegou. Učíme se teorii, jak začít uklízet, jak se prostě tomu věnovat, v praxi se třeba učíme žehlit a vysávat.

Co byste se ještě chtěla v chráněných dílnách naučit? Chtěla byste se dál ještě vzdělávat?

Jako, kdyby byla šance, tak bych asi šla. Motivuje mě nejvíce ta kavárna, ta obsluha, za tím barem. Chtěla bych se ještě dále vzdělávat v dovednostech. Asi bych chtěla být úplně stejná, jak normální lidi. Třeba, abychom šli někam, abysme si všechno zařídili a tak. Abysme byli více samostatní, třeba jít na úřad a tak, zařídít si to sama, jít to tam podepsat a tak. Vlastně v tomto je ta svépříprava.

Co si představujete pod pojmem volný trh práce?

Já si představuju práci mezi normálníma lidma. Prostě se naučit od nich víc.

Proč byste chtěla na volném trhu pracovat?

Protože já jsem ještě takhle nikdy nepracovala. Já ani brigádně. Já jsem měla ten problém, že jsem byla v rodinném kruhu, tak to nešlo. Chtěla bych to zkusit.

Jaké další dovednosti se ještě musíte naučit, abyste mohla pracovat na volném trhu práce?

Naslouchat, a zbytek už nevím. Mě spíš láká to, být mezi těma normálníma lidma. Protože, já čím víc su tady, tím víc mě to deprimuje. Tím víc mně to dodává, že se uzavírám do sebe. Protože já su taková, já jsem měla trošku zvedlou psychiku, hlavně bych potřebovala popostrčit sama sebe v té psychice. Třeba vím, že su normální, že nemám víc, jak tu sluchovou vadu. Nejvíce mně tady pomáhá spíš vedoucí.

Chtěla byste tady něco změnit?

Já ne. Mně to vyhovuje.

Luděk

Kolik je vám let?

Třicet tři.

Jaké máte vzdělání?

Vyučen knihař. Tady ve škole Nad Ovčírnou. Integrovaná polytechnická. Tři roky jsem se učil.

Jak dlouho tady pracujete?

Tady jsem krátce, od června.

Co se vám tady nejvíc líbí?

Tak hlavně nejvíc se mně líbí tam v kavárně, tam obsluhovat a tak. Líbí se mně, jak tady se chovají, že nikdo nikomu nenadává, že všeci jsou v pohodě.

V jakých dílnách jste už pracoval?

Keramika, kreativní a mydlárna. Teď pracuju v kavárně, ono se to střídá, jak to máme napsané.

Ve které dílně pracujete nejraději?

Nejraději v té kavárně. Protože tam jsme aj mezi lidima.

Jaké dovednosti jste se naučil?

Neuměl jsem tak tousty dělat, jak tady musím tousty dělat a občas palačinky. Ale ještě se stále ledaco učím. Ještě různé ty kávy, přípravu. Právě mě vychválili, že jako jsem docela šikovný, že jsem to ještě nikdy nedělal. Naučil jsem se tady jako pomocný číšník.

Chtěl byste něco změnit, aby se vám lépe pracovalo v chráněných dílnách?

Já myslím, že je to tady dokonalé, tady se dělala rekonstrukce, spravovalo se to tady. Tady se mně líbí.

Jaké jiné dovednosti jste se tady naučil?

Naučil jsem se, jak se tvoří to mýdlo. V keramické dílně jsem se naučil nějaký ten hrnek z té keramické hlíny udělat. To se potom vypaluje a někdy se to aj na prodej dává.

Chtěl byste se naučit ještě nějakou dovednost?

Tak jedině zdokonalit tady v té kavárně, umět všechny ty kávy, umět připravovat. Ještě v tom nejsem dokonalý.

Jak můžete naučené dovednosti v chráněných dílnách využít ve svém životě?

No to nevím, my doma nemáme ten automat. Na vaření si ještě netroufám.

Co byste chtěl v chráněných dílnách změnit?

Já myslím, že ani ne. Je tady docela legrace s těma zaměstnanýma jako. Je tady veselo občas.

Ovlivnily chráněné dílny nějak váš život?

Změna je, mě to nějak jako psychicky pomáhá, protože otec zemřel tento rok. Tak jsem se z toho dostával. Dostávám se všelijak v tom kolektivu.

Jak chráněné dílny pomáhají rozvíjet vzájemné vztahy?

Já zrovna tady mám kamarádku.

Co to je kamarádství, co pro vás znamená kamarádství?

Že svěřit se můžeme se vším.

Hospodaříte si sám se mzdou?

No, tak musím dávat jako domů aj na živobytí něco, přispívat.

Co znamená samostatně hospodařit?

Že si je někde ukládám. Já mám svůj vlastní účet a ještě mám stavební spoření. Stavební spoření je většinou na stavbu, ale jako může se to použít aj pro jiné účely.

Chtěl byste se osamostatnit?

No, to nevím. To se mi zdá zatím těžké, zatím jsem závislý na máti. Určitě bych si chtěl koupit potom nějaké bydlení.

Jak se v chráněných dílnách dále vzděláváte?

Jo, tady je ještě kurz počítačů, muzikoterapie. Učíme se ve Wordu, něco psat, nějaké texty, potom to někde přenášet. Baví mě to, ale nejsem na to nějaký talent. Mám s tím problémy. Na muzikoterapii hraje někdy takový bubínek a my předvádíme pantomimu a takové různé věci. Je tady angličtina, ale já jsem chodil na němčinu, tak se mně nechce dělat něco jiného. Chodíme plavat, byli jsme u hasičů na exkurzi, teď se do divadla chystáme. U pana Jelínka ve Vizovicích jsme byli. To se mně líbí.

Chtěl byste pracovat někdy mimo chráněnou dílnu?

No, to možná ani ne, protože mám jako nějaké omezení, částečný důchod.

Jaký je váš cíl?

Být jako úplně perfektní, umět všechno připravovat, tak jako ti, co už jsou tady delší dobu, tak už se to naučili. Pan doktor mně zjistil psychickou poruchu, že jako se nedá odstranit, že něco nervy nebo co, nějak poškozené, že do normálního jako práce nejsem schopen nastoupit. Tak jsem rád, že jsem tady. A paní ředitelka je spokojená se mnou, že takového by si tady chtěli nechat, tak jsem rád.

Aneta

Kolik je vám let?

Třicet jedna

Jaké máte vzdělání?

Praktickou školu, kuchařina. Jsem vyučená kuchařka, takže v kuchyni na praxi.

Jak dlouho pracuje v chráněné dílně?

Osm let.

Co se vám v chráněných dílnách nejvíc líbí?

Kuchyň a kavárnu.

Líbí se vám tady ta atmosféra?

Jo, já jsem spokojená.

Ve které dílně pracujete nejraději?

V kuchyni a kavárně.

Jaké dílny tady ještě máte?

Keramiku, tam vyrábíme stromečky, v mydlárně. Já jsem nejvíc v kuchyni, protože jsem vyučená kuchařka. Já v těch ostatních dílnách moc nejsem.

Proč je ta dílna pro vás tak oblíbená?

Protože ráda vařím.

Jaké nové dovednosti jste se tady naučila?

No jsem podstatně s kuchařinou dál, než jsem byla předtím.

Jaké jiné dovednosti byste se chtěla v chráněných dílnách naučit?

Keramiku celkem ovládám, tam jako nemám problém, ale jsem tam velice málo. Určitě bych se chtěla naučit ještě něco nového. Tam je spousta nových věcí. Třeba jak je nový nápojový lístek, tak tam je dost nových věcí k učení.

Co byste potřebovala změnit v chráněných dílnách, aby se vám tady lépe pracovalo?

Já to stáhám.

Jak chráněné dílny změnilly váš život?

Já myslím, že určitě změnila. Po tom vyučení jsem byla míň samostatná, teď už su soběstačnější čím dál víc, protože to je obrovský pokrok. Zdokonalila jsem se ve vaření.

Využíváte dovednosti, které jste se tady naučila i mimo chráněné dílny?

Taky určitě, snažím se vařit i doma.

Co to znamená kamarádství?

Kamarádství,... jsou přátelé kolem sebe, třeba. Já nevím, kamarádka, kamarád.

Vyskytuje se to tady?

Já myslím, že určitě. Já tady mám spoustu kamarádek.

Co znamená samostatně hospodařit?

Jak nakládat se svýma penězma.

Hospodaříte sama?

Ano. Mívám na jízdné, na stravu, na to, co potřebuju. Třeba na oblečení a takové věci.

Pomáhá vám někdo hospodařit?

Trochu ještě mamka. Mám stavební spoření, abych jednou, kdybych chtěla bydlet sama, tak abych tam měla nastřádané peníze.

Pomáhají vám chráněné dílny ve vzdělávání? Jak a v čem?

V angličtině, počítačích. V angličtině se učíme ty základní slovíčka. V počítačích se učíme v tom Wordu, baví mě to. Co se tady ještě učíte? Čtení, psaní, počítání, ale na to já už

nechodím. To de facto zvládám.

Chtěla byste se naučit ještě nějaké jiné dovednosti?

Já jsem chodívala do počítačů a do fotografického kroužku.

Trávíte s kamarádkami z chráněných dílen volný čas i mimo dílnu?

Spíš s kamarádkama zajdem třeba na kafe nebo do kina. Do plavání taky sem tam chodívám. Jezdíme aj na výlety. Ve Vizovicích jsme byli, na Lešné. Je to celkem dobré.

Co se vám tady nejvíc líbí?

Já ráda cestuju. Někde daleko. Byla jsem v Řecku, v Itálii, v Chorvatsku, v Turecku. V Itálii jsem byla dvakrát s chráněnou dílnou. Od malička jezdím do Maďarska.

Co je volný trh práce?

Nové zaměstnání mimo chráněnou dílnu.

Chtěla byste pracovat někdy mimo chráněné dílny?

Chtěla jsem kolikrát. Abych poznala i jinší lidi než jsou tady. Nové přátele

Máte nějaký svůj cíl, čeho byste chtěla dosáhnout?

Chtěla bych třeba pracovat v té kavárně nebo v té kuchyni mimo chráněnou dílnu.

Dokážou vás chráněné dílny připravit na volný trh práce? Jak?

Já myslím, že určitě. Měla bych se ještě víc zdokonalit v té kuchyni a v kavárně.

Miloš

Kolik je vám let?

Třiatřicet.

Jaké máte vzdělání?

Nedokončený zahradník.

Jak tady dlouho pracujete?

Už čtvrtým rokem.

Co se vám tady nejvíc líbí?

Tak líbí se mně tady všechno, ale nejraději su v kavárně.

Jak se vám líbí prostředí, atmosféra v chráněných dílnách?

Je to tady velice dobré. Je tady vlastně nekuřácká kavárna, že se tady nesmí kouřit v té kavárně, vlastně vůbec tady v okolí se nesmí kouřit. Je to tady velice výhodné pro nás.

Jak se vám líbí kolektiv zaměstnanců?

Velice dobrý. Já s něma vycházím.

Ve které dílně nejraději pracujete?

Je mně to úplně jedno, v kuchyni, mýdlárně, je mně to jedno.

Kde jste se toho nejvíc naučil?

Naučil jsem se v kuchyni péct štrúdl. Teď vlastně peču do kavárny štrúdl. Spíš v keramice. Ještě stromečky štěstí. To je kreativní dílna. Tam se učíme dělat stromečky

šťestí. Teď byly nějaké zakázky aj. Děláme vlaječky.

Jakou dovednost jste se v chráněných dílnách naučil?

No hlavně to pečení štrúdlu jsem se naučil. To jsem vůbec neuměl. Děláme mýdla aj. Keramika, pečetě na mýdla tam děláme, keramické výrobky. Prodáváme je potom na trzích. Teď budeme mít vlastně prodejku. Bude prodejka v Brně, pak prodejka v Lukově a pak vánoční trhy.

Proč se vám líbí v kavárně, proč je nejoblíbenější?

Protože je tady dost lidí a potom člověk je mezi lidma a není jenom furt někde bokem.

Co jste se naučil v kavárně?

Kávy jsem se naučil dělat, tousty, dělat tousty, obsluhujeme zákazníky. Pracuje se mně tam velice dobře.

Chtěl byste něco změnit v chráněných dílnách, aby se vám pracovalo lépe?

Mně tam neschází nic. Nevím.

Jak můžete naučené dovednosti v chráněných dílnách dále využít?

Já si myslím, že mohl, ale pokud by člověk byl na volný trh, tak...by si člověk vybral, radši bych dělal někde v kavárně spíš.

Víte co to je volný trh práce?

Že člověk dělá práci sám pro sebe. Úplně v jiném zaměstnání mimo chráněnou dílnu.

Chtěl byste pracovat na volném trhu práce?

Ještě nevím. Uvažoval jsem taky, že kdyby byla nějaká dobrá nabídka, chtěl bych dělat moderátora. Než jsem přišel sem do Slunečnice, tak sem vlastně dělal v Naději, tam sem dělal dídžeje.

Kdovám při práci nejvíc poradí?

Všichni a vždycky ten člověk, který má dílnu na starosti. To je vedoucí nebo aj kolegové, kteří to umí líp

Ovlivnily chráněné dílny váš život?

Ovlivnily dost, protože vlastně su furt v dílnách a že jsem furt mezi lidma.

Co to je kamarádství?

Kamarádství je, že s někým kamarádíte.

Je to i v chráněných dílnách?

Kamarádů mám tady dost.

Co znamená samostatně hospodařit?

Samostatně, že sama musíte šetřit ty peníze, byste vyšla na ten měsíc, s nákupem, se vším všudy, oblečení, boty.

Hospodaříte si sám nebo vám někdo pomáhá?

Tak já bývám s rodičama zatím, takže mamce dávám nějaké peníze na to, zbytek já

hospodařím si sám.

Máte nějaké plány do budoucna? Jak byste chtěl naspořené peníze využít?

Jak se povídá, kdo šetří, má za tři. Mám stavební spoření, kdyby se mělo něco dít, tak abych měl nějaké peníze navíc.

Chtěl byste se osamostatnit?

Tak zatím nic neplánuju, všechno chce svůj čas.

Jak pomáhají chráněné dílny ve vašem vzdělávání?

Máme tady vlastně kurz PC, angličtina, pak tady máme trivium, to je čtení, psaní, počítání.

Jak se vzděláváte vy?

Já se vzdělávám v angličtině a v triviu, v PC jsem teď dlouho nebyl, ale to mně nevadí, já mám doma počítač. Určitě je to dobré do budoucna, kdyby přišel nějaký zahraniční host, tak aby člověk uměl aspoň trošku. Protože včilka se ve světě domluvíte víc anglicky jak německy.

Co jiného vám chráněné dílny ještě nabízí?

Plavat nechodím ze zdravotních důvodů. Oni chodívají aj do divadla, ale mně to teď nějak nevyhází.

Jaké dovednosti byste se chtěl ještě naučit?

Co bych se chtěl naučit, dělat palačinky. Jinak nevím, nevzpomenu si.

Co si myslíte, že by se tady mělo změnit?

Tak já si myslím, že tady je velice dobrý kolektiv, jsou tu akce, já si myslím, že není tady žádný problém.

Mariana

Kolik je vám let?

Třicet sedm

Jaké máte vzdělání?

Já mám zvláštní školu a odborné učiliště. Učila jsem se tam jako pomocné práce ve zdravotnictví.

Jak dlouho pracujete v chráněných dílnách?

Tři nebo čtyři roky, přesně nevím.

Co se vám v chráněných dílnách nejvíce líbí?

Všechno, ale převážně se mně líbí mydlárna a kavárna.

Proč zrovna tyto dvě dílny?

Protože tam, protože baví mě to, s děckama tady, obsluhovat. Nebo když máme nějaké akce tady a vím, že ti lidi jsou šťastní, že můžou tady jako chodit a že se cítí tady jako doma.

Jaká je tady atmosféra?

Senzační. Já jsem jako dělala jsem někde různě, ale můžu říct, že po psychické stránce se

tady cítím hrozně dobře. Nejlepší je tady ten kolektiv a sranda se tu užije a příjemní jako lidi jsou tady. Nadřazení super, nemůžu si na nikoho stěžovat. Já vím, že ti lidi tady to se mnou myslí dobře.

Ve které dílně pracujete nejraději?

No v té kavárně. Mě to baví jako obsluhovat ty lidi.

Co jste se tam všechno naučila?

Třeba připravovat kávy s pomocí třeba, obsluhovat lidi, tousty třeba dělat. Spoustu nových věcí a komunikovat. Komunikování mně jako moc nešlo, ze začátku, ale teď už, já jsem taková divoška. Už jsem se sklidnila, už vím, jak se mám jako chovat. Dá se to říct, že jsem se to tady naučila.

Proč zrovna ráda pracujete v kavárně a mýdlárně?

Protože cítím se tam dobře.

Co jste se naučila v mýdlárně?

Krájet mýdla a třeba vážit ty přípravky a dávat tu hmotu do těch forem. Potom to balíme a chystáme na prodej nebo pro zákazníky tady v kavárně si je kupují nebo do různých firem.

Jak se cítíte v dílnách?

Dobře.

Chtěla byste něco změnit, aby se Vám tady pracovalo lépe?

Ne, nevím, nedovedu to jako říct. My máme tady všechno nové, zařízení, tak asi ne.

Jaké dovednosti jste se v chráněných dílnách naučila?

Třeba navlíkat korálky, třeba s pomocí umím udělat stromeček. Nebo když něco děláme v keramice, tak taky mně to pomůžou, ukážou mi to a třeba to zkusím. Poprvé mně to nejde, ale podruhé se mi to třeba povede. Nebo se mi třeba něco nepovede, tak se to spraví nebo tak. Takovou trpělivost se mi zdá, že jsem se naučila a taky samostatnost, víc aj doma pomáhám. No, že já třeba aj mamce vždycky pomáhám a aj se mi zdá, že třeba aj po psychické stránce su lepší, než jsem byla jinde.

Jak můžete využívat naučené dovednosti mimo chráněné dílny?

Třeba bych chtěla někde umývat nádobí, někde uklízet nebo něco takového. Třeba bych šla někde jenom tak na čtyři hodiny, kdyby potřebovali, uklízet nebo tak něco. Kdyby někde v restauraci nebo tak potřebovali, ale to nevíte, jestli budou chtít postižené nebo normální. To nedovedu jako tak říct.

Jaké další dovednosti byste se chtěla ještě naučit?

Třeba v keramice by sem se chtěla naučit. Třeba ... nevím. My tam hrnečky vyrábíme a třeba na vánoce takové ty ozdoby a tak. Ještě nějakou dovednost by sem se chtěla naučit

Ovlivnily chráněné dílny váš život? V čem a jak?

Ano, hrozně. Kamarádství, že mám víc tady kamarádů a jako lidi, že se k nám chovají hrozně příjemně, jako nebuzerují nás nebo nekřičí na nás, aj po psychické stránce myslím.

Co to je kamarádství?

Že si můžu tomu kamarádovi říct, se můžu na něho v nějakých případech jako spolehnout anebo když něco potřebuju, tak mu řeknu a on mně třeba pomůže.

Co znamená samostatně hospodařit?

Ano, že s těma peněžama si musím sama to, hospodařit, na nákup nebo když něco potřebuju nebo zaplatit něco.

Hospodaříte si sama?

Ano, když potřebuju, maminka mně vždycky vybere nějaké peníze, nějakou částku, a s tím si hospodařím. Mám i stavební spoření, kde si ukládám peníze nebo to důchodovské. Já přesně nevím, maminka se o to stará, ona mně pomáhá.

Proč si šetříte peníze?

Kdyby se třeba něco stalo, něco našim nebo třeba mně.

Chtěla byste se osamostatnit?

Uvažuji o tom, po čase. Uvažuji o tom, není to teď ta situace, ale uvažuji o tom.

Jak se vzděláváte v chráněných dílnách?

Na počítače chodíváme, na angličtinu, do knihovny třeba chodívám a tak.

Znamená to pro vás nějaký přínos? V čem?

Ano, je to přínos. Třeba na těch počítačích nebo v angličtině. Naučila jsem se třeba vyhledávat trolejbusy nebo malujeme. V angličtině počítáme, učíme se slovíčka, třeba jak se řekne kuchyň a takové. Chodíme třeba taky na koncerty, plavat chodí děcka.

Co si představujete pod pojmem volný trh práce?

Hledat si práci, třeba na úřadě práce v agenturách a tak. Je to vlastně pracovat někde jinde než v chráněných dílnách.

Chtěla byste pracovat na volném trhu práce? Jaký máte cíl?

Ano. Třeba někde dělat, někde mimo chráněnou dílnu, dělat třeba na čtyři hodiny, třeba uklízet nebo třeba tak. Pomáhat těm, co to třeba potřebují. Chtěla bych zase nějakou změnu. Jako líbí se mně tady, všechno je dobré, ale potřebuju nějakou změnu. Poznávat zase nové lidi nebo tak. Chtěla bych zase pokročit trochu dál.

Jakou jinou dovednost byste se ještě chtěla naučit, abyste mohla pracovat na volném trhu práce?

Třeba chování někdy. Já někdy jako třeba něco řeknu a hrozně mě to mrzí. Jako vybuchnu, tak odseknu a hrozně mě to jako mrzí. Naučit se ovládat.

Tibor

Kolik je vám let?

Dvacet osm.

Jaké máte vzdělání?

Chodil jsem do praktické školy do Otrokovic. Dva roky. Jsme jezdili uklízet v Napajedlích, na Lešné.

Jak dlouho pracujete v chráněných dílnách?

Deset roků nebo nějak tak.

Co se vám nejvíc líbí v chráněných dílnách?

Asi mydlárna a keramika.

Co jste se tam všechno naučil?

Všechno. Mýdla, no potom je prodáváme. Hrnky děláme z keramické hlíny. Napřed se to musí vypálit a pak prodat.

Co se vám tady nejvíc líbí?

No, že jsou kamarádi.

V čem je ta dílna pro vás oblíbená?

No, protože...hezky to tam voní.

Jaké dovednosti jste se v chráněných dílnách naučil?

Keramický hrnek, mýdla a zvonky keramické.

Jaké tady máte ještě dílny?

Ještě kavárnu, občas tam chodím. Učíme se tam všechno, obsluhovat a umývat nádobí.

Co byste chtěl změnit, aby se vám v chráněných dílnách lépe pracovalo?

Ne, nic mně tady nechybí. Všechno se mně tady líbí.

Jak můžete naučené dovednosti v chráněných dílnách dále využít?

Pomáhám doma umývat nádobí a prach, vysávám, všechno.

Ovlivnily chráněné dílny nějak váš život?

Ne, nic. No, že pracuju, dostávám plat.

Hospodaříte si sám s penězi nebo vám někdo pomáhá?

No, pomáhá mamka

Chtěl byste se někdy osamostatnit?

Asi ne.

Co pro vás znamená kamarádství?

Že mám kamaráda. Můžu si s ním povídat, chodíme na procházky.

Víte co znamená samostatně hospodařit?

No, že sám uvařím.

Jak se v chráněné dílně dál vzděláváte?

Ano, třeba, že chodíme do divadla a tak. Do lázní chodíme plavat, na počítačích se učíme. Hledáme, jaké je počasí. Naučil jsem se tady trochu anglicky.

Chtěl byste se naučit ještě nějaké jiné dovednosti?

Nevím, už nic.

Co znamená volný trh práce?

Nevím.

Chtěl byste pracovat mimo chráněné dílny?

Ne.

Marie

Kolik je vám let?

Dvacet tři a půl.

Jaké máte vzdělání?

Odborné učiliště a praktická škola Klečůvka, obor kuchařské práce za zvláštních podmínek.

Bavilo mě to tam, protože mám dost velké omezení zdravotní, že musím střídavě stát a střídavě sedět, umožnili mně ty střídavé práce.

Jak dlouho pracujete v chráněných dílnách?

Pracuju tady od roku 2006, v říjnu jsem nastoupila. V průběhu školy, ve třetíku jsem si hledala práci, ale oni mně ve Zlínance řekli, proč si hledám takovou práci, když mám problémy s nohama. Požádala jsem o pomoc úřad práce, ale oni mně řekli, že mám právo ještě na poslední prázdniny, tak jsem to nechala tak. V říjnu jsem šla tady do Slunečnice a tady jsem byla jako dobrovolník. Od října do dubna jsem dělala dobrovolníka. Dobrovolník je, že se vlastně učí v průběhu těch třech měsíců v každé dílně třeba pomocné práce, třeba stromečky štěstí od začátku, uklízet, v kavárně se zaučuje a pak dostane smlouvu. Nedostávala jsem za to výplatu a učila jsem se to. Pak jsem byla zaměstnaná v kadeřnictví a kosmetice.

Co se vám v chráněných dílnách nejvíc líbí?

Ta komunikace, že fakt vyloženě jsme, dá se říct, všichni na jedné lodi a že se podržíme, že si vyjdem vstříc, že komunikujeme mezi sebou nebo si postěžujeme. Nás je pět a na každých pět lidí je jeden klíčový pracovník. Klíčový pracovník je ten, který třeba s váma píše docházku, poradí vám nebo něco, řeknete mu, když jdete k lékaři, takže to mně vyhovuje a že nám vychází vstříc, když jsme unaveni třeba.

Jak se vám líbí kolektiv v chráněných dílnách?

Zatím nemám problém, já mám takovou povahu, že pokouším se vyjít vstříc každému. A když mám problém, tak buď si ho pokusím s ním vyřešit, řeknu svému klíčovému pracovníku a snažím se to vyřešit s ním, hledáme nějaké řešení, které bych já třeba sama nenašla. Říká se, ať jsme rádi, kde jsme, pro mě je důležité to, že nejsme zavřeni někde v ústavu třeba. Že jsem ráda mezi lidma jako.

Líbí se vám atmosféra v chráněných dílnách? Co se vám líbí konkrétně?

Ano, líbí. Ta komunikace, přátelství a taková komunikace, jako, že si dokážeme říct, co nás trápí a tak.

Ve které dílně pracujete nejraději?

Tak nejčastěji se objevuju v kavárně. Takže já se sice objevuju v každé dílně, ale nejčastěji v kavárně. Protože tam se vlastně, za barem, obsluhuju. Třeba když je příprava káv, pomáhám tomu vedoucímu pracovníkovi, protože my nemáme možnost kasírovat, tak musí jít zákazník k baru a tomu vedoucímu pracovníkovi zaplatit. Takže pomáhám mu za barem nebo při přípravě toustů a když je toho moc, třeba když máme na směně čtyři lidi, tak

příklad, jeden je s vedoucím za barem, dva jsou v přípravě u přípravy palačinek a jeden obsluhuje, objednává. Takže nejčastěji se objevují v kavárně.

Co jste se v kavárně naučila?

Tak bohuďák, nevím, jestli to byl závazek, ale já si myslím, že i když nejsem v oboru, že nám říká dost lidí jako, vedoucí té kavárny, tak ona nám říká, že jsme šikovní, že pomalu víc umíme než, bych tak řekla, z hotelovky. A že jsem se naučila až od káv a objednávek, jak mám připravovat tousty, palačinky.

Jak můžete naučené dovednosti dále využít ve svém soukromí?

Tak určitě zkusím koktejly, ledové kávy, mléčné koktejly, palačinky a tousty určitě.

Jaká jiná dílna se vám tady líbí?

Tak kreativní určitě, že tam se učíme stromečky, malovat, vlastně u stromečků štěstí si vytváříme jemnou motoriku, abysme jako mohli manipulovat s prstama. Soustředíme se na obrysy, že někdo třeba nezvládne malovat, můžeme malovat buď ručně, nebo nám to obkreslí a my vymalováváme. A teď nově se učíme šperky, ze zvláštní modelovací hmoty, a to můžete různě kuličky z toho dělat, čtverečky, obdélníčky, a pak se to vypálí v troubě a věšíme to buď na ozdobnou šňůrku, nebo gumičku, jak bývá na řetízkách. Každý má jako jinou barevnou kombinaci, a my buď řekneme, jestli se to líbí a oni nám to zhodnotí.

Jak se cítíte v kavárně?

Tak já se cítím dobře. Tak kupodivu já se tam snažím vycházet dobře s lidma a s maminkama, když se nám třeba něco vylije nebo nám vběhne do cesty nějaké dítě, tak oni nám vycházejí vstříc. To já zase obdivuju, že nám vycházejí vstříc, že se vůbec nezlobí, nerozkřiknou se na nás, taková komunikace mezi námi.

Jaké dovednosti jste se naučila v chráněných dílnách?

Tak víc se určitě soustředit na práci, pozornost, soustředěnost, a vlastně víc zapojovat hlavu na přemýšlení a ruce. Takže víc zapojujeme hlavu, nohy a ruce.

Jaké další dovednosti byste se chtěla naučit?

Zatím mně to vyhovuje takhle, jak to je. My teď máme projekt Pyramida, kde během tří let se dostaneme na volný trh práce, a protože během roku odešly od nás dva lidi na volný trh práce, chtěla bych to vyzkoušet. Takže teď budu mít možnost se zaučit třeba nějakou prací, máme nabídku, někdo vybraný budeme chodit k Johanovi, je to restaurace U Johana, v kuchyni. Takže tam se budeme učit, aby sme věděli, jaké mají nároky, aby sme si zvykli pomalu a druhý bude dělat v „Jabku“, v kavárně v Luftu, takže takovou praxi, aby sme věděli, ty nároky, jestli bysme to zvládli a během těch tří let bysme mohli možná díky té praxi někde uchytit.

Co to je volný trh práce?

Volný trh práce si představuju tak, že když třeba půjde někde do kavárny, tak nebudou tak vstřícní jak tady, že jako s rozumem všichni to vysvětlují. Já si to vysvětluju, že je to mimo chráněnou dílnu.

Jaký je váš cíl?

Můj velký cíl je, uplatnit se na volném trhu práce. Protože kdyby mě oni v té Zlíňance chtěli vyzkoušet a oni mě nechtěli vyzkoušet, tak by třeba změnili názor.

Myslíte si, že vás chráněné dílny připravují na volný trh práce?

Já si myslím ano. Protože i když je to vstřícné, jako zacházení s náma, tak třeba v té kavárně, i když něco spleteme, tak musíme zrychlit, takže se učíme zrychlovat, aby ti zákazníci dlouho nečekali. Protože nám se stane, i když se omlouváme, v létě ti zákazníci čekají na to třeba i půl hodiny, ale oni nám vycházejí vstříc, ale někdy to nechápou třeba. Takže se fakt zdokonaluji aj v rychlosti a tak, aby nečekali tak dlouho.

Co byste potřebovala, abyste svou práci mohla vykonávat ještě lépe?

Tak já si myslím, že každý zaměstnanec, že i když máme každý nějaké zdravotní omezení, nebo něco, tak nám vychází vstříc. Že hledí aj na ten náš zdravotní stav, abysme se nepřepínali a tak.

Ovlivnily chráněné dílny nějak váš život?

Já si myslím, že ano, že já si myslím jako, že když by mně ten úřad práce jako našel něco, tak třeba bych nebyla taková zvyklá nebo vyjukaná.

Co pro vás znamená kamarádství?

Tak určitě důvěra, tolerantnost, upřímnost, aby to, co si řekneme, zůstalo fakt mezi náma, aby to, aby ten klíčový pracovník to neřikal ostatním třeba.

Nachází se to kamarádství tady?

Já si myslím ano, že já se snažím udržovat tady to přátelství ve Slunečnici. Takže pro mě je důležité to přátelství. Myslím si, že každý nebo aspoň já to tak vnímám, tak udržuju ten blízký vztah s tím vedoucím pracovníkem.

Co znamená samostatně hospodařit?

Myslíte jako peníze, abysme si odhadem řekli, kolik budeme platit v obchodě, platit inkaso a tak.

Hospodaříte si sama nebo vám někdo pomáhá?

Já beru k výplatě invalidní důchod, mám částečný invalidní důchod, takže já s těma penězma hospodařím sama, plus to, že bydlím s rodičema, takže dávám na domácnost, a když potřebuju, tak mám takové rodinné zázemí, že mě podpoří. Mám dvě sestry, my jsme od malička, když mám takové postižení, tak mamka si nemohla najít práci, tak musela zůstat se mnou doma. Takže my jsme vyloženě žili jenom z jedné výplaty a byly jsme zvyklé, že když jsme chtěly něco, třeba např. mobil, tak nám bylo řečeno, že nejsou teď na to peníze a koupí se potřebné věci a až na to budeme mít, tak si to koupíme. Mně stačí, že se fakt spokojím s maličkostma. Spořím si. Chtěla bych si potom koupit baráček nějaký nebo v budoucnu ještě řidičák si udělat, abych byla zaopatřená. Já mám přítele, tak nechci být závislá ani na rodičích ani na něm. Chci se osamostatnit.

Jak vás chráněné dílny podporují ve vzdělávání?

Učíme se odpoledne po práci, máme třeba kurz PC, učíme se vytvářet dokument na Wordu, pracovat s počítačem, angličtinu se učíme. Třeba abysme se dokázali říct aspoň, jak se jmenujem a jak se máš, barvy, čísla, kolik mi je let, z kama jsem nebo jak se řekne holka, tričko, boty a tak. Trivium, tu procvičuju tvrdé, měkké i, vyjmenovaná slova a tak. Ve čtvrtek máme buď kulturní nebo sportovní akce. Kulturní akce je buď kino, divadlo, sport je plavání, bowling, na kuželky jdeme.

Chtěla byste, aby se v chráněných dílnách něco změnilo?

Tak já si myslím, že tady není jenom jedna dílna, tady je jedenáct nebo třináct, teď nevím. Tak tady nesedíme u jedné činnosti, že se střídáme, my máme v jídelně svou zaměstnaneckou tabuli, a my si každý den naplánujeme činnost, kde budeme pracovat, sami si uklízíme. Tak si naplánujeme, že po obědě budeme uklízet kuchyň. Třeba půl dne jsme v keramice, půl dne jsme v kreativní dílně. Jeden vedoucí pracovník to má na starosti tu tabulku.

Daniel

Kolik je vám let?

Dvacet tři

Jaké máte vzdělání?

Základní speciální

Jak dlouho pracujete v chráněných dílnách?

Asi pět měsíců

Co se vám v chráněných dílnách nejvíce líbí?

Tak tady, tak úplně nejvíce se mně líbí ten kolektiv. To, že je tady dobrý kolektiv. No, jsou tu dobří lidi a je tu aj sranda. Chodím tady rád.

Ve které dílně nejraději pracujete a proč?

Tak úplně nejraději pracuju asi v kavárně. No tak tam se naučím nové věci, ohledně jak se dělá jídlo a takové ty věci. No tak tam su mezi lidima, tak tam se jako cítím tak jako to...dobře.

Jaké dovednosti jste se v chráněných dílnách naučil?

No, to, že je to taková příprava do života.

Jaká jiná chráněná dílna se vám ještě líbí a proč?

No ještě rád pracuju v mýdlárně. Tam se dělá mýdlo a tam je to takové to, prostě mě to baví. Je to taková práce, která se vlastně skoro nikde nedělá, takže je to takové to.

Jaké jiné dovednosti jste se v chráněných dílnách ještě naučil?

Tak v keramické dílně, tam se dělají takové ty keramické výrobky, nějaké hrníčky a ozdůbky a tak.

Jak můžete naučené dovednosti dále využít?

Většinou ano, Tak třeba doma dělám pohár.

Jaké jiné dovednosti byste se chtělo ještě naučit?

Nevím, asi ne... Tak třeba uvařit kafe a takové ty věci.

Jaký je váš cíl? Je něco, čeho byste chtěl dosáhnout?

Já nevím, asi ne.

Chtěl byste něco v chráněných dílnách změnit, aby se vám tam pracovalo lépe?

Ne, mně se tady líbí, jsem spokojený.

Ovlivnila práce v chráněných dílnách nějak váš život? Jak?

Ani moc ne, ale mám nové kamarády.

Hospodaříte si sám?

Většinou si s tím hospodařím sám.

Co znamená samostatně hospodařit?

Tak to je, že si prostě koupím věci, které potřebuju a neutracím za blbosti. Snažím se spořit. Měl jsem stavebko, ale musel jsem to zrušit. Peníze se spoří proto, aby pak byly. V budoucnu bych si chtěl za ty peníze koupit asi auto.

Chtěl byste se osamostatnit?

Chtěl.

Jak podporují chráněné dílny Slunečnice vaše další vzdělávání?

Učíme se věci na počítačích. Učíme se pracovat s počítačem. Tak většinou se učíme pracovat s tím Wordem, protože to jsme doma nepoužívali, tak oni nás to tady učí pracovat s tím Wordem. Máme tady angličtinu, učíme se tam tu angličtinu, ale moc mně to nejde. To trivium je vlastně vzdělávání. Tam nás učí psat, počítat a takové ty věci. Taky chodíme do divadla, bowling a takové ty akce.

Víte, co je to volný trh práce?

Ne

Uvažoval jste někdy nad tím, že byste šel pracovat i mimo chráněné dílny?

No, uvažoval, ale v dnešní době práce není, takže bohužel jako...Úplně nejvíc by se mně líbilo pracovat někde v autoservisu.

Umíte opravovat auta?

Ne to ne, ale já bych se chtěl naučit něco nového. Ale chtěl bych jít i někde do kavárny, ale práce není teď...

Připravují vás chráněné dílny na volný trh práce? Jak?

Jo připravují, tak to, učí nás nové věci a učí nás být mezi lidima, abysme jako to...Určitě nás učí, abysme byli víc samostatní.

Dušan

Kolik je vám let?

Dvacet tři

Jaké máte vzdělání?

Praktickou školu v Otrokovicích

Jak dlouho pracujete v chráněných dílnách Slunečnice?

Od velkých prázdnin.

Co se vám v chráněných dílnách nejvíc líbí?

No, je tady dobrý kolektiv. Mám tady spoustu kamarádů a některé jsem už znal, když jsem

došel, někteří s nama chodili do školy. Takže už některé znám od vidění a tak.

Ve které dílně pracujete nejraději a proč?

V kavárně. Líbí se mně tam všechno. Učíme se tam obsluhovat, přípravu různých pochoutek, A to, že jsme mezi lidima.

Co byste chtěl v chráněných dílnách změnit, aby se vám pracovalo lépe?

Asi nic.

Jaké dovednosti jste se naučil v chráněných dílnách?:

Ještě chodím do mýdlárny. Naučil jsem se tam vyrábět mýdla. Ještě je tady keramika, no tam jsem moc nebyl.

Jak můžete naučené dovednosti dále využívat?

No, nevím.

Jaké další dovednosti byste se chtěl naučit?

Nevím.

Jak ovlivnily chráněné dílny váš život? Jak se změnil?

No, chodím včas všude. Naučil jsem se být přesný, to byl můj problém.

Co znamená samostatně hospodařit?

No, já bydlím s rodičama, takže mně pomáhají rodiče. Peníze si spořím, chtěl bych si koupit nějaký byteček. Chtěl bych se osamostatnit.

Co znamená volný trh práce?

Tam jsou volné pracovní místa.

Chtěl byste pracovat i mimo chráněné dílny?

Ano, chtěl bych. Chtěl bych pracovat někde v baru.

Jaké jiné dovednosti byste se chtěl ještě naučit?

Určitě je toho moc. Nevím.

Jak chráněné dílny podporují vaše další vzdělávání?

Máme tu kurz počítačů, to je různé programy a tak. Baví mě to. Pak máme ještě počítání, psaní a takové ty...trivium a ještě se učíme anglicky. Chodíme do divadla, do muzeí a tak.

Co znamená kamarádství? Co si pod tím představujete?

Ten, kdo mě má rád a nepodrazí mě.

Nachází se to tady?

Ano. Našel jsem si tady kamarády.

Rozhovory s vedoucími chráněných dílen

R1

Jak dlouho pracujete v chráněných dílnách?

V chráněných dílnách pracuju asi šest let.

Co je vaší pracovní náplní?

Pracuji jako pracovník v sociálních službách.

O kolik zdravotně znevýhodněných zaměstnanců se staráte?

Konkrétně v mýdlárně, my se tak střídáme, podle toho, kolik jich přijde do zaměstnání, oni chodí nepravidelně. Někteří chodí třikrát týdně, někteří chodí denně, podle toho, kolik jich ráno přijde, tak je rozdělíme do jednotlivých dílen.

Vy jste vedoucí jaké dílny?

Mýdlárny.

Jaký máte pohled na chráněné dílny?

Určitě je to dobrá věc, myslím si, že někteří mají problémy zaměstnání na volném trhu práce, že mohou někam chodit do práce, že mohou něco tvořit, že můžou mít nějaký smysl života, někam chodit, něco vyrábět.

Jaké dovednosti se naučí v chráněných dílnách?

Jemné motorice rukou, určitě je to nejen zručnost fyzická, ale i duševní, protože u toho musí přemýšlet, co udělají dřív, co udělají potom. Musí počítat, nutí je to právě používat i trivium při každodenní práci, s tím, že ještě na konci každé směny nebo každého pracovního dne si zapisují, co dělali, už jsou to vlastně lidé, kteří jsou už dospělí, tak oni by už vlastně ani neměli proč psát nebo by nepsali měsíc nebo dva měsíce, že by zapomněli to málo, co umí.

Jak chráněné dílny ovlivňují život zdravotně znevýhodněných zaměstnanců?

Myslím si, že ano. Že mají smysl někteří pro rodinu, někteří žijí v domově, když by třeba ti z toho domova seděli jenom v domově a nikam ani neodešli pravidelně, dívali by se na televizi, do počítače.

Jaké dovednosti se naučili v chráněných dílnách?

Určitě. Každé z nich se naučilo něco nového tady. Tady je několik chráněných dílen a v každé té dílně se naučí něco. V mýdlárně dejme tomu vážení a krájení, vaření, zapínání a vypínání elektrospotřebičů, v keramické dílně zase třeba modelování na jemnou motoriku. Aby si uměli uvařit čaj, kávu, umýt nádobí.

Jak mohou tyto dovednosti dále využívat?

To je vlastně smysl chráněných dílen, aby byli soběstační, aby byli zruční, aby si uměli po sobě uklidit. K tomu je třeba jedna z chráněných dílen, třeba úklidová dílna. A i když je to třeba mýdlárna, že si doma nebudou vyrábět mýdlo, ale budou umět vážit třeba na digitální váze, budou umět krájet na destičce, jsou to takové zručnosti, které jsou použitelné v běžném životě.

Jak se mohou dále seberealizovat?

No tak jsou tady zručnější, a třeba ti zručnější se naučí tady už tak dobře pracovat, že získají ty návyky a tu zručnost, že mohou jít třeba někam na volný trh práce. Už se nám podařilo třeba i zaměstnat některé absolventy chráněných dílen.

Jaký mají zájem o volný trh práce? Vědí, co je to volný trh práce?

Protože jim to vysvětlujeme a připravujeme je na to, v rámci těch svých možností, mají o tom představu. Nejde to paušalizovat, někteří to mají jako svůj cíl, někteří se toho bojí a jsou rádi v chráněné dílně, v chráněném prostředí a bojí se toho. Jako je tady zase taková cílová skupina, která se na to těší a která to má jako cíl a která pro to udělá všechno.

Ovlivňují chráněné dílny vzájemné vztahy mezi zdravotně postiženými zaměstnanci?

Mají tady společnost, komunikovat, je to pro ně dobré, že se stýkají se zdravými, s postiženými, tady přijde i veřejnost, třeba do kavárny. Určitě tady našli mezi sebou kamarády, to je vlastně jeden z důvodů, proč sem chodí, že chodí mezi kamarády a že chodí do nějakého kolektivu, s kterým komunikují. Určitě chráněné dílny přispívají k rozvoji kamarádských vztahů.

Jaké mají možnosti dalšího vzdělávání?

My tady máme ještě vzdělávání různých kulturních záležitostí, že se chodí do divadla, že se vzdělávají v triviu. Máme tady angličtinu, mají tady práci na počítačích, spoustu aktivit vzdělávacích.

Mají zájem o vzdělávání?

Většinou ano, ale všude jsou individuality, které ne.

Jak připravují chráněné dílny zdravotně postižené zaměstnance na volný trh práce?

Já myslím, že ty chráněné dílny jsou tak od začátku koncipované.

Myslíte si, že je volný trh práce připravený na to, aby zaměstnával zdravotně znevýhodněné osoby?

Myslím si, že zatím ještě v naší republice ten volný trh práce na to není připravený, tak jako třeba v jiných zemích, kde jsme viděli zaměstnávání lidí s jakýmkoliv handicapem. U nás jsou ještě veliké mezery, co bysme potřebovali, aby byly smazány.

Jaká jsou úskalí chráněných dílen?

Úskalí chráněných dílen spočívá v tom, že sem chodí různě postižení lidé, že třeba jeden může rušit druhého, to je takový jako jeden problém, skloubit různé druhy postižení, aby se pracovalo třeba v jednom kolektivu, konkrétně v jedné dílně. Takové úskalí je, že oni si zvyknou na to chráněné prostředí a budou mít potom strach jít na ten volný trh práce. A kdybysme měli dostatečné finanční prostředky a nemuseli si je shánět způsobem různých projektů a potom vykazovat strašný kvanta papírů na úkor času, který bysme mohli věnovat těm klientům.

Jak si zdravotně znevýhodnění zaměstnanci hospodaří?

Od každé individuality je to jiné. Někteří žijí v domově, odevzdávají tam svoje důchody, svoje výplaty, někteří to odevzdávají rodičům, některým to jde na účet, hospodaří si s tím sami. Tady jsou opravdu různí lidé, různě postižení.

Mají zájem osamostatnit se?

Je tady jich docela dost, co by chtěli bydlet někdy sami, je to jejich životní cíl, že mají uvedené ve svém životním cíli, že by chtěli bydlet sami. Třeba i v podporovaném bydlení, ale samostatně bez rodičů nebo s partnerem.

Která dílna je pro ně nejoblíbenější a proč?

To se zase odvíjí, koho baví jaká práce, jaká zručnost. Tady jsou oblíbené dílny, kde se něco tvoří, keramická dílna, mýdlárna, že je to tady voňavý, čistý a nepopulární je třeba úklidová dílna. Všechny dílny mají něco do sebe. Jsou tady třeba takoví zaměstnanci, kteří třeba milují úklidovou dílnu a baví je uklízet. Je to zase individuální.

Co se vám v chráněných dílnách nejméně povedlo?

Že sem chodí rádi, to je evidentní, jako že, protože oni sem chodí úplně dobrovolně. A že vždycky už dva dny dopředu hlásí, že půjdou do mýdlárny, do keramiky a už se na to těší. Náš cíl je, aby sem chodili rádi a aby je ta práce bavila.

Chodí do chráněných dílen pravidelně?

Každý den od 8:00 do 14:00.

Co si myslíte, že by se mělo změnit?

No právě ty finanční prostředky, aby byl třeba zabezpečený chod a abysme se mohli věnovat těm lidem, kvůli kterým tady jsme. Aby nás nezdržovalo to papírování a shánění těch finančních prostředků. To je takový největší náš problém.

R2

Jak dlouho pracujete v chráněných dílnách?

Deset let.

Jakou máte funkci?

Ředitelka, projektový manažer, fandraiter a sociální pracovník.

Jaký máte pohled na chráněné dílny?

Pohled mám ten, že když jsem to vlastně před deseti lety vymýšlela, tak jsem vymýšlela něco jiného, něco netradičního, něco, co nebude stejné, jak tady doposud bylo. Košíkářské dílny, stříhání molitanu, tady takové ty, co jsme prostě znali. Takže z toho důvodu jsem vymyslela teda netradiční kavárnu Slunečnice. To byla první kavárna, první chráněná dílna v České republice a důvod byl ten, aby byli zdraví a handicapovaní společně, aby nebyla zase uzavřená dílna, kde budou jenom sedět jenom postižení, tak z toho důvodu. K tomu jsou ostatní chráněné dílny takové, aby podporovali zručnost, jemnou motoriku a různé všechny věci běžného života, to co potřebují v tom běžném životě. Proto jsem třeba otevřela chráněné kadeřnictví, kosmetiku, pedikúru. Proto jsme neměli deset let uklízečku, protože ty úklidové práce chci, aby si zvládli - praní, gastro dílna, naučit se vařit, zahradnická dílna. Takže pohled na dobrou chráněnou dílnu je samozřejmě pozitivní.

Jak a v čem ovlivňují chráněné dílny život zdravotně znevýhodněných zaměstnanců? Čeho se ta změna týká?

Tak samozřejmě, že jsou na stejné úrovni se zdravím, mají práci. To je úplně jako základní. Mají práci. Za druhé jsou ve společnosti, jsou plnohodnotnými občany, žijí ten běžný život, jak se dneska říká, jak jejich zdraví vrstevníci. Nicméně musí to být opravdu typ chráněné dílny, který je neseparuje. Kde jsou dohromady, kde se nepozná, kdo je zdravý, kdo má mentální postižení, kdo má tělesné postižení, kdo má jiné smyslové postižení.

Co myslíte, že jim chráněné dílny všechno dávají? Co tady získají?

Kromě toho, že se naučí vůbec všem dovednostem a vlastnostem, které potřebují pro získání a udržení si práce, tak je to rozvoj všech schopností, které k té práci potřebují.

Vždycky by ta chráněná dílna, proto se jmenuje chráněná, protože jsou nějakým způsobem chráněni, ale vždycky by ta chráněná dílna zároveň s tím chráněním toho člověka, měla poskytovat ještě další vzdělávání, další rozvoj, aby opravdu se mohli někdy odrazit z té chráněné dílny a přejít na ten volný trh práce, pokud tam nějaké procento pracovních schopností samozřejmě je.

Kterou chráněnou dílnu mají zaměstnanci nejraději?

To nevím, z mého pohledu, tak jak já to slyším, tak nejvíc chce jich pracovat do kavárny. Druhá je mydlárna, třetí je gastrodílna. Proč – tyto dílny jim voní. Protože vím, že i lidé, kteří nemluví, kteří jsou těžce handicapovaní, jsou na vozíku, že nám chtějí do těchto dílen, protože když se tam vaří káva, svaňuje se tam víno, dělají se palačinky, prostě jsou u té vůně. Takže v té kavárně jsou i mezi lidmi, ale úplně stěžejní pro znevýhodněné lidi je smysl tady ten čichový a oni chtějí tam, kde jim to voní. Kavárna je pro ně meta. Do kavárny se dostane až ten, který opravdu všechno umí, vydrží dvě hodiny pracovat, umí komunikovat s lidmi, umí pracovat v týmu, umí udělat tu práci, která je potřeba, má ty dovednosti, ale opravdu nejen ty dovednosti, co se týče zručnosti, obsluhy, ale i po té psychické stránce, aby zvládl nápor lidí, kteří po nich něco chtějí, kteří si něco objednávají, kteří si stěžují, že dostanou něco jiného. Toto musí ten člověk zvládnout, takže toto je pro všechny meta.

Jaké dovednosti se mohou zaměstnanci v chráněných dílnách naučit? V čem vidíte největší pokrok – změnu?

Já bych nadřadila věci dovednostní nad těmi věcmi vlastně mentálními, duševními, co získají, že se něco naučí, že jsou schopni porozumět věcem, že jsou schopni se domluvit v kolektivu, jsou schopni v tom kolektivu pracovat. Pro mě takové to stěžejní je to, že taková ta vlastnost, kterou získají a když zjistím, že ji získali, tak su ráda, je samostatnost. Umí přijít do práce, umí si zapsat kdy přišli do práce, umí se podívat co je na oběd, umí si zapsat obědy, chápou co je dovolená, co je náhradní volno, ví, že si musí zapisovat, kdy jsou v práci, co dělají, náplň práce, to je pro mě důležitější než to, kolik odvedou té práce v jakékoliv dílně. No, a když to vezmu z těch dovednostních věcí, tak já беру na prvním místě vůbec jakýkoliv ten rozvoj té motoriky, že těma rukama cokoli dokáží. Jestli je to potom v gastrodílně uvařit, musí si nachystat tu zeleninu, že ji musí umět rozlišit, se předpokládá nějak, ale že dokážou opravdu těma rukama vyrobit to mýdlo, nakrájet ho, zafóliovat, že umí uklízet, že umí chytnout do ruky správně smetáček a lopatku a velký smeták, protože často nám to hrnou před sebou, neumí tyto základní věci.

Jak mohou tyto naučené dovednosti dále ve svém životě využít? Jak se mohou dále seberealizovat?

Za první si myslím, že jsou schopni si potom, hlavně v tom životě se o sebe postarat, co se týče té osobní hygieny. Do kavárny musí chodit čistí. Když k nám chce někdo přijít pracovat, musí se o sebe umět po té hygienické stránce postarat. I proto to kadeřnictví, pedikúra, kosmetika, aby věděli, co všechno je potřeba k tomu, aby ten člověk opravdu voněl, voněl sobě, voněl jako těm druhým. Čili všech deset dílen, když vezmu, co se tady naučí, tak za první je použít to v tom svém vlastním životě, ať už by nepracovali, tak vůbec v tom svém běžném životě od probuzení se až do večera. Za druhé jim nabízíme takovou širokou škálu i vědomostí i dovedností, aby se uplatnili na různých pracovištích, kde by mohli vykonávat pomocné práce, ať je to úklidové, pomocné práce v kuchyni, ať jsou to pomocné práce třeba ve velkých salonech kadeřnických, kde se učí i nejenom třeba přípravu těch materiálů, dávání do skříněk, stříhání alobalu, ale dají se hodně využít. Proto

bysme chtěli dělat dál osvětu při masážích, ať už na pedikúře nohou, ať už v kadeřnictví, kde oni nemají tu energii a tu svoji pozitivní energii komu dát. Nemají nikoho, koho by pohladili, komu by řekli, že ho mají rádi. Nemají nikoho, kdo by jim to zpětně vrátil, jenom rodiče, jenom rodina a tam už ani na to není čas u dvacetiletého, třicetiletého člověka. A tu lásku, kterou v sobě mají, tu energii, když oni dávají, třeba když se umyje hlava a oni jdou tu hlavu masírovat nebo ty nohy až po ty lýtka, oni nespěchají, nevyžadují za to ty peníze, aby udělali tolik a tolik lidí. Čili oni opravdu celou tu energii a tu lásku dávají do té činnosti, kterou dělají a jít k nim na nějakou takovou masáž je úžasné. Čili toto se snažíme dál předávat, aby se to ti lidi dovídali, aby se to dovídali různí zaměstnavatelé, jak a co můžou využít prostě z toho, co se u nás naučili.

Jak chráněné dílny ovlivňují vztahy mezi zaměstnanci?

Protože nejsme typickou chráněnou dílnou, ale máme spojení chráněné dílny a služby, tak se navzájem ti lidé velmi ovlivňují. Vždycky to přirovnávám, že tak jak ve škole, kde je převážně učitelů, tedy vysokoškolsky vzdělaných lidí, všichni ti lidé, kteří tam přijdou se středním a vyšším vzděláním, se musí posouvat výš k těm vzdělaným. Čili ať jsou to kuchaři, ať jsou to uklízečky nebo pradelny, se pohybují mezi vzdělanými lidmi i jejich slovník se mění a všechno, posouvají se výš. Naopak, když přijde vysokoškolsky vzdělaný člověk mezi zedníky, tak za chvíli začne mluvit tím jejich slovníkem. Takže tady u nás je vidět strašně posun a já bych se zmínila o službě, že lidé v té chráněné dílně strašně ovlivňují, a je to jedno, jestli jsou zdraví nebo znevýhodnění, ovlivňují ty lidi, kteří přijdou do služby. Ty absolventy škol, kteří nic neumí, zatím bylo o ně po všech stránkách postarané, najednou přijdou někam, kde ne že je to ústav, kde sedí a dívají se jen na televizi a chodí ve dvojicích na vycházky, čekají, až kdo jim co připraví jaký program, ale musí se zapojit do stejného procesu, jak ti, kteří třeba pracují. A tam vidím velký posun, že ti, kteří k nám přijdou, jako vzhlíží k těm lidem, kteří pracují v těch chráněných dílnách, chtějí se posunout a co je pro ně úplně takovou metou, chtějí být zaměstnaní, chtějí v den výplaty brát taky ten modrý sáček, chtějí mět podepsanou pracovní smlouvu, chtějí chodit na schůze zaměstnanců, chtějí chodit jednou za rok na setkání pracovníků. Čili je spousta důvodů, chtějí být hodnoceni jako pracovníci, takže je spousta důvodů, proč se posouvají lidi ze služby do chráněných dílen a říkám to proto, že ti lidé, ač byli kdysi na té úrovni, co tady tito, tak jim dávají ten příklad a jsou pro ně příkladem a ovlivňují ty lidi, co jsou o ten level níž. A stejné je to v těch chráněných dílnách. Když už v těch chráněných dílnách jsou spokojeni nějakou dobu, rok, dva, tři, pět, po pěti letech nastává regres, oni chtějí jít výš. Oni už vidí, že nechcous pořád být mezi těmi postiženými, oni už něco umí, takže tam, když vidíme, že někdo takový je, tak už hledáme to místo na volném trhu práce. Asi u devíti lidí se to podařilo během těch deseti let, že jsme je umístili na volném trhu práce. Nebyli to všichni jen s mentálním postižením, byli to s tělesným postižením, po havárách, mladí lidi, kteří si nevěřili, kteří leželi různě rok v láních sešroubovaní a najednou tady zjistili, že pracovat umí, že jsou schopní, že to procento pracovní schopnosti taky zbylo. Takže se posunuli dál, začali třeba studovat vysoké školy, našli si zaměstnání.

Myslíte, že se tady rozvíjí kamarádství?

To je strašně dobrá otázka a je hrozně těžké na ni najít odpověď. Lidé s mentálním postižením nejsou sami schopni vytvářet nějaké vazby. Podle mého názoru. Žijí s nimi čtyřicet let. Jim to prostě není dáno, ono jim vždycky musí někdo jiný nabídnout pomocnou ruku, protože ten mozek nefunguje tak, aby byl schopný to přátelství vytvářet, udržovat, odpouštět, domlouvát se. Vytvořit přátelství mezi postiženými lidmi je strašně těžké. A já bych řekla, že neexistuje u nás. Musí být mezi nimi vždycky nějaký zdravý člověk, který

chodí se skupinkou někam, chodí spolu do divadla, chodí spolu na pivo, ale vždycky je to nějaký zdravý, mladý, který na sebe naváže tři, čtyři ty lidi s mentálním postižením, ale přátelit se mezi sebou prostě nedokážou. Nedovedou si mezi sebou najít sobě rovného, že by vytvořili takovou dvojici. To je vyjímka i v těch ústavech co vidím, je to vyjímka. A zase je to hodně podporované z vrchu, když vidí, že ten vztah se vyvíjí tak nějak, tak musí někdo v tom vztahu pomáhat, protože víme my, jak je to strašně těžké ten vztah udržet, budovat. Měli jsme tu pár, který se dlouho přátelil, pak spolu taky chodili, po dvou letech, ač nás to všechny moc mrzelo, protože oba dva jsou velice fajn, tak to skončilo. Už dál se nedokázali domluvit, kde budou bydlet, za jakých podmínek, jak budou platit byt. Jsou schopni bydlet u rodičů, stýkat se, ale nevyvíjí se to dál. Ti dva postižení se spolu nedomluví, aby šli do kina, aby něco spolu zažili, neznám, já říkám jenom z toho, co znám, z ústavu, z dětského domova, z internátu, ze školy, deset roků třeba z tadyma, přátelství mezi těmito lidmi jsem já nepoznala.

Jaké mají zaměstnanci možnosti dalšího vzdělávání?

Všichni v chráněné dílně u nás, když nastupují do toho zaměstnání, jsou seznámeni s tím, že tak jak my, tak i oni jsou povinni se vzdělávat. Máme povinnost dalšího vzdělávání. Všichni, kteří jsme tady. A je jim to vzdělávání nabízeno u nás, anebo jim potom dáváme různé možnosti kurzů, na které my přijdeme, že se otevírají. Takže u nás se rozvíjí, každý den jsou dvě hodiny vzdělání. Každý den to mají buď po práci, nebo před prací, vybírají si z toho, nejsou povinni chodit každý den do toho určitého vzdělávacího cyklu, který nabízíme, ale vybírají si a platí si, aby to dělalo určité procento z toho platu, aby si prostě zaplatili to vzdělávání. Je to placené samozřejmě. A vzdělávají se základní rozvíjení trivium, z toho co se učili ve škole – čtení, počty, psaní. Dneska mezi trivium řadíme angličtinu a počítač. Čili toto jsou základní věci a není to formou, že by se učili zvlášť počty, zvlášť to a v podstatě by se dalo říct, všechno se děje formou počítačové gramotnosti. Čili na počítačích se buď dobrovolníci, praktikanti, naši zaměstnanci jim věnují a prostřednictvím počítačů se rozvíjí ty schopnosti nebo je to individuální vzdělávání. Protože máme před sebou cestu do Ameriky, tak všichni se učíme těm základům té angličtiny. Jde spíš o to, aby naslouchali ten jazyk. Třeba aby uměli poděkovat a pozdravit a takovou formou, aby se toho nebáli.

Je o to zájem?

Je. Pokud je dobrý lektor, tak ten zájem je a oni nepůjdou za vzděláváním, ale za lektorem. Ať se to týká čehokoliv, i kdyby neuměli malovat a chtějí se naučit malovat kresbu třeba a přijde dobrý lektor, tak půjdou za ním. No, a když zjistíme například, že se otevírá kurz pro seniory, práci třeba s fotoaparátem, digitální fotografie nebo nějaké zdokonalení na počítači, tak hlásíme i ty lidi, kteří se naučili i v nějakých kurzech pracovat s tím foťákem digitálním a tak. V rámci služby děláme kulturní a sportovní aktivity, ale mohou se k tomu přidat i zaměstnanci chráněných dílen. My tu integraci podporujeme, takže když se ve službě jde plavat, tak lidé, kteří nepracují, tak můžou jít ve svém volnu můžou využít tady těch nabídek toho centra. My máme čtvrtky třeba na volnočasové aktivity, takže buď se chodí plavat, jde se do aqaparku, jezdí se na výstavy, poznávají se různá města, sportovní, společenské, kulturní.

Jak připravují chráněné dílny své zaměstnance na volný trh práce?

Spoustu věcí, které děláme neuvědoměle, že si je neuvědomujeme. Takže, že by byla konkrétní příprava, že bysme měli nějaký takový plán, to nemáme. Ale máme teď projekt EU, máme dva projekty z EU, kde připravujeme lidi ze služby do chráněné dílny a

z chráněné dílny na ten volný trh práce. A v podstatě, abysme to uměli zdokumentovat, abysme si to uměli my sami zdůvodnit, kdy už je ten člověk schopný buď do té chráněné dílny, nebo na ten volný trh práce, tak už rok vypracováváme takovou celou metodiku. Takový program, jaké musí mít charakterové vlastnosti, co se musí naučit v jednotlivých dílnách a co musí umět, které věci, aby mohl postoupit buď ze služby do chráněné dílny, nebo z chráněné dílny na volný trh práce. Čili ač se mně ta otázka líbila, myslela jsem, že nepřipravujeme, tak připravujeme. Nemáme na to jako přímo, v rámci naší práci nějaký takový plán, ale tento projekt jsem nebo oba dva projekty, jsem dělala já, že jsem nevěděla přesně, kdy je ten moment, kdy ten člověk může přejít. My jsme si to řekli mezi sebou, ten to už umí udělat to, ten už umí udělat to, ale v druhé dílně mně řekli, on u práce nevydrží, on pořád odbíhá. Já jsem vzala nového pracovníka, jako realizátorku dvou projektů EU a ta se na základně mojího projektu, který jsem udělala, snažila vypracovat s ostatními lidmi tady ten tzv. program přechodu ze služby do chráněné dílny a z chráněné dílny na volný trh práce.

Myslíte si, že mají zdravotně postižení zaměstnanci o práci na volném trhu práce zájem?

Mají zájem všichni, protože zase v tom vidí něco jiného. Tady je to separované, je to jiné. Tím, jak slyší nás, jak o tom mluvíme, tak vnímají, že je to posun dál a nedovedou si představit, co je na tom volném trhu práce čeká. Protože my jsme opravdu na východě, je to džungle a tito lidé, když se do té práce dostanou, bývají strašně zneužíváni, ale strašně. Nejenom zaměstnavatelem, nejenom kolegy, ale celým společenským okolím, kdy jsou lidé sociálně slabí, kteří umí vyhmátnout tu situaci, kdy tohoto člověka využít. Čekají na dobu výplaty a v ten moment se s ním skamarádí a celou výplatu jsou schopni propít, nechají se hostit a to je jenom jedna z věcí, které říkám bývají využívání po všech stránkách, kde vůbec to využívání jde. My se zase nesnažíme až tak ty opravdu víc postižené na ten volný trh práce dostat, i když jsme byli v cizině a viděli jsme, že to prostě jde, ale ta společnost, ať je to Anglie, severní státy i to Německo, jsou prostě dál. Jsou dál a s těmito lidmi jsou schopni nějakým způsobem pracovat.

Jak je volný trh práce na zaměstnávání těchto osob připravený? Myslíte si, že je připravený?

Ne, není. Hlavně nikdo není připravený. Nejsou připraveni zaměstnavatelé, neumí s nimi. Ten volný trh práce bude připravený, až bude absolutní integrace a inkluze těch zdravotně postižených, až budou s náma žít, až je budou všichni znát, teprve můžou jít do té práce. Protože my nejsme schopni, tady by muselo být vytvořených x nějakých vzdělávacích center, které by vzdělávaly zaměstnavatele. A nejenom zaměstnavatele, ale i ty spolupracovníky, aby věděli, jak s nimi žít. Aby věděli, že i když něčemu třeba ten člověk nerozumí, na druhou stranu je tak schopný vydržet u práce, vytrvat, že je schopný ty čtyři hodiny montovat něco, dělat něco. Čili, té jeho kapacity se dá využít. Ale pokud nebudou ne vzdělání, ale pokud si neprojdeme tím, že s nimi budeme žít jednu generaci, tak to nepůjde. Ti lidé spolu neumí žít.

Jaká jsou úskalí chráněných dílen? S jakými problémy se v současné době potýkáte?

Tak v první řadě jsou to finance. Všecko ztroskotává na financích. Na druhou stranu, není to zase jenom o těch penězích. Je to o lidech, a když ti lidé umí vytvořit jako dobré zázemí, tak nemusí být to financování úplně na tom prvním místě, protože ten stát vlastně zatím pořád nějakým způsobem ty chráněné dílny podporuje. Je fakt, že dává na provoz dílen nějakou tu částku, dává nějakou částku i na zaměstnávání zdravotně postižených, dává na vytvoření pracovních míst, dává na mzdové náklady na první rok nebo nějakou dobu v tom

prvním roce. Takže nemůže zase říct, že by je vůbec nepodporoval. V některých momentech je to třeba podpořit víc a dál je to zase neznalost zákonů nebo nechtění vůbec ... Administrativy už je tolik, že dneska i ti zaměstnavatelé vůbec nechtějí zaměstnávat, jako podnikatelé a podniky, nechtějí vědět, že existují nějaké chráněné dílny. Než by například odváděly daně státu, můžou od těch chráněných dílen brát nějaké výrobky, zadávat jim práci, čili, tady je ještě taky taková mezera, kde je třeba větší osvěta, přesvědčovat ty zaměstnavatele, aby si našli někoho, koho budou podporovat, od koho můžou žádat ty výrobky. Chráněné dílny, i když jsou, nemají odbyt, nemají výrobní programy. Ty výrobní programy my vymýšlíme na koleně. Je to zbytečné, kdyby ten podnikatel přišel s tím, toto a toto jsou schopni ty chráněné dílny pro nás udělat, tak prostě oni mají zaplacené už vlastně to, co se odvádí státu, že nám zadají práci a my to pro ně vyrobíme a je práce i pro ty postižené. Bohužel jsme na té hranici, kde to bude trvat dlouho, za nama už o to nemají zájem budovat, tam se buduje prostě něco jiného. My jsme na té hranici.

Co se vám povedlo v chráněných dílnách?

Kdybych měla říct za sebe, tak já mám takový ten pocit dobrý z toho, že jsem to deset let, byť s těžkým házením klacků pod nohy, s malým finančním podporováním, s malou vůbec podporou, aby jsme měli na jednom místě službu a chráněné dílny. Stát je velmi proti tomu, protože se jim to těžko, těžko počítá, protože ač to patří pod jedno ministerstvo, tak služby patří do poskytování služeb, je to jedna část, chráněné dílny patří pod úřad práce, pod aktivní politiku zaměstnanosti. A když sem přijdou na kontrolu, tak rozlišit co je služba, kdo je ve službě, co je chráněná dílna, je pro ně strašně těžké. My jsme to pro ně zlehčili tak, že jsme si to rozdělili na půl, že máme 50 % služby, 50 % chráněných dílen, čili i když se počítají energie, místnosti, všechno, tak je to takhle rozdělené, tak pro ně je to pořád složité a pořád myslí, že my ten stát nějakým způsobem okrádáme. Místo toho, aby byli nadšeni, když tady projdou, aby byli nadšeni, že ta integrace splynula už v tu inkluzi, a že není poznat, že oni zvenku nepoznají, kdo je ve službě, kdo je postižený, kdo není postižený. My to víme. Podle toho je samozřejmě odměňujeme, podle toho si platí tu službu. Důležité je, abych to věděla já, abych to měla na papíře, aby to věděl ekonom. Důležité je, aby když sem přijde člověk zvenku, aby to neviděl. Takže já jsem ráda, že jsem to nějakým způsobem deset let ustála, že jsem to udržela. Za druhé jsem strašně ráda, že jsem dokázala vytvořit spoustu nových pracovních míst, zaměstnat ty lidi, o kterých jsem mluvila, že chodili bez práce a v podstatě, když vezmu ty první lidi, co jsem zaměstnala, všichni jsou na volném trhu práce. Jsem ráda, že můžu být mezi těmi lidmi s tím postižením, protože jsem se je za tu dobu asi naučila chápat a jsem strašně ráda, že můžu jejich rodičům říct, že už se konečně o ty děti nemusí tak starat a bát, jak když se jim narodili, nechtěli je vzít do jeslí, do školky, do školy, pořád byl problém, co bude po škole. Užili si dvacet let prostě šíleného „martíria“, ale vychovali děcka, prostě nádherné, jsou to bezvadné jejich děcka. Čili nejenom třeba spolupráce s těmi lidmi s postižením, že se mně podařilo naučit žít všechny ty skupiny lidí, ať jsou různě zdravotně postižené spolu, ale že spolupracujeme i s těmi rodiči a že ti rodiče jsou šťastni, že ty děcka prostě někde mají a že dneska je to třeba tak daleko, že můžou říct, za půl roku, za třičtvrtě roku, moje dítě, které pracuje, pojedou do Ameriky a bude se snažit překonat prostě nějaký rekord. Že tam, kde vždycky brečeli, kde se nemohli chlubit, kde nemohli chodit ti rodiče na srazy spolužáků svých vlastních, kde se všichni chlubí svými dětmi a tito lidé nechodili na srazy, tito rodiče. Tak dneska už můžou říct, děcko je zaměstnané, je spokojené, bylo tam a tam.

Hospodaří si sami?

Úžasná otázka. Nehospodaří si sami, protože jim to rodiče nedovolí. Rodiče jim to nedovolí, berou to do společného rozpočtu, nechcují je ani nikam pouštět, nepustí je na sportovní hry do Čech, protože na to nemají, ač jim polovinu třeba hradíme my, protože zrovna omítají barák nebo něco a nedávají jim ani částku nějakého kapesného. Do budoucna ta naše spolupráce s rodiči spočívá v tom, aby jsme rodiče přesvědčovali, aby jsme udělali nějakou tu osvětu, nějakých pár přednášek, aby to byly přednášky zvenku, nejenom jakože od nás, že jim musí nechávat kapesné. Měli by je naučit hospodařit a hospodařit s penězi, měli by jim nechat tu částku, protože jsou to jejich peníze. Takže nehospodaří, z 99 %. Finanční hospodaření máme také v našem vzdělávání. Je zvláštní, že ti, kteří si vydělávají nejvíc, pracují na šest hodin v kavárně a mají největší plat, tak ti nemůžou jezdit nikam.

Kolik tady máte chráněných dílen?

Deset

R3*Jak dlouho pracujete v chráněných dílnách?*

Pátým rokem

Jako funkci tady máte?

Dělám vedoucí chráněné dílny zahradnické. Na půl su v gastrodílně a ještě v kreativní dílně. Dá se říct, že už jsem obešla všechny dílny, takže ve všech dílnách vím zhruba, o jakou práci jde. Naší hlavní náplní, co je, tak je vzdělávat ty zaměstnance, kteří tady přijdou z těch praktických škol, aby jednak nezapomněli to, co už se naučili a jednak aby se přiučili, co budou potřebovat pro život.

Jaký máte pohled na chráněné dílny?

Myslím si, že pro zaměstnance určitě lepší, než sedět doma a nic nedělat. Protože jednak rodič má od nich klid, oni někde dochází, takže se učí tomu něco dělat pravidelně, což si myslím, že pro život je vždycky to nejdůležitější. Protože jak se to nedělá pravidelně, tak si myslím, že to děcko nemá ani žádnou zodpovědnost, nic. Tak to vlastně se samo nějak musí donutit, že musí jít z domu něco udělat, ať se mu to líbí nebo ne. Určitě je to pro ně velice dobré, protože z hlediska rodiče je to velká úleva, protože nejsou s tím dítětem jenom oni a že to děcko se vlastně naučí aj třeba nějaké autoritě, že někdo mu může něco ukázat. Někdy ty rodiče ty děti šetří, ale potom, jak přijdou do běžného života, tak už to není o tom šetření, už je to, musí se postarat samo o sebe... A musí se i umět za sebe samo postavit.

Jak a v čem ovlivňují chráněné dílny život zdravotně postižených zaměstnanců?

Tak myslím si, že určitě vzděláváním, protože v běžné domácnosti ... třeba vím, že když kadeřnictví fungovalo jako běžně, tak děcka do dneška třeba použijou to, že se tam naučili masírovat ruky. A oni třeba dojdou, a když vidí, že jsme nějaké utahané, tak řeknou nechceš, my tě namasírujem. Z každé té dílny si myslím, že něco pochytili. V kavárně, myslím si, že komunikace s lidma, protože to nejde, aby tam došel, postavil se a nic neříkal. A někteří, co jsem si všimla, že třeba za ten rok, dva, když tady jsou, tak nemluvili. A oni třeba se i víc rozvykládají, protože jsou v kolektivu, nejsou jako jenom doma.

Jak mohou naučené dovednosti dále využívat?

Tady vlastně všichni začínají tím, že se učí něco a oni mají na to neomezenou dobu. Když nezvládne ten úklid něčeho, ať už je to třeba kanceláře, oni většinou mají k tomu vypsané, co se všechno v té kanceláři uklízí, třeba že vynesou koše, že si napřed pozametají, mají tam pracovní postup. A on se to učí tak dlouho, až si zapamatuje, jak se to dělá. Myslím si, že většina z nich doma pomáhá, jako díky tomuto. Třeba já se jich zeptám, kdo chystal svačinu. Už neslyším je říct, že říkají jenom jak dřív, maminka, už říkají, že si chystali sami. Myslím si, že i v tomto pomůžou rodičovi. Je to opravdu zátěž pro celou rodinu.

Kterou dílnu mají zaměstnanci nejraději?

Mýdlárnu. Tam to krásně voní. A keramiku. Myslím si, že toto jsou tak jejich nejoblíbenější. V létě zase se mnou chodí rádi na zahradu, protože jsou venku. Každá ta dílna má něco. Hrozně rádi chodívali do kadeřnictví. Protože někomu se líbí, že může někomu umýt hlavu. Kavárna určitě taky, protože tam zase můžou ochutnat poháry. Nejméně populární je úklid.

Jaké dovednosti se mohou zaměstnanci v chráněných dílnách naučit?

Začínají od takových drobností. Když vezmu třeba tu mýdlárnu. Tak tam vlastně oni musí nadrobno nakrájet, zjistila jsem, že oni nevěděli dřív ani jako významy některých slov pro mě běžných a že když třeba na triviu se učí vyjmenovaná slova, tak se vždycky ptáme, jestli rozuměli všem slovům a teď zjistíme, že běžné slovo si vysvětlí úplně jinak. Takže když zjistíme, že nadrobno není nadrobno, tak řekneme, že nadrobno je na malinké kousičky a ukážeme asi jak. Určitě zručnost, protože třeba Honzík došel a on neuměl ani ten korálek navléknout a za celý den měl třeba jen pět korálků a ještě špatně. Pořád jsem mu říkala do kola, propíchněš, protáhneš, aby to bylo na konci stejně dlouhé, zamotáš. On aj ten cit v rukách, všechno procvičuje. A teďka on dojde, už jich má hrst, jo, teda aspoň na ten jeden stromeček a řekne, to jsem já sám. Já když zkontroluju konce, tak řeknu, Honzíku, ty jsi šikovný, ty jsi to opravdu jako zvládl a je vidět, že čím dál víc sám se hlásí aj na úklid. Teďka má radost, že bude zaměstnaný aspoň na dvě hodinky, protože někteří z nich nevydrží se dlouho soustředit, ale od toho mají to zdravotní postižení. Oni opravdu nevydrží se dlouho soustředit.

Jak mohou tyto naučené dovednosti dále ve svém životě využívat? Jak se mohou dále seberealizovat?

Nevím kdo z nich doma, kluci se mi hlavně chlubí. Já jsem byl překvapená, že jeden z nich je zbaven částečné svéprávnosti a ten je nejzručnější. Je vidět, že vaří s maminkou a s babičkou a pomáhá na hospodě, takže je zručný. Jsou méně zruční, ale ti mají třeba celý ten invalidní důchod a těm se musí říct slovo po slovu, co se bude dělat a někteří z nich řeknou, že doma potom třeba nic nedělají. Někteří z nich si myslím, že pomáhají doma hodně. Je to hodně aj o výchově z rodiny. Pokud to dítě vyčlením z té rodiny hned na začátku, na nic nesahej, nic nedělej, tak myslím si, že ti šikovnější jsou tady u nás, že my máme tady jedny z nejšikovnějších děcek, kdy vyšly z praktických škol. Myslím si, že naučit někoho, kdo je na tom zdravotně a duševně špatně, takže je to určitě větší zásluha, než někdo, s kým takto ještě pracovat jde. Je důležité i vycítit, že to děcko třeba dnes nemá náladu nebo, že je nějaké rozhozené, tak ho nebudu zuby nehty nutit.

Jak chráněné dílny ovlivňují vztahy mezi zaměstnanci?

Vztahy, všichni si musíme pomáhat. Taky mezi sebou víc komunikujeme. Málo z nich se třeba domluví a jdou spolu někam. Oni chodívají s nama, ať už jedou třeba na vánoční trhy do jiného města nebo třeba na Lešnou. Oni spíš, když my něco vymyslíme a oni se přidají.

Jak chráněné dílny podporují další vzdělávání zdravotně postižených zaměstnanců?

Oni mívají trivium a to se jim nelíbí. Jim se líbí počítače, takové ty moderní věci. Jim se líbí angličtina, teďka mají jet do Ameriky.

Jak chráněné dílny připravují své zaměstnance na volný trh práce?

Připravují se. Myslím si, že ti středně a ti málo vzdělatelní, tak z těch nepočítám, že na volném trhu práce by mohl být bez dospělého člověka k sobě. Určitě by mohli jít do kavárny, bufetu a do takových zařízení. Nejsem si jistá, že v normálním provozu by na ně brali ohledy, že tuto práci zvládnou. Je třeba si uvědomit, že oni nevydrží dělat celých osm hodin, že jsou třeba roztěkaní, rozhodí je něco, co třeba nás nerozhodí a je to rozhodí na víc dnů. Já jsem říkala, že už konečně vím, co je mentální postižení. Protože mě když něco mrzí, tak já si to myslím potichu, doma to třeba prezentuju, ale je když něco rozhodí, tak třeba týden za mnou chodí v pětiminutovém intervalu a pořád dokola vykládá, co mu to někdo řekl a znervózňují tím další okolí. Zatne se a u některých to trvá hrozně dlouho. Nevím, jestli si zdravý člověk toto uvědomuje, že nemůže ho nějak urazit. Kdyby mu tam někdo řekl třeba jen: „pohni, jsi pomalý“, mohl by ho tím úplně vyřadit z práce.

Mají o volný trh práce zájem?

Většina z nich se bojí. Oni tady mají své maminkovsky domácí zařízení. A známe je už dlouho a známe jejich možnosti. Jsou tady různě šikovní, umí strašně moc prací, ale na volném trhu mám o ně obavy. Bojím se, ať je někdo neodírá a nepodvádí. Aspoň my by jsme zase měli aspoň zpětně dohlédnout na to, že na tom volném trhu práce všechno vůči nim dodržují.

Myslíte si, volný trh práce je připravený zaměstnávat zdravotně postižené?

Není připravený. Je to velmi obtížné.

Jaká jsou úskalí chráněných dílen?

Určitě se potýkáme, kde sehnat peníze na to, aby to mohlo jet a fungovat. Vypracovávat projekty, tak na tom prosedí hodiny a hodiny, práci si berou domů a ještě vlastně pořád se to přepracovává a to všechno jenom proto, aby jsme ten provoz nějak zachránili.

Co se vám v chráněných dílnách nejvíc povedlo?

Za deset roků, to že tady byli tři zaměstnanci včetně paní ředitelky a že začínali s jednou dílničkou, tak si myslím, že se povedlo hrozně moc. Teď je tady přes 30 zaměstnaných klientů, nás je 13, je tady 10 chráněných dílen a všechny jedou. Myslím si, že rok od roku se všichni se snažíme, aby to fungovalo a jelo. Pani ředitelku máme velice ambiciózní.

Jak si zdravotně postižení zaměstnanci hospodaří?

Ti, co jsou v rodinách, myslím si, že rodiče jim dávají aspoň nějaké kapesné a oni si musí hospodařit aspoň s tím svým kapesným. Za většinu z nich hospodaří rodič. Rodič nebo prarodič je usměrňuje. Velké problémy jsou určitě s dětmi z ústavu. Někteří neznají hodnotu peněz.

Myslíte si, že by se chtěli osamostatnit?

Jsou tady někteří, co by se chtěli osamostatnit a chtěli by chráněné bydlení. Myslím si, že někteří ale nejsou schopni celý den se o sebe postarat. Oni mají jiné touhy. Oni mají touhy třeba, že by si koupili něco, co vidí u ostatních děcek.

V jaké dílně pracujete?

Sem vedoucí kreativní dílny.

Jak dlouho pracujete v chráněných dílnách?

7-8 roků.

Jaký máte pohled na chráněné dílny?

Myslím si, že je to výborné, skvělé pro tady tyto děcka, protože oni nemají uplatnění někde jinde. Prostě nemají. V těch chráněných dílnách oni si můžou vyrábět, máme tady kavárnu, kuchyň, úklidovou dílnu jsme měli. Takže já si myslím, že je to jejich seberealizace. Nemusí sedět doma a třeba se dívat na počítač. To většinou dělají, když dojdou z tady.

Jak ovlivňují chráněné dílny život zdravotně postižených?

Hlavně jsou v kolektivu. Musí brát ohledy jak na vedoucí, tak na ty děcka, co mají vedle sebe, co jsou třeba stejně staré. A vidí tu práci. Práci jak v kuchyni, tak v kreativní dílně, keramické.

Jaké dovednosti se v chráněných dílnách naučí?

Tak záleží na tom postižení. Určitě je to zručnost, jako třeba učí se navlékat korále nebo dělají kuličky z keramiky. Myslím si, že i ten úklid tady. Když se skončí, každý si uklidí svoje místo a potom se uklidí celá dílna. Naučí se i určité samostatnosti, zodpovědnosti, ale málo z nich by šel do zaměstnání od nás. Oni v té kuchyni třeba připravují zeleninu, pomocné práce. Naučí se, že musí přesně přijít na tu hodinu do práce, mají nějakou přestávku, mají náplň práce, že musí pracovat. Je to zaměstnání, není to nějaká hra. Toto si myslím, že všichni, opravdu všichni získali.

Jak mohou tyto dovednosti dále využívat a jak se mohou seberealizovat?

Tak nejvíce v té kuchyni anebo taky úklid. Tak třeba doma, si připraví nějaké jednoduché jídlo sami. Ale u některých jsou takové výkyvy, že jednou to udělají bezvadně, ale podruhé to není ono. Takže potom na ten trh práce je to strašně složité. Protože ten náš zaměstnanec, na něho není stoprocentní spolehnutí.

Jaká dílna je nejoblíbenější a proč?

Myslím si, že hodně mýdlárnu mají rádi, keramiku. Asi mýdlárnu, tady to strašně krásně voní. Každý má vyhraněné to svoje a tam chodí rád. Ale oni se většinou střídají. Zaměstnanci mají na každý den určené, kam půjdou. Tam oni si nesmí vybírat.

Jak chráněné dílny podporují další vzdělávání zdravotně postižených zaměstnanců?

Tak tady mají angličtinu, trivium. Ta angličtina, nějaké ty základy a ještě počítače. Počítače jsou nejvíce oblíbené. Na internetu něco vyhledávají a trivium, psaní, pročítání taky. Pořád se vzdělávají. Ještě kurz úklidový ve Vsetíně. Je to velice pěkně podané. Je k tomu hromada knížek, ale velice srozumitelné, že si tam vymalovávají ty úklidové předměty. Jezdili tam každý týden a byly i závěrečné zkoušky. Teď probíhá další. Mají o to velký zájem. Každý čtvrtek tady mají buď výlet, nebo plavání, na výstavu třeba jedou, do knihovny. Oni strašně rádi jezdí na tyto výlety.

Jak chráněné dílny ovlivňují vztahy mezi zaměstnanci?

Co vím, tak holky chodí spolu na káfičko, Na bowling chodíme všichni. Někteří už jsou schopni se domluvit a jít spolu někam. Nebo si spolu pomáhají.

Jak je připravují chráněné dílny na volný trh práce? Mají o práci na volném trhu práce zájem?

Je to individuální. Největší uplatnění mají v té kuchyni nebo na úklid. Ale myslím si, že je to tam pro ně hodně náročné.

Jak je volný trh práce připravený na tyto zaměstnance?

Ne není, myslím, že by se to mělo určitě změnit. Toto určitě by mělo být v nějakém zákoně nějak ošetřené. Že by měla ta firma mít opravdu povinnost ty lidi zaměstnat.

Jaká jsou úskalí chráněných dílen? S čím se v současné době nejvíc potýkáte?

Nemáme peníze vůbec. Pořád máme jako vyrábět, prostě stát nás nechce podporovat. Podle mě by stát měl tady toto podporovat. Ty děti, oni to vlastně už nejsou děcka, to jsou už dospělí a oni by chtěli být trochu srovnatelní s těma zdravýma. Oni potřebují tu podporu, to vedení i v té firmě, že oni nedokážou být úplně samostatní. Ale to by právě mělo být tak nějak zohledněné. Aby ten zdravý člověk se o ně staral a nějak je zastřešoval, aby dohlížel a určitě by to fungovalo. Jsou šikovní.

Co se vám nejvíc povedlo?

Myslím si, že tady opravdu jsou spokojení a opravdu máme hezké vztahy. Myslím si, že můžou taky přijít, když mají něco osobního. Každý máme, tomu se říká klíčový pracovník, ty pracovníky tak rozdělné a ten klíčový pracovník je takový maminka, tatínek. Ten zaměstnanec může dojít i s osobním problémem a může se to řešit a i s rodiči.

Hospodaří si sami?

No, tak jak kdo, ale většina mají dohled rodičů. Málo, málo z nich si myslím, zvládají tady toto samostatně. Pořád je tam ten dohled. Protože když dohled není, tak to většinou všechno utratí. To je právě ono, že ta samostatnost u nich není, jak by jsme si představovali. Jsou dospělí a někteří si to taky myslí a tvrdí to o sobě, že to zvládnou, ale úplně ne.

Myslíte si, že by se chtěli osamostatnit?

Chtěli.

R5

Jak dlouho pracujete v chráněných dílnách?

V dubnu to bude rok.

Jaký máte pohled na chráněné dílny?

Tak myslím si, že je to určitě něco skvělého, že já to vidím v těch lidech, kteří tady pracují. Je to určitě fajn, že se můžou dále rozvíjet, že můžou někde pracovat a neseďte doma a být závislí jenom na dávkách a tak. Už to, že chodí mezi lidi, že pracují, že mají každodenní povinnost, je obrovské plus.

Ovlivňují chráněné dílny život zdravotně postižených zaměstnanců? Čeho se ta změna týká?

Týká se toho, že i přesto, že mají nějaké postižení, v naší organizaci pracují s lehkým a středně těžkým mentálním postižením, takže asi máme, když to tak řeknu v uvozovkách, nejlehčí cílovou skupinu, protože na některých se to postižení ani neprojevuje. Hlavně je to

ovlivňuje v tom, že mají nějaké dovednosti, které si musí plnit, protože v chráněné dílně oni chodí jako do zaměstnání, jako všichni ostatní chodí do zaměstnání, oni taky a samozřejmě mají své povinnosti, které si musí plnit, stejně jako práva. To je taky hrozně důležité, aby tohle oni pochopili, že kromě toho, že mají nějaká svá práva, které je samozřejmě nutno hájit, tak na druhou stranu jsou tady povinnosti, které musí plnit. Což je někdy docela obtížné. Jednak je tady ta práce, ale že si musí psát docházku, že si musí, co tam dělali. Někteří zaměstnanci to nedělají, ale je to jejich povinnost, je to součástí jejich práce. Oni to nedělají, protože je to nebaví. Třeba nepovažují za důležité, aby pochopili, co ta práce všechno obnáší. Protože na jedné straně je ta práce, která je za něma vidět, že udělali třeba hrneček nebo uvařili kávu a že je to nutné zaznamenat na tyto dokumenty a je to docela někdy potíží tady tohle.

Kterou chráněnou dílnu mají ti zaměstnanci nejraději a proč?

Kterou mají nejraději? Tak možná i kavárna je taková hodně oblíbená, myslím, že je to zejména proto, že tam je i ten kontakt s lidma zvenčí, že možná by se někdy s těmi lidmi ani nepotkali. Slunečnice jako taková má právě aktivizační činnosti, kde vlastně uživatelé centra denních služeb i teda uživatelé chráněných dílen v rámci centra jezdí třeba na výlety, poznávají různé místa, třeba chodíme do kina, do divadla, kamkoliv, je tady spousta takových zaměstnanců, kteří se jinam ani nedostanou. Kdyby ta Slunečnice jim neudělala ten program, tak oni si ten program neumí sami vymyslet. Což je u lidí s mentálním postižením asi docela takový problém.

Jaké dovednosti se mohou zaměstnanci v chráněných dílnách naučit?

Tak to nejde takhle říct v globále, protože každá ta dílna je jiná. Každá ta dílna dává tomu člověku jiné možnosti, které může rozvíjet, ale asi tak od té jemné motoriky, hlavně jsou to takové sociální dovednosti. Já to беру tak, že ti lidé pracují, což je opravdu něco, co by třeba před dvaceti lety bylo opravdu nemyslitelné. Takže myslím si, že ty sociální návyky, dovednosti, to, že se tady spolu tak bavíme všichni, postižení, nepostižení, tak dohromady, že to je to, co jim tak dává nejvíc. Jde o to, že každý má jiné schopnosti, nikdo nemůže být na stejné úrovni. Ono u lidí s mentálním postižením je taky ten problém věk, protože ono v určitém věku nastává stop a pak jde dolů ten regres a už je to pak, že ten člověk co se naučil, tak potom zase ztrácí. Tady u některých těch zaměstnanců vidíte, že už mají přes třicet a že už to s nima, že se fakt nic nenaučí, teď jde o to, aby si udrželi to, co umí. Tak já si myslím, že ty návyky, to že jsou zvyklí žít ve společnosti jiných lidí, že se dokáží navzájem tolerovat, každý má jiné postižení a to si myslím, že je hrozně těžké pro ně. Protože pro člověka, který je sám mentálně postižený, aby dokázal tolerovat někoho, kdo je třeba ještě víc postižený, tak to je hodně těžké. Tak v kavárně se naučí tu práci za barem, to znamená připravit veškeré kávy, připravit čaje, komunikace s hosty, to je obrovská zkušenost nebo i příprava toustů, palačinek. To znamená, že pokud se to naučí v práci, tak to zvládnou i doma. Udělat si svačinu sami pro sebe, to je opravdu velmi důležité. A všechny ty dílny poskytují to, že ten člověk se učí, jak žít v té společnosti. To je důležité tohle. Ale každá dílna je jiná samozřejmě. Je tam ta manipulace, práce s těma rukama, to že nesedím doma, že něco dělám, že něco vytvářím. Nebo gastrodílna, umí si sám uvařit. Třeba těžko bude doma někdo vyrábět mýdlo, ale už to, že to někdo umí je plus. Já si myslím, že po tom všem jim každopádně narůstá sebevědomí. Pokud něco umím, něco znám, tak mám potom už nějaké postavení. Mám radost sám ze sebe, že třeba už umím nakrájet mýdlo. Obdivuju všechny ty, co to umí. Stejně tak jako vyrobit hrnek, udělat misku, to je to, co se tam učí. Myslím si, že být hrdý na to, že něco znám, že něco umím.

Jak mohou tyto dovednosti dále využívat? Jak se mohou dále seberealizovat?

Tak jsou tady zaměstnanci, kteří mají v plánu se dostat na volný trh práce, což je i našim posláním, ale ne u všech je to možné vzhledem k jejím postižením. Pokud někdo se chce dostat na volný trh práce, tak samozřejmě v tom ho podporujeme a pokud si třeba píše životopis a píše tam své zkušenosti, tak určitě je to dobré napsat všechno, co umí, vlastně co se učí v těch dílnách. Jo, takže já si myslím, že ten záběr je tady široký a ten, kdo se chce dostat někam dál, tak je to určitě fajn, i když je to, jakože ta integrace strašně dobrá věc, já to strašně podporuju, ale nejsem si ještě jistá, že naše společnost je na to připravená.

Jak chráněné dílny ovlivňují vztahy mezi zaměstnanci?

Tak je to jako každý pracovní kolektiv, já si myslím, že tady u nás je to takové jiné, že třeba než pracujete v nějaké komerční sféře, protože já to můžu srovnávat, tak tady je atmosféra taková přátelská, řekla bych. Neříkám, že tady nejsou konflikty, nemože být každý s každým samozřejmě. Ale myslím si, že v čem je tady trošku problém, tak je to mezi zaměstnanci chráněných dílen a mezi uživateli centra denních služeb, protože bych řekla, že trošku je tam ta závist. Já tady třeba pracuju v té keramice, já si tady dělám ten hrnek jako centrák a ty tady děláš stejný hrnek a ty máš za to zapláceno. A všichni v mém věku pracujou a proč já ne ...Ale je to o tom, že v tom centru denních služeb jsou lidi, kteří nemůžou být zaměstnaní, kteří u té práce opravdu nevydrží, třeba jejich zdravotní stav, jejich postižení to neumožňuje a je to hrozně těžké to takhle někomu vysvětlit. Trošku té rivality opravdu někdy cítím, není to u všech, ale u těch uživatelů právě, že trošku závidí těm zaměstnancům.

Jsou schopni navázat v chráněných dílnách přátelské vztahy?

Určitě ano. To je jak všude jinde. U lidí s postižením je to tak krásné, že oni jsou bezprostřední. Oni jsou na sebe našťvaní a ne jak třeba my jsme strašní skrývači. Ale oni si to všechno řeknou do očí, třeba „já tě nemám rád, já už tě nemůžu ani vidět“, ale to je tak strašně hezké, ale někdy jsou na sebe docela drsní. Oni dávají ty city hrozně najevo, že to není jako tak skryté.

Myslíte si, že udržují tyto vztahy i mimo chráněnou dílnu?

Teď jsme vyzpozovali, že už se to tak malinko začíná dít. Jak my pořádně třeba ty výlety a plavání, bowling a takhle, tak oni už se teda snaží domluvit se i mimo a jdou si někam posedět anebo se vzájemně navštěvují, což si myslím, že je obrovský krok dopředu. Dřív se snažili vedoucí pracovníci ty zaměstnance chráněných dílen, aby se stmelili spolu i mimo práci, ale, aby jsme nebyli my ti iniciátoři.

Jaké mají možnosti dalšího vzdělávání v chráněných dílnách?

Takže v rámci Centra denních služeb nabízíme několik takových druhů vzdělávání. Jedno je trivium, kde se procvičuje čtení, psaní, počítání a samozřejmě je každý na jiné úrovni. Takže podle toho nastavím nějaké materiály, pro ty třeba co neumí psát, tak chystám třeba grafomotorické listy, případně nějaké počítání s počítadlem od jedné do deseti, nácvik podpisu a u těch šikovnějších už třeba měkké i, tvrdé y a takové ty věci, které jsou důležité už v praxi. Počítání hlavně, aby si uměl spočítat peníze v obchodě a tak, takže manipulace s penězi a tady tyto věci. To je teda věc opravdu důležitá. Máme teď na to nachystaný výborný program, ještě jsme ho teda nerozjeli, ale vlastně v rámci kurzu pro pracovníky v sociálních službách nám ho poskytla jedna paní docentka a je teda výborný. To jsou takové obrázkové materiály. My se v tom triviu střídáme, snažíme se o to, aby to bylo pevně dané tady to vzdělávání, protože naši zaměstnanci s postižením nemají rádi ty změny

a snažíme se, aby to nebylo tak příliš časté, aby se učilo vždycky ve stejný den, ale třeba ta kavárna zabírá hodně času a je to hodně závislé na tom, kolik je tam zrovna práce. Tak kavárna je stěžejní dílna, která je tak nejvíc výdělečná. Protože tam vlastně chodí hosté. Ale snažíme se o to, aby teď už to bylo zaběhlé v těch kolejích, že už si myslím, že už se to dostává do takového intervalu, kdy každý jako učí něco. Každý má třeba něco své a to učí. Máme tady ještě výuku počítačů, což si myslím, že taky je nesmírně důležité pro takový ten každodenní život. Taky máme výuku angličtiny tady, ještě vzdělávání v knihovně a stolničení. To stolničení, to se týká hlavně práce v kavárně, protože ono je to taková teorie, jak obsluhovat. Ale my tam procvičujeme třeba i takové věci jako třeba kódy a já si myslím, že je to fakt strašně těžké. O vzdělávání je velký zájem. Oni se vzdělávají všichni strašně rádi, protože je to pro ně takové příjemné uvolnění. Zaměstnanci tady pracují v průměru 3 – 5 hodin denně podle postižení. Vzdělávají se po pracovní době. Na každý den je vypsané jiné vzdělávání. Pravidelně čtvrtěční odpoledne je vyhrazeno pro sportovní a kulturní aktivity. Chodí se na koncerty, na výstavy, do divadla, a tak různě. Co se týče sportovních aktivit, tak se chodí plavat, na bowling, teď chceme na jaro uspořádat fotbalový turnaj, výlety do okolí, exkurze různě a tak.

Jak připravují chráněné dílny své zaměstnance na volný trh práce? Mají o práci na volném trhu zájem?

Je to různé. Tady v tomto pomáhá hrozně 43pyramida. Od loňského roku v naší organizaci probíhají dva projekty, jeden je zdatnost a druhý tady ta pyramida. A s tím souvisí hodnotící tabulky, které máme. Hodnotíme každou činnost v té které dílně, a to si myslím, že taky hodně pomáhá k té integraci, protože my teď máme zpracovaný takový přehled u každého zaměstnance zvlášť, které činnosti zvládá, které zvládá částečně a které nezvládá vůbec. Takže pokud by měl někdo zájem a řekl „já chci jít jinam“, tak sepíšeme životopis a budeme se snažit udělat všechno proto, aby jsme mu pomohli, aby se dostal na volný trh práce. Nám ty hodnotící tabulky vlastně hodně pomůžou k tomu, protože my potom můžeme říct, tenhle člověk zvládá tady tohle, tohle nezvládá, tak to mu můžeme doporučit, aby se ucházel o takovou a takovou práci. Takže ty tabulky jsou hodně dobré tady v tom, že k té integraci napomáhají. Je to pro nás takový přehled. O volný trh práce mají zájem. Jsou tady někteří, kteří o tom mluví stabilně a někteří jenom tak nárazově. Ale teď můžu říct, že tento rok rozjždíme praxe, jedna je teda v kuchyni, jedna je v kavárně. Je to běžná kavárna mimo chráněnou dílnu. Vybrali jsme několik zaměstnanců, kteří měli zájem o toto a kteří se toho účastní. Myslíme si, že je to taková šance se dostat jinam pro některé. Na druhou stranu nevím, nejsem si jistá, jaký je tam personál. Záleží na tom, jestli oni budou ochotní pracovat s člověkem, který má postižení, jak moc mu to dají pocítit a tak dál.

Jak je volný trh práce připravený zaměstnávat zdravotně postižené zaměstnance?

Je to různé. Já jsem říkala, že integrace je super, já s tím hrozně souhlasím, ale nejsem si ještě jistá, že na to tady ta česká společnost je připravená. Já bych jim to všem hrozně přála, aby se posunuli dál, protože pro ně pro všechny by to byl obrovský krok dopředu. Mně osobně vadí ty pohledy těch lidí venku. Někteří se dívají lítostně, jiní zase kroutí pohledem, co sem lezete. Já nevím, tohle je takové zvláštní. Je to různé, je to o lidech. Ale myslím si, že oni až se to naučí, tak, oni jsou hrozně šikovní, jim stačí, když jim to ukážete jednou a pak ještě podruhé a potřetí už to zvládají sami a výborně.

Jaká úskalí jsou v chráněných dílnách?

Myslím si, že někteří zaměstnanci už jsou tady dlouho a už by chtěli změnu. To jsou právě ti, kteří by se chtěli integrovat na ten volný trh práce. A taky se potýkáme s tím, že když

přijdou nějaké zakázky do dílen, tak je té práce opravdu dost a některým to přivádí stres. Myslím si taky, že jsme ohroženi, co se týká financí. My jsme vlastně nezisková organizace, tak teď jsme nějakým způsobem zajištěni díky těm dvěma evropským projektům, ale teď musíme zas tomu vyhradit ten svůj čas, aby byly všechny ty formuláře hotové, aby bylo všechno podle toho, jak ty projekty to dávají, protože jsou tam ty směrnice nějak nastavené a není to úplně jednoduché, protože těch tabulek je hrozně moc a není na to vždycky čas. Další problém je, že jsme měli docela problém se sousedy. Teď se naštěstí zvolilo takové společenství občanů, že teď jsme na tom docela dobře. Chodili sem někteří lidi a byli na nás docela hnusní a říkali, že už tady dlouho nebudeme a tak. Nevím, jestli jim vadila ta chráněná dílna. Teď už je to takové pozitivnější ty vyhlídky.

Hospodaří si zdravotně postižení sami?

Jak kteří. Někteří jsou šetrní, někteří by zase hned všechno utratili. Když je to postižení lehčí, tak si hospodaří sami. My do těch rodin nevidíme, my nevíme, jak to tam funguje. Ale myslím si, že u dost zaměstnanců, tam asi je zásah té rodiny.

Mají zájem si osamostatnit?

Ano, mají. Někde ta rodina nefunguje. Spousta tady už má návrh do chráněného bydlení, že by chtěli, ale že by chtěli na jednu věc, na druhou se bojí udělat ten krok. Ale jsou tady zájemci, že by se chtěli osamostatnit se.

PŘÍLOHA P II: FOTODOKUMENTACE

Výlet do Luhačovic

Turnaj v bowlingu

Aquapark Uherský Brod

Brno - Prezentace v Citibank

KREATIVNÍ DÍLNA

RUČNÍ VÝROBA DÁRKOVÝCH PŘEDMĚTŮ Z PŘÍRODNÍCH MATERIÁLŮ,
KORÁLKŮ A DRÁTKŮ.

STROM ŠTĚSTÍ

60, 90, 110 Kč

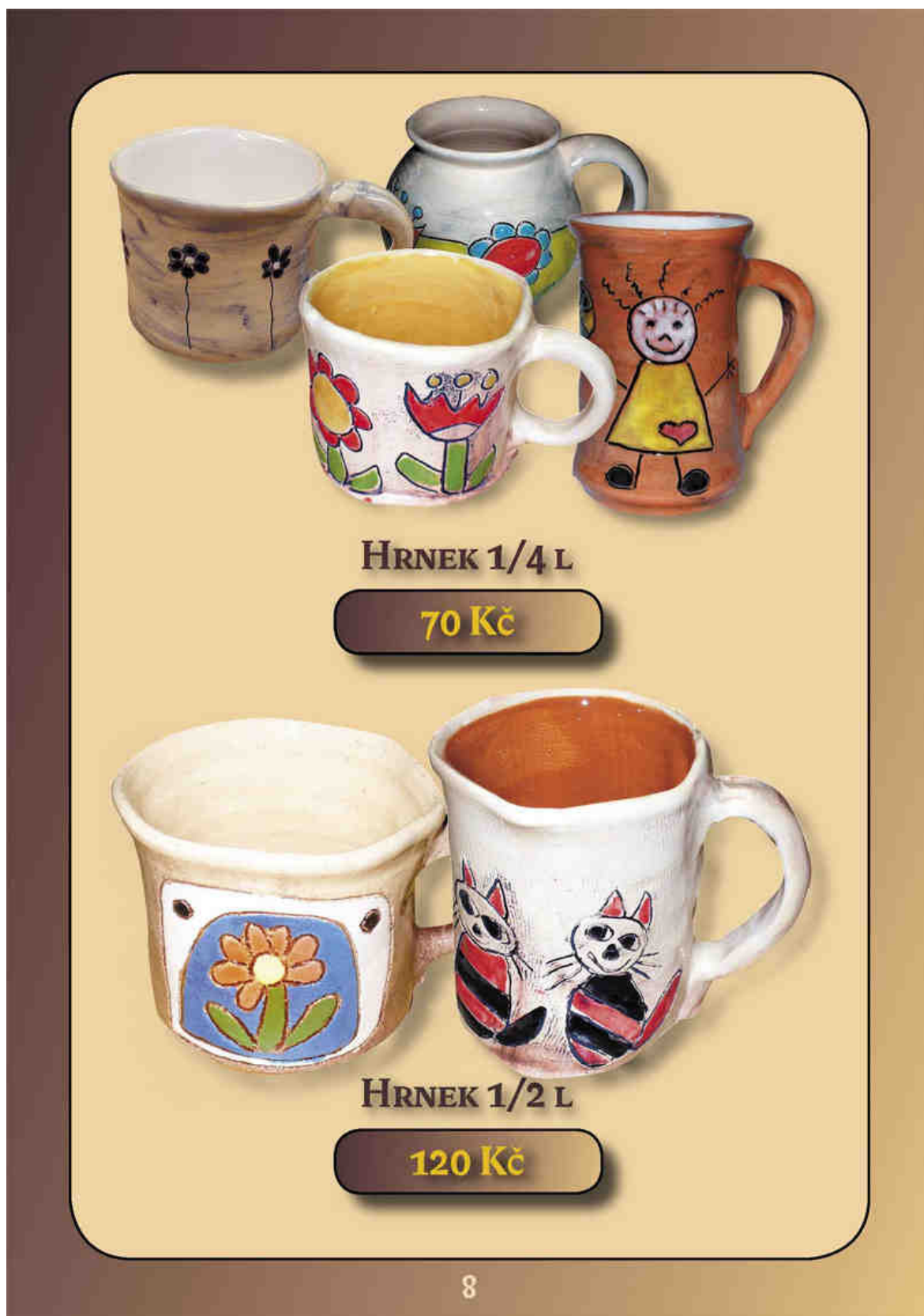
DLE VELIKOSTI

VĚNEC HOJNOSTI

100, 120 Kč

DLE VELIKOSTI

Ukázka z katalogu výrobků

LÉTO 2010

IZAP - SDRUŽENÍ PRO INTEGRACI ZDRAVÝCH A POSTIŽENÝCH DĚTÍ A MLÁDEŽE „CHCEME ŽÍT S VÁMI“

LÉTO / 2010

cena časopisu 35 Kč

SLUNEČNICE

ČTVRTLETNÍK - ZPRAVODAJ, KTERÝ SAMI TVOŘÍME

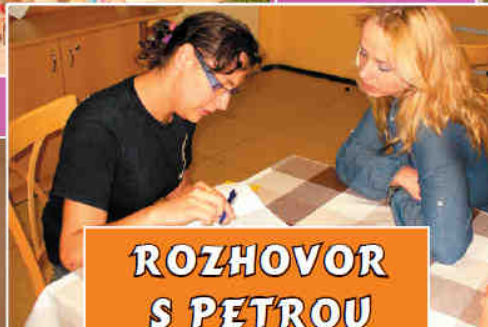
AKCE CIHLA

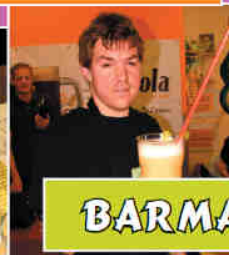
AUKCE

**MAKROBIOTICKÉ
ČTVRTKY**

**ROZHOVOR
S PETROU
HŘEBÍČKOVOU**

BARMAN ROKU 2010

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK

Vážení rodiče,

jmenuji se Miluše Červinková a studuji 2. ročník magisterského studia obor Sociální pedagogika. V letošním roce ukončím studium a pro svou diplomovou práci provádím výzkum v chráněných dílnách Slunečnice, který se zabývá, jak chráněné dílny ovlivňují rozvoj a seberealizaci mentálně postižených zaměstnanců. Součástí výzkumu je i přiložený dotazník pro rodiče. Prosím o vyplnění tohoto dotazníku. Ráda bych Vás požádala o objektivitu a upřímnost při vyplňování všech otázek.

1. Vzhledem ke zdravotně znevýhodněnému zaměstnanci jste

otec

matka

jiné

.....

2. Jak dlouho je váš syn/dcera zaměstnána v chráněných dílnách?

do 1 roku

2 - 3 roky

4 – 5 let

více než 5 let

nevím

3. Chodí tam rád/a?

ano, vždy

téměř pokaždé

spíše ne

ne, vůbec

nevím

4. Ve které dílně váš syn/dcera nejraději pracuje?

.....

nevím

5. Jak hodnotíte vztah odborných pracovníků chráněných dílen k vašemu synovi/dceři?

výborný

dobrý

uspokojivý

neuspokojivý

nevím

6. Myslíte si, že chráněné dílny pomáhá vašemu synovi/dceři v rozvoji jejich schopností a dovedností? Seřad'te následující možnosti podle toho, která schopnost/dovednost je u Vašeho syna/dcery nejvíce v chráněné dílně rozvíjena. Bodujte číslem 1 – 10, přičemž číslo 10 přiřad'te tomu, co je nejvíce rozvíjeno.

samostatnost

zručnost

komunikativnost

touhu dále vzdělávat se

schopnost naučit se dodržovat určitý řád

schopnost začlenit se více do společnosti

odpovědnost

upevňování přátelských vztahů, najít si nové kamarády

zvýšení sebedůvěry

možnost větší seberealizace

7. Myslíte si, že chráněná dílna ovlivnila rozvoj vašeho syna/dcery?

ano

spíše ano

spíše ne

ne

pokud ano, tak v jakých oblastech a jakým směrem

.....
.....
.....

8. Pomáhají chráněné dílny rozvíjet seberealizaci vašeho syna/dcery?

ano

spíše ano

spíše ne

ne

nevím

9. Máte pocit, že chráněné dílny pomáhají u vašeho syna/dcery rozvíjet odpovědnost k samostatnému hospodaření?

ano

spíše ano

spíše ne

ne

nevím

10. Hospodaří váš syn/dcera s peněžními prostředky sám (sama)?

ano

částečně ano

spíše ne

ne

jiné

.....
.....
.....

11. Čeho si na chráněných dílnách nejvíce vážíte?

přístupu odborníků k zaměstnancům

kvality práce se zaměstnanci

přístupu pracovníků k rodičům

kvalitního vybavení chráněné dílny

jiné

.....
.....
.....

12. V čem vidíte přínos chráněných dílen pro vašeho syna/dceru?

.....
.....
.....

13. Podporují chráněné dílny další vzdělávání vašeho syna/dcery?

ano

spíše ano

spíše ne

ne

nevím

14. Pracoval/a váš syn/dcera již na volném trhu práce?

ano

ne

nevím

15. Chtěl/a by pracovat na volném trhu práce?

ano

spíše ano

spíše ne

ne

nevím

16. Doporučili byste chráněné dílny Slunečnice svým známým pro jejich dítě?

ano

spíše ano

spíše ne

ne

nevím

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku.

Miluše Červinková

PŘÍLOHA P IV: HODNOTÍCÍ TABULKA PYRAMIDA

HODNOTÍCÍ TABULKY PRO METODICKÝ PROGRAM PYRAMIDA

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Program Pyramida je financován z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a ze státního rozpočtu ČR.

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

KERAMICKÁ DÍLNA

JMÉNO A PŘÍJMENÍ KLIENTA: _____
 DATUM: _____
 PODPIS VEDOUcíHO PRACOVNíKA: _____

	nezvládá	částečně zvládá, je třeba rozvíjet	zvládá	upevněno
OSOBNÍ HYGIENA				
Umyté ruce po práci				
BEZPEČNOST PŘI PRÁCI				
Zacházení s tavící pistolí				
Zacházení s ostrými nástroji				
Zacházení s glazurami				
POZNÁVÁNÍ INVENTÁŘE				
Znalost pomůcek a nářadí				
Znalost ukládání na správné místo				
TECHNIKA S HLÍNOU				
Stáčení z válečků				
Stavění z plátů				
Modelování z kusu hlíny				
Výmačkávání do sádrových forem				
Vykrajování pomocí formiček				
Vykrajování pomocí nože a jehel podle papír. šablon				
Vytváření z kuliček				
Vyrývání kontur rydlem				
GLAZUROVÁNÍ				
Rozmíchávání glazur				
Poznávání barev				
Glazurování engobou				
Glazurování glazurami				
Vyčermování kontur burelem				
Výmývání kontur				
Čištění a zapravování keramiky				
DOKONČOVACÍ PRÁCE				
Oceňování výrobků				
Práce s tavnou pistolí				
Práce s motouzem				
Práce se špejlemi				
ÚKLID A UDRŽOVÁNÍ ČISTOTY				
Uklid svého pracovního místa				
Očištění a omytí pomůcek po práci				
Úklid pracovních pomůcek na správné místo				
Úklid dílny – zametení, mytí podlahy				
DOVEDNOSTI SPOLEČNÉ PRO VŠECHNY MODULY				
Výdrž				
Koncentrace				
Dokončení práce				
Ochota být pečlivý				
Přijímání autority				
Přijímání kritiky				
Dodržování pracovní doby				
Adekvátní komunikace vzhledem k situaci				
Schopnost spolupráce v kolektivu				
Tolerance				

IZAP - sdružení pro integraci zdravých a postižených dětí a mládeže „Chceme žít s vámi“. Integrované centrum Slunečnice.

Adresa: Iř. T. Bati 1276, 76001 Zlín
 Tel: 577 434 602, 577 019 912, 577 019 914
 Fax: 577 019 913
 E-mail: izap@volny.cz Web: www.slunecnice.us

IČO: 484 72 042; DIČ: CZ 484 72 042
 Číslo účtu: 1400088309/0800
 Číslo účtu (veřejná sbírka): 27-9029820257/0100